

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

ERGENLERİN YETİŞKİNLERİ ALGILAMALARININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER
AÇISINDAN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ezgi SUMBAS

Malatya-2016

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK ANABİLİM DALI

ERGENLERİN YETİŞKİMLERİ ALGILAMALARININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER
AÇISINDAN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ezgi SUMBAS

Danışman: Doç. Dr. Özcan SEZER

Malatya-2016

T.C.
İnönü Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

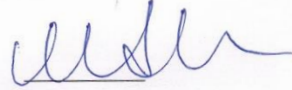
Ezgi SUMBAS tarafından hazırlanan 'Ergenlerin Yetişkinleri Algılamalarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi' başlıklı bu çalışma, 29.07.2016 tarihinde yapılan sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisan tezi olarak kabul edilmiştir.

İmzalar

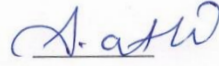
Danışman: Doç. Dr. Özcan SEZER

Üye: Prof. Dr. Meral ATICI

Üye: Yrd. Doç. Dr. Abdullah ATLI

O N A Y

...../...../201...

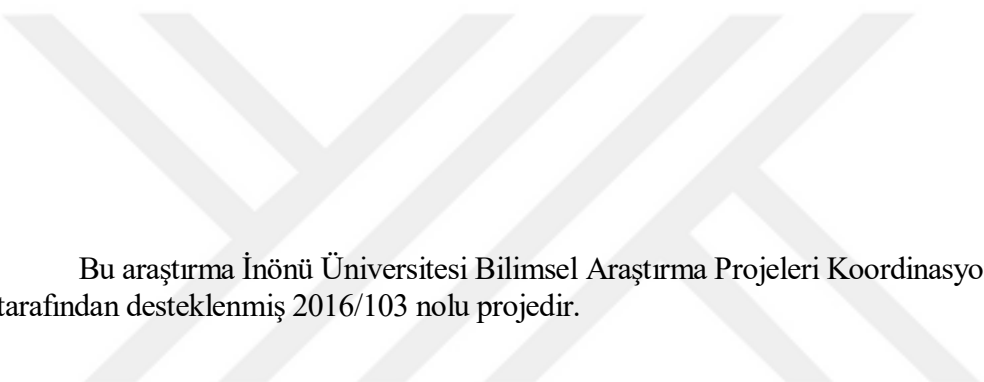
Prof.Dr.Burhanettin DÖNMEZ

Enstitü Müdürü

ONUR SÖZÜ

Doç. Dr. Özcan SEZER'in danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım **Ergenlerin Yetişkinleri Algılamalarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi** başlıklı bu çalışmanın bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Ezgi SUMBAS

Bu araştırma İnönü Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenmiş 2016/103 nolu projedir.

ÖNSÖZ

Ergenlik dönemi, psikolojik, fiziksel ve sosyal açıdan önemli gelişim ve değişimlerin olduğu bir dönemdir. Bu değişimler bireyin algısını etkilemekte, algıdaki değişim de bireyin yaşamını ve çevresindeki insanlara bakışını, onları algılayışını etkilemektedir. Bu nedenle bireyin çevresindeki kişilere yönelik algıları ve bu algılamalarının yansımalarına ilişkin araştırmalar ile bu araştırmalardan elde edilecek bulgular psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri kapsamında yapılacak çalışmalara katkı sağlayacaktır. Bu araştırmada, ergenlerin yetişkinleri algılayışları bazı değişkenler açısından incelenmiştir.

Bu araştırmanın gerçekleştirilmesi sürecinde birçok kişinin değerli katkıları oldu. Yüksek lisans dönemimde gerek ders aşamasında gerekse tez aşamasında ilgisini, desteğini ve yardımını esirgemeyen; deneyimlerinden, bilgisinden ve çok değerli katkılarından her zaman faydalandığım danışman hocam Sayın Doç. Dr. Özcan SEZER'e sonsuz teşekkür ederim.

Jüride yer alan sayın Prof. Dr. Meral ATICI'ya katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Yüksek lisans dönemim boyunca yardımlarını, ilgilerini ve desteklerini benden esirgemeyen çok değerli hocalarım Prof. Dr. Mustafa KILIÇ'a, Prof. Dr. Mustafa KUTLU'ya, Doç. Dr. Taşkın YILDIRIM'a, Yrd. Doç. Dr. Yüksel ÇIRAK'a, Yrd. Doç. Dr. Emine DURMUŞ'a, ve Yrd. Doç. Dr. Abdullah ATLI'ye teşekkür ederim.

Ergenler İçin Yetişkinlere Yönelik Algı Ölçeği (EYYAÖ)'nin geliştirilmesi sürecinde görüşlerinden yararlandığım Doç. Dr. Hasan DEMİRTAŞ'a, Doç. Dr. Mehmet ÜSTÜNER'e, verilerin analizinde benden yardımlarını esirgemeyen Doç. Dr. Niyazi ÖZER'e, Yrd. Doç. Dr. Ali KIŞ'a, Yrd. Doç. Dr. Gökçe KURT'a ve Öğr. Gör. Yağmur ULUSOY DOĞMUŞ'a teşekkür ederim.

Ölçeklerin okullarda uygulanması sırasında bana çok yardımcı olan tüm rehber öğretmenlere destekleri için teşekkür ederim.

Bu araştırmayı destekleyen İnönü Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi'ne teşekkür ederim.

Eğitim hayatımın en başından bu yana her zaman benimle ilgilendikleri ve hayallerimi gerçekleştirme sürecinde daima yanımda oldukları ve beni her zaman

destekledikleri için annem Suna SUMBAS, babam Hacı Ali SUMBAS, teyzelerim Kafiye DELİKTAŞ ve Fatma DELİKTAŞ ve kardeşim Mertcan SUMBAS'a çok teşekkür ederim.

Ezgi SUMBAS

ÖZET

ERGENLERİN YETİŞKİNLERİ ALGILAMALARININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

SUMBAS, Ezgi
Yüksek Lisans, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Özcan SEZER
Temmuz-2016, xvi+108 sayfa

Bu araştırmanın amacı, ergenlerin yetişkinleri algılamalarını ölçmek amacıyla bir ölçek geliştirilmesi ve ergenlerin yetişkinleri algılamalarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesidir. Bu nedenle tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma evrenini, 2015-2016 Eğitim Öğretim Yılı Bahar Döneminde, Malatya ili Battalgazi ilçesindeki Devlet ve Özel Anadolu liselerine devam eden 6.588 sayıdaki öğrenci oluşturmaktadır. Ölçek geliştirme çalışmasının örneklemini bu ilçe sınırları içerisinde bulunan ve seçkisiz örneklem yolu ile seçilmiş olan okullara devam eden gönüllü 1.008 öğrenci oluşturmaktadır. İkinci çalışmanın örneklemini ise bu ilçe sınırları içinde bulunan ve tabakalı örnekleme yoluyla belirlenen okullara devam eden ve uygulama gününde okulda bulunan ve araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen 905 öğrenci oluşmaktadır. Bu öğrencilerin 434'ü kız ve 471'i erkektir. Veri toplamak amacı ile dört ölçek kullanılmıştır: Ergenler İçin Yetişkinlere Yönelik Algı Ölçeği, Anne Baba Tutum Ölçeği, Ergenlerde Risk Alma Ölçeği ve Yaşam Doyum Ölçeği. Elde edilen verilerin analizi için SPSS 20.0 ve LISREL 9.2 paket programları kullanılmış; ölçek geliştirme sürecinde açılımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi, ikinci çalışma için betimsel analiz, t-tesiti ve Varyans Analizinden (ANOVA) yararlanılmıştır.

Sonuçlar ölçeğin ergenlerin yetişkinleri algılamalarını olumlu ve olumsuz iki faktörle ölçtüğünü ortaya koymaktadır. Ergenler İçin Yetişkinlere Yönelik Algı Ölçeği geçerli ve güvenilir bir ölçektir.

Araştırmada demografik değişkenler açısından bakıldığında ergenlerin yetişkinleri algılamalarının cinsiyete göre farklılaştığı görülmektedir. Kız öğrenciler erkek öğrencilere göre yetişkinleri daha olumsuz algılamaktadırlar. Yetişkinleri algılamaları ergenlerin yaşı, kardeş sayısı, doğum sırası, okul başarısı, okul türü ve anne baba eğitim düzeyleri açısından ise bir farklılık göstermemektedir.

Araştırma ergenlerin yetişkinleri algılamalarının; anne baba tutumları, risk alma davranışı düzeyi ve yaşam doyumu düzeyine göre farklılaştığını göstermektedir. Yetişkinleri olumlu algılayan ergenler anne babalarını daha demokratik algılamakta, risk alma davranışları azalmaktadır. Yetişkinleri olumlu algılayan ergenlerin yaşam doyumları yetişkinleri olumsuz algılayan ergenlerden anlamı olarak daha yüksektir.

Anahtar Sözcükler: Ergen, Ergenlerin Yetişkinleri Algılamaları, Anne Baba Tutumu, Risk Alma, Yaşam Doyumu

ABSTRACT

EVALUATING THE ADOLESCENTS' PERCEPTIONS ABOUT ADULTS FROM VIEW OF OTHER VARIABLES

SUMBAS, Ezgi
M.S., Inonu University, Institute of Educational Sciences
Guidance and Psychological Counselling

Advisor: Assoc Prof. Dr. Özcan SEZER
July, 2016, xvi+108 pages

The aim of this research is to develop an instrument for measure adolescents' perceptions about adults and evaluate the adolescents' perceptions about adults from view of other variables. The model that used during the research is scanning model. The target population of the study is composed of 6.588 students that going to Anatolian high schools in 2015-2016 Spring Education Period where locate in the Malatya's Battalgazi district. The instrument development study's sample is composed 1.008 students that going to schools where in this district and been there when scales applied and wanted to join this research. The second study's sample is composed 905 students that going to schools where in this district and been there when scales applied and wanted to join this research voluntarily that chosen by stratified sampling. 434 of population are girls and 471 of population boys. In this study, to collect data, four instruments were used: Perception About Adults Scale For Adolescents, Parenting Style Scale, The Adolescent Risk-Taking Scale and Life Satisfaction Scale. To analyze the gained data here used SPSS 20.0 and LISREL 9.2 packaged softwares. The data were analyzed in instrument development process using exploratory factor analysis and confirmatory factor analysis, for the second study the data analyzed using descriptive analysis as well as significance test such as t-test, variance analysis (ANOVA).

Results show that scale measures perceptions about adults in two factors as positive and negative. Perception About Adults Scale For Adolescent is reliable and valid scale.

Looking the view of demographic variables shows that adolescents' perception of adult changes with gender. Girls perceive adults more negative than boys. Perception about adults don't change with age, number of siblings, birth line, academic success, school type and mother and father education.

As a result of the research, it is revealed that perception about adults changes with parenting style, risk taking and life satisfaction. Adolescents that have positive perception about adults perceive their parents more democratic and show less risk taking behavior. Adolescents that have positive perception about adults have significantly higher life satisfaction than adolescents that have negative perception about adults.

Key Words: Adolescence, Perception of Adult, Parenting Style, The Adolescent Risk-Taking, and Life Satisfaction

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
Başlık Sayfası	i
Tezin Başlığı.....	ii
Kabul ve Onay Sayfası.....	iii
Onur Sözü.....	iv
Proje Desteği.....	v
Ön Söz.....	vi
Özet.....	viii
Abstract.....	x
İçindekiler Sayfası.....	xii
Tablolar Listesi.....	xv
Kısaltmalar Listesi.....	xvi
1.GİRİŞ.....	1
1.1 Problem Durumu	1
1.2 Araştırmanın Amacı	4
1.3 Araştırmanın Önemi	5
1.4 Sınırlılıklar.....	5
1.5 Varsayımlar.....	5
1.6 Tanımlar.....	6
2.KURAMSAL BİLGİLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	7
2.1 Ergenlik Kavramı.....	7
2.1.1 G. Stanley Hall: Strum und Drang.....	8
2.1.2 Arnold Gesell: Spiral Gelişim Örüntüleri.....	8
2.1.3 Sigmund Freud: Bireyselleşme.....	9
2.1.4 Anna Freud: Savunma Mekanizmaları.....	9
2.1.5 Erik Erikson: Psikososyal Evreler.....	9
2.1.6 Jean Piaget: Uyum ve Denge.....	10
2.1.7 Lev Vygotsky: Algıda Sosyal Etkiler.....	11
2.1.8 Albert Bandura: Sosyal Öğrenme Teorisi.....	11
2.1.9 Robert Havighurst: Gelişimsel Görevler.....	11
2.1.10 Kurt Levin: Alan Teorisi.....	12
2.1.11 Urie Bronfenbrenner: Ekolojik Sistemler Teorisi.....	12
2.1.12 Margaret Mead ve Ruth Benedict: Antropolojik Görüşler.....	13
2.2 Yetişkinlik Kavramı.....	15
2.3 Algı.....	17
2.3.1 Ekolojik Yaklaşım.....	17
2.3.2 Yapısalcı Yaklaşım.....	17
2.3.3 Bilişsel Yaklaşım.....	17
2.3.4 Sosyal Algı (Sosyal Biliş)- Atıf Kuramı.....	19
2.3.4.1 İzlenim Oluşturma.....	19
2.3.4.2 Atıf Kuramı.....	21
2.4 Ergenlerin Yetişkinleri Algılamaları.....	26

2.5 Anne Baba Tutumları.....	33
2.6 Risk Alma.....	36
2.7 Yaşam Doyumu.....	37
2.8 İlgili Araştırmalar.....	41
3.YÖNTEM	46
3.1 Ölçek Geliştirme Sürecine İlişkin Bilgiler.....	46
3.1.1 Araştırma Modeli.....	46
3.1.2 Çalışma Grubu... ..	46
3.1.3 Veri Toplama Araçları.....	47
3.1.4 Verilerin Toplanması.....	48
3.1.5 Verilerin Analizi	48
3.2 Ergenlerin Yetişkinlere Yönelik Algılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesine İlişkin Bilgiler.....	52
3.2.1 Araştırma Modeli.....	52
3.2.2 Evren ve Örneklem	52
3.2.3 Veri Toplama Araçları.....	54
3.2.3.1 Öğrenci Kişisel Bilgi Formu.....	54
3.2.3.2 Ergenler için Yetişkinlere Yönelik Algı Ölçeği.....	54
3.2.3.3 Anne Baba Tutum Ölçeği.....	54
3.2.3.4 Ergenlerde Risk Alma Ölçeği.....	55
3.2.3.5 Yaşam Doyum Ölçeği.....	56
3.2.4 Verilerin Toplanması.....	56
3.2.5 Verilerin Analizi	57
4.BULGULAR VE YORUM	58
4.1 Ergenlerin Yetişkin Algıları, Anne Baba Tutumları, Risk Alma ve Yaşam Doyumlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular ve Yorumlar.....	58
4.1.1 Ergenlerin Yetişkinleri Olumlu Algılamaları ve Demografik Değişkenler.....	58
4.1.2 Ergenlerin Yetişkinleri Olumsuz Algılamaları ve Demografik Değişkenler.....	60
4.1.3 Anne Baba Tutumları ve Demografik Değişkenler.....	63
4.1.4 Risk Alma ve Demografik Değişkenler	67
4.1.5 Yaşam Doyumu ve Demografik Değişkenler.....	72
4.2 Ergenlerin Yetişkinleri Algılamaları ile Anne Baba Tutumları, Risk Alma ve Yaşam Doyumu.....	77
4.2.1 Yetişkinleri Olumlu Algılama ve Anne Baba Tutumları.....	77
4.2.2 Yetişkinleri Olumsuz Algılama ve Anne Baba Tutumları.....	78
4.2.3 Yetişkinleri Olumlu Algılama ve Risk Alma.....	78
4.2.4 Yetişkinleri Olumsuz Algılama ve Risk Alma.....	79
4.2.5 Yetişkinleri Olumlu Algılama ve Yaşam Doyumu.....	79
4.2.6 Yetişkinleri Olumsuz Algılama ve Yaşam Doyumu.....	80

5.SONUÇLAR VE ÖNERİLER	81
5.1 Sonuçlar.....	81
5.2 Öneriler.....	83
5.2.1 Rehber Öğretmenlere ve Anne Babalara Öneriler.....	84
5.2.2 Araştırmacılara Öneriler.....	85
6.KAYNAKÇA	86
7.EKLER.....	97
Ek-1.....	97
Ek-2.....	98
Ek-3.....	99
Ek-4.....	100
Ek-5.....	103
Ek-6.....	104
Ek-7.....	106
Ek-8.....	107
Ek-9.....	108

Tablo 1. Ergenlerin Yetişkinleri Algılamaları Ölçeği Maddelerinin Faktör Yükleri.....	49
Tablo 2. Ölçeğin Maddeleri ve Faktör Yükleri.....	50
Tablo 3. Birinci Düzey Doğrulamalı Faktör Analizi Bağlantı Diyagramı....	51
Tablo 4. Öğrencilerin Çeşitli Demografik Özelliklerine Göre Frekans ve Yüzde Dağılımlar.....	53
Tablo 5. Ergenlerin Yetişkinleri Olumlu Algılamaları ve Betimsel İstatistik Sonuçları.....	59
Tablo 6. Ergenlerin Yetişkinleri Olumsuz Algılamaları ve Betimsel İstatistik Sonuçları.....	61
Tablo 7. Anne Baba Tutumları ve Betimsel İstatistik Sonuçları.....	64
Tablo 8. Risk Alma ve Betimsel İstatistik Sonuçları.....	68
Tablo 9. Yaşam Doyumu ve Betimsel İstatistik Sonuçları.....	73
Tablo 10. Yetişkinleri Olumlu Algılama ve Anne Baba Tutumuna İlişkin ANOVA Sonuçları.....	77
Tablo 11. Yetişkinleri Olumsuz Algılama ve Anne Baba Tutumuna İlişkin ANOVA Sonuçları.....	78
Tablo 12. Ergenlerin Yetişkinleri Olumlu Algılamaları ve Risk Alma Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları.....	78
Tablo 13. Yetişkinleri Olumsuz Algılama ve Risk Alma Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları.....	79
Tablo 14. Yetişkinleri Olumlu Algılama Risk Alma Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları	79
Tablo 15. Yetişkinleri Olumlu Algılama ve Risk Alma Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları.....	80

Kısaltmalar Listesi

EYYAÖ: Ergenler İçin Yetişkinlere Yönelik Algı Ölçeği

ABTÖ: Anne Baba Tutum Ölçeği

ERAÖ: Ergenlerde Risk Alma Ölçeği

YDÖ: Yaşam Doyum Ölçeği

SPSS: Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paketi

LİSREL: Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paketi

1.GİRİŞ

1.1 Problem Durumu

Ergenlik, psikolojik, biyolojik, toplumsal ve ekonomik geçişlerin yaşandığı bir dönemdir. Ergenlik 10 yaşında başlayıp 18 yaşında sona ermektedir. Bu dönemdeki bireyler cinsellikle ilgilenmeye başlar, üst düzey düşünme becerisi edinirler, kendilerini gözden geçirirler, kendi kararlarını alabilirler, bağımsızlaşırlar ve gelecek beklentileri şekillenmeye başlar. Bakış açıları farklılaşır, olguları eleştirip daha az kabul etme eğilimindedirler. Bu dönemde ergen birey kişiler arası statüler, siyasal statü, ekonomik statü ve yasal statü boyutlarında değişimler yaşarlar. Ergenlerin yaşı arttıkça kendilerinden beklenen davranışlar farklılık göstermektedir. Toplum kararlarına katılmalarına izin verilir, bazı işleri yapmalarına imkân sağlanır ve kazandıkları para artık kendilerine aittir. Yasal sınırları da farklılık göstermektedir (Steinberg, 2007).

Ergenler günlük hayatlarında birçok insan ile karşılaşmaktadır. Bu insanların bir kısmını da yetişkinler oluşturmaktadır. **Yetişkinlik**, uzun süreç sonunda ulaşılan bir dönemdir. Yetişkinliğin belirleyicileri iş sahibi olmak, ekonomik bağımsızlık ve olgunluk olarak sıralanmaktadır. Yetişkinlik olgunlaşma ya da olgunluk dönemi olarak tanımlanmaktadır (Santrock, 2011). **Olgunluk**, bireyin yaşamın gerektirdiklerine ve zorluklarına başarılı bir şekilde uyum sağlaması ve gerektiği şekilde değişebilme yeteneğidir (Onur, 2011).

Çevremizde yaşanan olayları ve karşılaştığımız insanları değerlendirme sürecinde onlara yönelik algılarımız devreye girmektedir. Gerrig ve Zimbardo (2013) **algıyı**, çevrede bulunan cisimleri, nesnelere, yaşanan olayları kavrama, anlayabilme, tanımlama, isimlendirme ve onlara tepki verme olarak tanımlamaktadırlar. **Kişi algısı** ise görülen kişi ve kişinin özellikleri ile davranışları hakkında tahminler yaparak kişinin sevilirliği ve ne tür bir insan olduğuna ilişkin fikir sahibi olmak olarak tanımlanmaktadır (Plotnik, 2009). İnsanlar hakkında karar vermenin sosyal açıdan sonuçları olmaktadır. Davranışlar, insanlara dair görüşler tarafından şekillendirilmektedir (Plotnik, 2009). İnsanların algılama sürecinde sosyal inanışlar ve algılanan kişinin davranışları ve görünüşü etkili olmaktadır (Jussim, 1991).Ergen bireyin çevresinde yer alan ve günlük hayatında karşılaştığı kişilerin bir kısmını yetişkinler oluşturmaktadır. Bu noktada ergenlerin bu yetişkinleri nasıl algıladığı merak edilmektedir. İlk olarak Tilton-Weaver, Vitunski ve Galambos (2001) yapmış oldukları çalışmada ergen bireylerin yetişkinliği nasıl algıladıkları üzerinde

durmuşlardır. Bu nitel çalışmada yetişkinlik; psikososyal olgunluk ve sözde olgunluk olmak üzere iki başlıkta değerlendirilmiştir. Araştırmaları sonucunda ise ergenlerin yetişkinleri kendine güvenen, kendinden emin, çalışkan, üşengeç, hoşuna giden şeyleri yapan, olgun kararlar verebilen, doğru ve yanlış bilen, sıkıcı vb. gibi sıfatlarla tanımladıklarını ortaya koymaktadırlar. Diğer bir araştırmada yetişkinliğe dair algıların sorumluluk sahibi olmak, bağımsız olmak gibi sıfatlarla nitelendirildiği görülmektedir (Scheer ve Palkovitz, 1994). Bu araştırmada yetişkinlere ilişkin algı olgunluk, ayrıcalık, güç ve statü, sorumluluk ve fiziksel gelişime başlıkları altında toplanmaktadır. Baker ve Galambos (2005) ise çalışmalarında ergenlerin yetişkinliğe ilişkin algılarını değerlendirmişlerdir. Genelde yetişkinliğe ilişkin görüşlerin yetişkin bireylerin davranışlarını açıklama ihtiyacı, inançlar ve stereotiplerden etkilendiğini belirtmektedirler.

Matthews ve Limb (1999) çocukların bakış açıları ile yetişkinlerin bakış açılarının farklı olduğunu ifade etmektedir. Çocuklar yetişkinlerden farklı bir ritimde yaşamaktadır ve gün içinde karşılaştıkları olaylar içerik bakımından yetişkinlerden farklılık göstermektedir. Çoğunlukla çocukların yaşadıkları çevre ebeveynleri tarafından düzenlenmektedir. Anne babalar, kardeşler, akrabalar, arkadaşlar ve okul personeli ergenin hayatında yer alan önemli ve anlamlı kişilerdir (Furman ve Buhrmester, 1985, 1992). Ergenlikte ise birey hem kendi iç dünyası hem çevresindeki önemli insanlardan büyük ölçüde etkilenmektedir (Garrod ve diğ., 1992). İlk olarak Furman ve Buhrmester (1985) yaptıkları araştırmada başta anne babalar olmak üzere ergenin çevresinde yer alan yetişkinlere yönelik algı dikkate almışlardır. Sonuç olarak anne babalar öğretime göre daha güvenilir, etkili, yardımcı ve şefkatli algılanmaktadır. Bununla birlikte ebeveynlerin algıları ve deneyimleri çocukların algılarını etkilemektedir (Valentine, 1995: 65-89; Finkelhor, Hotaling ve Asdigian, 1995). Aile ortamına ilişkin olumsuz algılar ergenlerin tehlikeli ortamlara, etkinliklere ve kişilere yönelmelerine sebep olabilmektedir (Finkelhor, Hotaling ve Asdigian, 1995).

İnsanları algılama sürecinde etkili olan unsurlardan birisi de duygudur. **Duygular** fizyolojik uyarılma, bilişsel süreçler, gözle görülebilir ifadeler ve duygunun oluşmasına sebep olan duruma yönelik verilen tepkilerdir. (Camras, Oster, Bakeman, Meng, Ujiie ve Campos, 2007).

Riskli davranışlar ergenler ve yetişkinler tarafından farklı algılanmaktadır. Siegel ve diğ. (1994) **risk alma** kavramı ile ergenlerin kendilerine ya da çevrelerindeki insanlara fiziksel ya da duygusal olarak zarar verebilecek davranışlarını tanımlamaktadır. Bununla

birlikte **risk alma**, kayıp ile sonuçlanacak hareketlerde bulunma olarak tanımlanmaktadır (Beyth-Marom, Austin, Fischhoff, Palmgren, ve Jacobs-Quadrel, 1993). İnsanların riski algısını etkileyen sosyal ve psikolojik faktörler söz konusudur. (Pange ve Talbot, 2003).

İnsanların yaşamlarını olumlu algılamaları çevrelerine bakışlarını etkileyebilir. Bu noktada yaşam doyumu önemli bir psikolojik değişken olarak görülmektedir. Yaşam doyumunun farklı tanımları olsa da insanların hayatlarını olumlu olarak değerlendirmesi olarak açıklanmaktadır (Yetim, 1991). Yaşam doyumu, öznel iyilik kavramının bir alt boyutu olarak kabul edilmektedir. Öznel iyilik hali yaşam doyumuyla ve buna eşlik eden duygularla ilgilidir (Ünal, 2011). Genç bireylerdeki yaşam doyumu önemli duygusal, sosyal ve davranışsal yapılarla ilişkilidir (Proctor, Linley ve Maltby, 2009).

Geleceğin birer yetişkin adayı olan ergenlerin içinde buldukları ortamı ve çevrelerindeki yetişkinleri nasıl algıladıkları ve yaşamdan ne kadar doyum aldıkları ve risk alma ile ilgili ülkemizde yapılan fazla bir çalışmaya ulaşılamamıştır.

Yaşam deneyimlerinin kısıtlı olması çocukların çeşitli olayları ve durumları gerçekçi bir şekilde değerlendirmelerini kısıtlamakta ve bu nedenle onları çeşitli riskli durumlarla karşı karşıya getirmektedir. Bu riskli durumlar ev ortamı, okul, sokaklar ve oyun parkları gibi yaşamın her alanında ortaya çıkabilmektedir. Yetişkinler gibi çocuklar da her tür şiddete maruz kalabilmekte ve sonuçları itibariyle bazen çocukların yaşamı tehdit altında olabilmektedir. Örneğin son beş yılda Türkiye’de çocuklara yönelik taciz ve saldırı olaylarında yaklaşık 1700 çocuk kaçırılmıştır (İnsani Yardım Vakfı, akt. Berkmen ve Okray, 2015). Çocuklara yönelik bu tarz yıkıcı davranışlar anne ve babaları tedirgin etmekte ve kendilerine göre çeşitli önlemler almaya yönlendirmektedir. Genel olarak anne babalar tarafından çocuklara yabancılardan korkmaları gerektiği söylenmekte, ev dışında dikkatli olmaları ve genelde de evde kalmaları öğretilmektedir. Ayrıca bilinmedik durum ve şeylere karşı dikkatli olmaları ve yabancılardan korkmaları, uzak durmaları belirtilmektedir (Fabiansson, 2007). Küçük yaşlardan itibaren anne babaların yaptıkları uyarılar ve çevrede yaşanan olaylardan edinilen izlenimler çocukların yetişkinlere ilişkin algılarını biçimlendirmektedir. Az ya da çok gerekli uyarıların yapılmaması ve önlemlerin alınmaması sonucunda, çocukların ve ailelerinin zor durumlarla karşı karşıya kaldıkları gözlenmektedir. Yapılması planlanan bu araştırma ile çocukların genel olarak yetişkinlere yönelik algılarının ne olduğunu ortaya koymak, çocukların belirlenen bu algıları ile çeşitli psikolojik özelliklerini karşılaştırmak ve elde edilen sonuçlar doğrultusunda anne babalar, öğretmenler ve çocukla ilgilenen diğer yetişkinlerin çocuklara daha güvenli ortamlar

oluşturmalarına yönelik öneriler geliştirmek amaçlanmaktadır. Bu bağlamda bu araştırmanın amacı lise öğrencilerinin cinsiyet, kardeş sayısı, okul başarısı, anne baba eğitim düzeyi, anne baba tutumu, risk alma ve yaşam doyumunun, yetişkinleri algılamaları ile ilişkisini incelemektir.

1.2 Amaç

Bu çalışma ile öncelikle ergenlerin yetişkinlere yönelik algılarını ölçmeyi amaçlayan bir ölçek geliştirmek ve daha sonra da ergenlerin cinsiyet, yaş, doğum sırası, kardeş sayısı, sınıf düzeyi, okul başarısı, okul türü, anne eğitim düzeyi ve baba eğitim düzeylerine göre yetişkinleri algılamaları, anne baba tutumları, risk alma düzeylerini ve yaşam doyumlarını belirlemek ve ayrıca yetişkinleri algılamalarına göre anne baba tutumları, risk alma davranışları ve yaşam doyumlarının değişip değişmediğini ortaya koymaktır. Bunun için araştırmada şu sorulara yanıt aranacaktır:

- 1.Ergenlerin yetişkinleri algılamalarını ölçmeye yönelik olarak geliştirilen bu ölçek basit ve kararlı bir faktör yapısına sahip midir?
- 2.Ergenler İçin Yetişkinlere Yönelik Algı Ölçeği geçerli bir ölçek midir?
- 3.Ergenler İçin Yetişkinlere Yönelik Algı Ölçeği güvenilir bir ölçek midir?
- 4.Öğrencilerin cinsiyet, yaş, doğum sırası, kardeş sayısı, sınıf düzeyi, okul başarısı, okul türü, anne eğitim düzeyi ve baba eğitim düzeylerine göre yetişkinleri olumlu algılamaları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 5.Öğrencilerin cinsiyet, yaş, doğum sırası, kardeş sayısı, sınıf düzeyi, okul başarısı, okul türü, anne eğitim düzeyi ve baba eğitim düzeylerine göre yetişkinleri olumsuz algılamaları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
6. Öğrencilerin cinsiyet, yaş, doğum sırası, kardeş sayısı, sınıf düzeyi, okul başarısı, okul türü, anne eğitim düzeyi ve baba eğitim düzeylerine göre anne baba tutumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
7. Öğrencilerin cinsiyet, yaş, doğum sırası, kardeş sayısı, sınıf düzeyi, okul başarısı, okul türü, anne eğitim düzeyi ve baba eğitim düzeylerine göre risk alma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 8.Öğrencilerin cinsiyeti, yaşı, doğum sırası, kardeş sayısı, sınıf düzeyi, okul başarısı, okul türü, anne eğitim düzeyi ve baba eğitim düzeylerine göre yaşam doyumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

9. Ergenlerin yetişkinleri olumlu ve olumsuz algılamalarına göre anne baba tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

10. Ergenlerin yetişkinleri olumlu ve olumsuz algılamalarına göre risk alma düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

11. Ergenlerin yetişkinleri olumlu ve olumsuz algılamalarına göre yaşam doyum düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

1.3 Önem

Ergenlerin yetişkinleri nasıl algıladığının yetişkinler tarafından bilinmesi, onlarla sağlıklı ilişki kurmalarını kolaylaştıracaktır. Buna uygun ölçme araçlarının geliştirilmesi ve bu konulara ilişkin araştırmalar yapılmasının ergenlerle anne babaları arasındaki ilişkilerin gelişmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Yapılan literatür taraması sonucunda ergenlerin yetişkinlere yönelik algılarını ölçen her hangi bir ölçme aracına ve ergenlerin yetişkinleri algılamaları konusunda yapılmış bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışma ile hem ergenlerin yetişkinlerle yönelik algılarını ölçecek bir araç geliştirmek hem de bu yaş grubundaki çocukların yetişkinlere yönelik algılarını çeşitli demografik ve psikolojik özellikleri açısından inceleyerek, çıkan sonuçlara göre öneriler oluşturmak ve bu sayede çocuklarla anne babaların ilişkilerini geliştirmelerine imkân vererek psikolojik danışma ve rehberlik alanına katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Bu nedenle bu alanda araştırma yapılmasına karar verilmiştir.

1.4 Sınırlılıklar

1. Araştırmanın evreni 2015-2016 eğitim öğretim yılında Malatya iline bağlı Battalgazi ilçesindeki devlet ve özel anadolu liselerine devam eden öğrenciler ile sınırlıdır.
2. Araştırma, Ergenlerin Yetişkinleri Algılama Ölçeği, Anne Baba Tutum Ölçeği, Ergenlerde Risk Alma Ölçeği ve Yaşam Doyum Ölçeğinin ölçtüğü özelliklerle ve araştırmada kullanılan Öğrenci Kişisel Bilgi Formu içinde yer alan değişkenler ile sınırlıdır.

1.5 Varsayımlar

Bu araştırmanın varsayımı şöyledir:

Öğrencilerin araştırmada kullanılan veri toplama araçlarındaki sorulara doğru ve içten cevap verdikleri kabul edilmiştir.

1.6 Tanımlar

Araştırmada kullanılan bazı temel kavramlar aşağıda belirtildiği şekilde tanımlanmıştır:

Ergen: 10 yaşında başlayıp 18 yaşında sona erdiği kabul edilen dönem de olan psikolojik, biyolojik, toplumsal ve ekonomik geçişleri ve değişimleri yaşayan, rehberliğe muhtaç bireydir (Steinberg, 2007: s.17).

Yetişkin: Genel olarak 21 yaşından başlayıp ölene kadar devam eden, fiziksel, zihinsel, sosyal, kültürel ve duygusal bakımdan tutarlılığa ulaşmaya çalışan bireylerdir (Steinberg, 2007: 17).

Kişi algısı: Görülen kişi ve kişinin niyeti hakkında izlenim oluşturmayı ve özellikleri ile davranışları hakkında tahminler yaparak kişinin sevilebilirliği ve ne tür bir insan olduğuna ilişkin fikir sahibi olmayı içermektedir (Plotnik, 2009: 582).

Anne baba Tutumu: Çocuk yetiştirme tutumu, çocuğa karşı davranışların, tutumların ve beklentilerin tamamı olarak tanımlanmaktadır (Darling ve Steinberg 1993: 487-489). Maccoby ve Martin (1983: 1-101) dört tür anne-baba tutumu tanımlamaktadır. Bunlar; otoriter, demokratik, izin verici- hoşgörülü ve izin verici-ihmkar anne-baba tutumlarıdır.

Risk alma davranışı: Kayıp ile sonuçlanacak hareketlerde bulunma olarak tanımlanmaktadır (Beyth-Marom ve diğ. 1993: 549).

Yaşam doyumu: Yaşam doyumu, bir insanın beklentileri ile elinde olanların karşılaştırılması sonucunda varılan olumlu sonuçtur (Henrich ve Herschbach Akt. Goldbeck, Schmitz, Besier, Herschbach ve Henrich, 2007: 970).

2. KURAMSAL BİLGİLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1 Ergenlik Kavramı

Bilim adamlarının bakış açısına göre ergenlik kavramı sanayi devriminden önce sıklıkla kullanılan bir kavram değildir. 18 yaşının altında olan bireyler çocuk olarak adlandırılmaktadır. Çocuklar minyatür bir yetişkin olarak kabul edilmekte ve yetişkinler ile aralarındaki fark yaş ya da yeteneğe göre değil mal, mülk sahibi olup olmamaya göre belirlenmektedir. Sanayileşme ile birlikte okul, aile yaşamı, iş gibi kavramlar insanların hayatlarına dâhil olmaya başlamıştır. Bu değişimden en fazla etkilenen grup ergenler olmuştur. Yani sanayi devrimi ile ergenler günlerini anne babalarıyla birlikte çalışarak geçirmek yerine okula gidip akranları ile eğitim alarak geçirmeye başlamışlardır. Düşük statüdeki bir ailenin çocuğunun yüksek statüde bir meslek sahibi olabilme imkânı okula gitme eğilimini kuvvetlendirmiştir. Bununla birlikte sanayi devrimi ve makineleşme sonucunda azalan iş imkânlarından daha fazla faydalanabilmek adına yetişkinler çocukları okullara yönlendirmişler ve onları rehberliğe ihtiyaç duyan daha az yeterliliğe sahip bireyler olarak kabul etmişlerdir. Çocukların tehlikeli iş ortamlarından uzaklaşmaları ve sanayileşmenin getirdiği şehirleşme ve yozlaşmanın olumsuz etkilerinden korunmaları okulların desteklenmesini sağlamıştır. Bu sürecin sonunda ergenlik; rehberlik ve denetime ihtiyaç duyan, ebeveynlerine ekonomik olarak bağımlı, uzun bir yetişkinliğe hazırlanma süreci olarak tanımlanmaktadır (Steinberg, 2007). Ergenlik ön ve son ergenlik olmak üzere iki başlık altında toplanabilmektedir. Bununla birlikte ergenlik dönemindeki bireyler gençler olarak da isimlendirilmektedir. Ergen birey, belirli bir yaş sınırı içerisinde, duygusal, düşünsel ve davranışsal açıdan gelişip, yeni tutumlar geliştirmeye çalışan kişidir. Bu dönemde fiziksel ve psikolojik bir değişim ve gelişim söz konusudur. Psikolojik gelişim süreci ergene toplumsal yön kazandırmaktadır (Kılıç, 2013a).

Ergenin toplumsal olarak yeniden tanımlanmasında üç aşama söz konusudur. İlki ergenin anne babasından gerçekten ya da sembolik olarak ayrılmasıdır. Ergen bireyin yaz okuluna gitmesi gibi. Geleneksel toplumlarda ise çocuğun artık farklı bir yerde uyuması ya da çıraklık için başka yere gitmesi de bu ayrılığa örnek olarak verilebilir. İkinci olarak cinsiyetler arasındaki farkın toplumsal ve fiziksel boyutunun vurgulanmasıdır. Toplumun kültürel ve geleneksel yapısı ve kadın-erkeğe bakış açısı farklı topluluklarda değişik şekilde görülebilmektedir. Örneğin bazı topluluklarda kız ve erkeklerin ergenliğe girmesi ile giymeleri gereken eşyalar farklılık gösterebilmektedir. Kültürel farklılıkların yanı sıra kız çocukları erkek çocuklarına göre daha fazla kontrol edilir. Üçüncü olarak, kültürel ve

tarihsel bilgilerin ergen bireylere aktarılması söz konusudur. Ahlaki davranışlar ve toplumsal konulara dair bilgiler de verilir (Steinberg, 2007).

Matthews ve Limb'e (1999: 67-68) göre çocuk; ergen, erin, gençler ve genç yetişkinler için kullanılan, bu grupların yaş aralığını tanımlayan şemsiye bir kavramdır. Çocukların kendi doğruları olduğu, kendi sosyal ve çevresel düzenlerini şekillendirme konusuna aktif olarak katıldıkları kabul edilmektedir. Çocukların yetişkinlerden daha az bildiklerini kabul etmektense farklı şeyleri bilebilecekleri düşünülmelidir.

Ergenliğe dair görüşler **biyolojik, psikanalitik, psikososyal, bilişsel, sosyal öğrenme ve kültürel yaklaşımlar** başlıkları altında toplanmaktadır.

Biyolojik Görüş: Bu görüşü savunun **G. Stanley Hall** ve **Arnold Gessel**, ergenlik dönemini çocuğun cinsel ve fiziksel değişimlerini kapsayan bir zaman dilimi olarak tanımlamaktadırlar. Bu görüşe göre, biyogenetik faktörler bireydeki davranışsal ve psikolojik değişimin kaynaklarıdır. Davranışların gelişimi üzerinde çevrenin etkisi çok azdır.

2.1.1 G.Stanley Hall: Strum und Drang

G. Stanley Hall, ergen psikolojisinin önde gelen isimlerinden birisidir. Darwin'in kuramı ergenlik dönemine dair görüşlerini etkilemiştir. Hall **Bebeklik, Çocukluk** ve **Ergenlik Öncesi** evreleri, **Hayvanilik, Avcılık** ve **Yabanilik** olarak tanımlamakta ve bu dönemleri yaşayan ergenlerin '**Strum und Drang**' evresine geçtiklerini ifade etmektedir. Bu evre fırtına ve stres anlamına gelmektedir. Hall, ergenlik döneminin duygusal olarak çalkantılı bir süreç, ergenliği zor bir dönem olarak kabul etmektedir.

2.1.2 Arnold Gesell: Spiral Gelişim Örüntüleri

Gesell ve Ames (1956), genlerin davranışsal özelliklerin sırasını ve gelişimsel süreçleri etkilediğini belirtmektedir. Gesell'e göre olgunlaşma bir süreçtir ve ergenlik döneminde yaşanan sorunlar zamanla azalmaktadır. Her çocuk kendi olgunlaşma sırasına sahiptir, her yaş grubu için bu sıra evrenseldir. Bireysel farklılıklar ile çevre davranış ve gelişim üzerinde etkilidir. Olgunlaşma ve davranışsal değişimler yaş geçişlerinde ani olmakla birlikte, gelişim ve gelişimsel değişimler spiral bir yol izlemektedir. Yani yaş grupları arasında ileri ya da geri yönlü gelişimsel değişimler söz konusudur (Akt. Dolgin, 2014).

Psikanalitik görüş, biyolojik özelliklerin ve cinsiyetin, ergenlik döneminde olan bireylerin gelişimini ve yaşantılarını etkilediğini kabul etmektedir.

2.1.3 Sigmund Freud: Bireyselleşme

Freud (1989), psikoseksüel gelişimi **oral, anal, fallik, latent** ve **genital** olmak üzere beş döneme ayırmaktadır. **Oral evrede** bebek haz için annenin göğsüne ya da kendi parmağına yönelmektedir. **Anal evrede**, etken ya da edilgenlik söz konusudur, zevkler daha otoerotik hale gelmektedir. **Fallik evrede**, çocuk cinsel organına ve kendi vücuduna yönelmeye başlamaktadır. Bu evrede erkek çocukları babalarından korkmaya başlarlar. Freud bu durumu **oedipus sendromu** olarak açıklamaktadır. Jung (1961) kız çocuklarının annelerini rakip olarak görmeye başladıklarını belirtmektedir, bu durum da **elektra sendromu** olarak adlandırılmaktadır (Akt. Willner, 1982). **Latent evrede**, cinsel ilgi azalmaktadır ve hemcinsler ile olan arkadaşlık ilişkileri önem kazanmaya başlamaktadır. Son olarak, ergenlik dönemine rastlayan **Genital evre** ile gelişim dönemleri son bulmaktadır.

Fallik evrede başlayan, **oedipus sendromu / elektra sendromunun** atlatılması ve genital dönemde ergenlerin anne babaları ile **özdeşleşmeleri** süreci de **bireyselleşme** olarak adlandırılmaktadır. Bu sayede ergen birey duygusal ve düşünce boyutunda gelişmekte ve zamanla yetişkin bir bireye dönüşmektedir (Dolgin, 2014).

2.1.4 Anna Freud: Savunma Mekanizmaları

Anna Freud (2004), daha çok ergenlik konusunda çalışmıştır. Ergenliği, içsel çatışmaların yaşandığı, ruhsal dengesizliğin hâkim olduğu, davranışlarda değişkenliğin görüldüğü bir dönem olarak tanımlamaktadır. Ergenler, kendilerini her şeyin merkezinde algılamaktadırlar. Sosyallik ile yalnızlık arasında değişen davranış örüntüleri sıklıkla farklılık göstermektedir. Bencil, idealist ve zaman zaman bağınaz olmakla birlikte çevrelerinden sürekli hoşgörü beklemektedirler. Bu durumun sebebi de ergenlik ile birlikte gelen cinsel olgunluk sonucu ortaya çıkan ruhsal dengesizlikler ve çatışmalardır. Bu dönemdeki içgüdüsel dürtülerin yoğunluğundaki artış saldırgan davranışlara, suç işlemeye ve risk alamaya dönüşebilmektedir.

2.1.5 Erik Erikson: Psikososyal Evreler

Psikososyal görüşün temsilcisi olan Erikson'a göre 8 gelişim aşaması bulunmaktadır. Bu evreler toplumsal- ruhsal gelişim dönemleri olarak isimlendirilmektedir. Her bir aşamanın olumlu ve olumsuz görevleri söz konusudur. Birey

bu aşamaları geçebilmek için gerekli duygu ve tutumları geliştirir. Başarısızlık durumunda o döneme ait olumsuz durum kendini göstermektedir. Bu evreler şöyle sıralanmaktadır: Temel Güvene Karşı Güvensizlik, Utanç ve Kuşkuya Karşı Bağımsızlık, Suçluluğa Karşı Girişimcilik, Çalışkanlığa Karşı Aşağılık Duygusu, Kimliğe Karşı Kimlik Karmaşası, Yakınlığa Karşı Yalnızlık Duygusu, Üretkenliğe Karşı Durgunluk Duygusu ve Ego Bütünlüğüne Karşı Umutsuzluk.

Bu evrelerden Kimliğe Karşı Kimlik Karmaşası, ergenlik dönemini kapsamaktadır.

5.Kimliğe Karşı Kimlik Karmaşası: Ergenlik 12-19 yaşları arasındaki dönem olarak adlandırılmaktadır. Bu evrede ergen bireyler ‘Ben kimim?’ sorusunun cevabını aramaktadır. Bunun için ergen birey farklı rolleri denemekte ve kendisi için uygun olanı seçmeye çalışmaktadır. Bağımsızlık, meslek seçimi ve arkadaşları tarafından kabul edilmek bu dönemde ergenin kişilik algısını etkileyen faktörler olarak görülmektedir. Kimliğini oluşturmada başarısız olan ergen ise kimlik karmaşası yaşamaktadır (Erikson, 2014).

Bilişsel görüşü destekleyenler, bilişsel süreçlerin ve bireyin deneyimlerinin gelişimi etkilediğini kabul etmektedirler.

2.1.6 Jean Piaget: Uyum ve Denge

Piaget’ye (1950, 1951, 1972, 1999) göre çocuklar çevrelerini anlamlandırabilmek için doğumlarından itibaren etraflarındaki insanlar ve nesnelere ile etkileşime girmektedirler. Bu süreçte etkili olan unsur ise bilişsel gelişim olarak kabul edilmektedir. Bilişsel gelişim, beyin ve sinir sisteminin çevresel etkiler sonucu olgunlaşması ile gerçekleşmektedir. Bilişsel gelişim ve öğrenme sürecini açıklamak için Piaget tarafından kullanılan bazı kavramlar bulunmaktadır. Bu kavramlar şema, uyum, özümleme, uyumsuzdur. **Şema**, nesnelere anlamlandırmak için kullanılan zihinsel yapılardır. **Uyum**, çevredeki uyaranları anlamlandırmak amacıyla var olan şemaları kullanmak ve gerektiğinde değiştirmektir. Şemaları doğru şekilde kullanma ve uyaranlar ile eşleştirme aşamasına **özümleme**, yeni şema oluşturmaya da **uyumsuz** denilmektedir. Şemalar ile gerçeklik arasındaki uyum ise dengeyi getirmektedir. Dengenin bozulması sonucu çocuğun yeniden dengeyi kurması için zihinsel olarak kendini geliştirmesi gerekmektedir. Bilişsel gelişimin dört basamağı bulunmaktadır. Bunlar: Duyusal Motor Dönem (0-2 yaş), İşlem Öncesi Dönem (2-7 yaş), Somut İşlemler Dönemi (7-11 yaş) ve Soyut İşlemler Dönemi (11 ve sonrası).

Ergenlik dönemini kapsayan evre soyut işlemler dönemidir.

Soyut İşlemler Dönemi (11 ve sonrası): Bu dönemde ergenler yaşantıları ve somut gerçeklerden uzaklaşabilmeyi başararak mantıksal, felsefi ve soyut düşünebilmektedirler. Problem çözme konusunda daha başarılıdırlar, bu süreçte tümevarımsal ve tündengelim temelli mantıktan yararlanabilmektedirler. Plan yapabilmek söz konusudur.

2.1.7 Lev Vygotsky: Algıda Sosyal Etkiler

Vygotsky (1978), problem çözme ve bilişsel gelişim süreçlerinde etkili olan unsurun sosyal etkileşim olduğunu belirtmektedir. Çocuğun karar verme ve problem çözme sürecinde başarılı olabilmesi için onun algısının ötesinde ancak çözebileceği görevlerin varlığının önemli olduğunu belirtmektedir. Akran ilişkilerine önem vermektedir.

Sosyal öğrenmeyi öne çıkaran kuramcılara göre, bireyin çevresinde yer alan kişiler ve onlarla olan etkileşimler davranışları şekillendirmektedir.

2.1.8 Albert Bandura: Sosyal Öğrenme Teorisi

Sosyal öğrenme kuramı çocukların davranışları gözlem yoluyla öğrendikleri görüşüne odaklanmaktadır. Bu gözlem ve taklit yoluyla öğrenmeye **model alma** denilmektedir. Çocukların yaşları ilerledikçe sosyal çevreleri genişlemektedir, bunun sonucunda yeni bireyleri taklit etmeye başlamaktadırlar. Ergenlerin örnek aldıkları kişiler ise ebeveynleri, arkadaşları ve kardeşleri olmaktadır. Öğrenilen bu davranışların sürdürülmesi ise pekiştireçler ile sağlanmaktadır. İnsanların çevresel etkenleri algılayış şekilleri davranışlarını etkilemektedir. Bu kurama göre ergenler ve çocuklar kendi çevrelerini kontrol edebildikleri için kendi çevresel koşullarının oluşturulmasından sorumludurlar (Dolgin, 2014).

Kültürel yaklaşımların görüşlerine göre ergenler yaşadıkları toplumun kültürel ve sosyal özelliklerinden etkilenmektedirler.

2.1.9 Robert Havighurst: Gelişimsel Görevler

Bu kuramda ergenlerin gelişimleri üzerinde etkili olan kavramın bireyin ihtiyaçları ve toplumsal beklentiler olduğu ifade edilmektedir. Beklentiler ve ihtiyaçlar **gelişimsel görevleri** oluşturmaktadır. Bunlar bireylerin belli yaşam dönemlerinde kazanmaları gereken bilgi, beceri ve davranışlardır. Ergenlik dönemindeki gelişim görevlerinin gerçekleştirilmesi bilişsel olgunluk sağlamaktadır. Aksi durumda birey sosyal olarak

onaylanmama durumu ile karşı karşıya kalmaktadır. Havighurst (1972), ergenlik dönemindeki 8 gelişim görevini şöyle sıralamaktadır:

1. Bireyin fiziksel özelliklerini benimsemesi ve vücudunu etkili bir şekilde kullanabilmesi,
2. Her iki cinsten arkadaşları ile yeni ve anlamlı ilişkiler kurabilmek,
3. Sosyal cinsiyet rollerini benimsemek,
4. Ebeveynlerden ve diğer insanlardan duygusal açıdan bağımsız olabilmek,
5. Kariyer seçimini yapmak,
6. Evliliğe ve aile yaşamına hazırlanmak,
7. Sosyal sorumlulukları almaya istekli olmak ve almak,
8. Davranışlarını düzenleyecek etik ve değer sistemi geliştirmek (Akt. Doling, 2014).

2.1.10 Kurt Levin: Alan Teorisi

Lewin'e (1939) göre ergenlerin davranışları kendileri ve çevrelerinin bir etkileşimi sonucudur. Bireyin davranış repertuarı yaşam alanı olarak isimlendirilmektedir. Tüm yaşam alanları tüm bireyleri için ulaşılabilir değildir. Çocuğun yaşının artması ile yaşam alanı genişlemektedir. Ergenlik döneminde bireyin çevresindeki yaşam alanları genişlemiş olsa da alanlara dair bir seçim söz konusu olmadığı için bu alanlardan hangisine ait olduğuna ilişkin belirsizlik bulunmaktadır. Yetişkinlik döneminde yaşam alanlarını kısıtlayan toplumdur. Yani ergenlik çocukluk ile yetişkinlik arasındaki geçiş dönemdir. Bu sebeple her iki dönemin içerdiği yaşam alanlarına dâhil olabilmektedir. Aynı şekilde ergenin çevresinde olan yetişkin bireyler için de ergenin durumu netlik kazanmamıştır. Bunun sonucunda ergenlere bazen yetişkin bir birey gibi davranılırken bazen de onların bir çocuk gibi tüm söylenenleri dinlemesi beklenmektedir. Bu beklentiler ergenlerin davranışlarının bazen yetişkin, bazen de çocuk gibi olmasına sebep olmaktadır. Genel olarak bu durumdaki ergenlere **sınırdaki insan** ismi verilmektedir.

2.1.11 Urie Bronfenbrenner: Ekolojik Sistemler Teorisi

Bronfenbrenner (1979), ergenlerin ailelerini ve toplumlarını kapsayan ve ülkelerinin de dâhil olduğu sistemler bütünü içinde olduklarını ve ailelerinden, akranlarından, yetişkinlerden, okullardan ve dâhil oldukları gruplardan etkilendiklerini ifade etmektedir. Bunların dışında ergenleri etkileyen unsurlar; medya, kültür ve dünyada

yaşanan olaylardır. Ergenler, çevrelerinin ve toplumsal etkilerin bir sonucu olarak kabul edilmektedir. Ergenlerin üzerinde en çok etkisi olan ve ergenlerin sürekli etkileşim halinde oldukları bireyleri kapsayan alana **mikrosistem** ismi verilmektedir. Ergenin çevresinin değişmesi mikrosisteminde değişmesi anlamına gelmektedir. Sağlıklı bir mikrosistem bireyin olumlu öğrenme ve gelişimini desteklemektedir. **Mesosistem** birden fazla mikrosistemi kapsamaktadır. **Ekosistem** ergenin aktif olarak dâhil olmadığı ancak onu etkileyen çevrelerdir. Anne babanın iş çevresi ve burada yaşadıklarının kendilerini ve ergen ile ilişkilerini etkileyebilecek olması buna örnek olarak verilebilmektedir. **Makrosistem**, ergen ve yetişkin kavramlarını anlamlandıran, kültürel, ekonomik, eğitimsel, sosyal değerleri ve kuralları içermektedir.

2.1.12 Margaret Mead ve Ruth Benedict: Antropolojik Görüşler

Antropologların görüşlerine göre ergen bireyin yaşamakta olduğu sosyal-kültürel ortam bu dönemde gerçekleşebilecek yaşantıları ve yetişkin toplumuna kabul sürecini etkilemektedir (Dolgin, 2014).

Mead (1970) yaptığı çalışma sonucu ergenlik dönemindeki ani geçişlerin her kültürdeki ergen bireylerin genel bir özelliği olmadığını gözlemiştir. Yazar bunu kültürel koşullanmanın sürekliliği ilkesi ile açıklamaktadır. Kültürel koşullanmanın üç boyutu bulunmaktadır. Bunlar:

1.Sorumluluğa Karşı Sorumsuzluk Roller: Teknolojik açıdan gelişmemiş olan kültürlerde çocuklar daha erken yaşlarda sorumluluk almaya başlarken, batı kültüründe yetişen çocuklar sorumluluğun olmadığı bir yaşamdan ani bir değişimle sorumluluk almak zorunda oldukları bir düzene geçmektedirler.

2.İtaatkâr Rollere Karşı Baskın Roller: Teknolojik olarak gelişmemiş olan kültürlerde çocuklar itaatkâr davranışları öğrenmemekte bu sebepten dolayı ergenlik döneminde bir çatışma yaşamamaktadırlar. Bunun aksine batı kültüründe ise çocuklukta itaatkâr olarak yetiştirilen ve itaatkâr olması beklenen çocuk, ergenlik dönemindeki baskın rolleri benimserken zorluk yaşamaktadır.

3.Benzer ve Farklı Cinsiyet Roller: Teknolojik olarak gelişmemiş olan kültürlerdeki çocuklar ilerleyen yaşlarda cinsiyet rollerini belirlemede zorluk yaşamazken, batı kültüründe yetişmiş olan bir çocuğun ergenlik döneminde cinselliği bastırması beklenmektedir.

Birey çoğu zaman davranışlarını toplumun ihtiyaçlarına göre değerlendirmektedir. Bu da ahlaki davranışların temelini oluşturmaktadır. **Etik değerler**, bireylerin davranışlarının uygunluğunu ya da uygunsuzluğunu belirlemede dikkate aldıkları değer, yargı ve inançlar bütünüdür. Toplum tarafından kabul görmekte olan etik değerler olsa da bazı durumlarda bireyler farklı davranış örüntüleri de sergileyebilir. Diğer insanlara yönelik davranışları etkileyen unsurlardan birisi de bireyin ahlaki anlayışı olduğu düşünülürse ahlaki gelişim dönemlerinin dikkate alınması gerekebilir. Bu konuyu inceleyen Kohlberg (1964, 1981), ahlaki gelişimi üç evrede ele almaktadır.

1.Geleneksellik Öncesi Törelilik: Çocukluk dönemine denk gelen bu evrede esas olan acıdan uzak durmak, suçlu durumda yakalanmamak ve ödül almaktır. Bu evre belirtilmiş olan durumlar göz önüne alınarak ikiye ayrılır. İlki **Zevk / Acı Eğilimi**, ikincisi **Fiyat / Paha Eğilimi/ Göze Göz / Dişe Diş Eğilimi** olarak sıralanmaktadır.

2.Geleneksel Törelilik: İyi Çocuk Eğilimi ile **Kanun ve Düzen Eğilimi** bu evrede yer almaktadır. Davranışları yönlendiren amaç; eleştirilmemek, kabul görmek, kurallara uyup ceza almamaktır. Çocukluğun ilerleyen dönemlerinde görülen, Kanun ve Düzen evresinde takılıp kalan bireyler görülebilir. Yani yetişkinlik döneminde olup Kanun ve Düzen Eğilimine sahip kişilerle karşılaşılabilir.

3.İlkeleşmiş Törelilik: Toplamda üç dönem söz konusudur. İlki **Toplumsal Sözleşme Eğilimidir**. Bu dönemde bireyler toplumun iyiliğini düşünerek karar vermektedirler. İkinci dönem **Etik İlke Eğilimidir**. Adalet ve bireysel yanlışlardan kaçınmak esas alınmaktadır. Son dönem ise **Evrensel Eğilimdir**. Evrensel ilkeler toplumsal etiğin üzerinde görülmektedir. Karar verirken toplumun ihtiyaçları yerine evrensel doğrular dikkate alınmaktadır (Akt. Gerrig ve Zimbardo, 2013).

Piaget (1948) çocuklar üzerinde yaptığı çalışmalar sonucunda ahlaki gelişimin çocukluğun ilk dönemlerinde **kısıtlama ahlakı** ve **iş birliği ahlakı** olarak ikiye ayırmaktadır. **Kısıtlama ahlakı**, oyunlarda koyulan kuralların yetişkin kuralları olarak algılanması ve değiştirilemez kabul edilmesi olarak tanımlanırken; **iş birliği ahlakı**, zamanla bu kuralların sosyal uzlaşma ile değiştirilebileceğinin fark edilmesi olarak açıklanmaktadır. Bununla birlikte çocuklar ahlaki gerçeklikten, ahlaki göreliliğe geçmektedirler. **Ahlaki gerçeklik** anne baba tarafından öğretilen ahlaktır ve otoriteye uyum anlamına gelmektedir. **Ahlaki görelilik** ise bireye bağlıdır ve iş birliği ile

oluşturulmaktadır. İçselleştirilmiş ahlaki değerlerdir. Bu ahlak düzeyleri arasındaki geçiş yaşı ilerlemesiyle gerçekleşmektedir.

2.2 Yetişkinlik Kavramı

Yetişkinlik, geniş bir zaman aralığını kapsayan bir yaşam dönemidir. Ergenlik sonrasında başlayıp yaşlılığa kadar devam eden bu süreç; fiziksel, zihinsel, sosyal, kültürel ve duygusal bakımdan tutarlılığa ulaşmış ve bunu korumayı başarmış olan kişileri tanımlayan kavramdır (Kılıç, 2013b). Genç yetişkinlik, bu yetişkinliğe geçiş döneminin başlangıcı olduğu için yaşamdaki önemli evrelerden birisidir. Ergenlik dönemindeki beceriler bireyi bu evreye hazırlamaktadır. Yetişkinlik döneminin yaş aralıkları şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Genç yetişkinlik: 20'li ve 30'lu yaşlar
2. Orta yetişkinlik: 40'lar, 50'ler ve 60'ların başı,
3. Yaşlılık: 60'lı ve 70'li yıllardan başlayan ölüme kadar olan süre (Steinberg, 2007).

Genç yetişkinlik olgunluk dönemi olarak kabul edilmektedir. **Olgunluk**, bireyin yaşamın gerektirdiklerine ve zorluklarına başarılı bir şekilde uyum sağlama ve gerektiği şekilde değişebilme yeteneğidir. Toplumsal beklentiler, bireyin yaşamında etkili olan faktörler ve yeteneklerdeki farklılıklar olgunlaşmayı etkilemektedir. Olgunlaşmanın yönleri; **ego kimliğinin yerleşmesi, kişisel ilişkilerin özgürleşmesi, ilgilerin derinleşmesi, değerlerin insancıllaşması, özen ve bakımın genişlemesi** olarak sıralanmaktadır.

1. **Ego Kimliğinin Yerleşmesi:** Ergenlik döneminde kimlik karmaşasını çözmeye çalışan ergen birey genç yetişkinlik dönemine geçtiğinde kimliği ile bu kimliğin toplumdaki yeri arasında bağlantı kurmayı başarmaktadır. Sürekli toplumsal rollerin belirlenmesi de kimliğin yerleşmesini sağlamaktadır.
2. **Kişisel İlgilerin Özgürleşmesi:** Kişiler arası ilişkiler genelde özele dönmekte ve ilişkilerdeki biriciklik unsuru vurgulanmaktadır. Bu durumda genç yetişkin bireyler kendi duygu ve ihtiyaçlarını daha az gündeme getirmektedirler. Beklenmedik ilişkiler ve arkadaşlıklar ise bireyin kendisini tanımasına ve diğer insanlarla ilişkilerini kuvvetlendirmesine olanak tanımaktadır.
3. **İlgilerin Derinleşmesi:** Bireylerin işle ilgili ya da özel ilgileri bu dönemde derinlik kazanmaktadır. İlgilere yönelik etkinlikler başarı amacıyla yapılmaktadır. Bu süreçte zevk

almak esastır. Bu derinleşme meslek seçimini ve diğer insanlara duyulan ilgiyi etkilemektedir.

4. **Değerlerin İnsancillaşması:** Genç yetişkinler toplumun genel özellikleri farklılık taşısa dahi bu süreçte kendi deneyimleri sonucunda daha insancıl değerler kazanmakta ve kendi ahlaki sistemlerini oluşturmaktadırlar.
5. **Özen ve Bakımın Genişlemesi:** Bu durum diğer bireylere yönelik sempatinin ve diğerlerinin duygularına verilen önemin artması olarak açıklanmaktadır. Bu sempati sadece sevilen kişilere değil yoksul, baskı altında olan, fiziksel ve zihinsel engelli kişilere de yöneltilmektedir.

Olgunlaşma sürecinde yaşanan güçlükler ise **yabancillaşma, uyuşturucu ve cinsellik** olarak sıralanmaktadır.

1. **Yabancillaşma:** Genç bireyin kendi kimliği ile toplumda üstlendiği roller arasında ilişki kuramaması sonucunda yabancillaşma görülmektedir. Bireyin dış dünyaya yönelmesi kendisine yabancillaşmasına sebep olurken kendi iç dünyasına yönelmesi çevresine ve topluma yabancillaşmasına sebep olmaktadır.
2. **Uyuşturucu:** Bazı kültürlerde yetişkin olmanın göstergesi ya da başkaldırı aracı olarak nitelendirilebilen alkol ve sigara gibi maddeler yetişkin bireylerin farklı bir yaşam sürdürme ihtiyaçlarını karşılama araçları olarak kullanılmaktadır. Yabancillaşma sonucu madde kullanımına yönelme söz konusudur.
3. **Cinsellik:** Yetişkin bireyin cinsel kimliğine dair bir karar vermektedir. Genç yetişkinlik dönemindeki bireylerden toplumun beklentisi ise cinsel moratoryumdur. Bu kadınların cinselliği hiç düşünmemeleri erkeklerin ise sınırlamalarıdır (Onur, 2011).

Genç yetişkinler çeşitli yaşam olanakları ve fırsatlar sunan bir çevrede yaşıyor olsalar da zamanlarının ve enerjilerinin çoğunu ailelerine ayırmaktadırlar. Genç yetişkinlik dönemindeki ahlaki düzey geleneksel düzeydir. Yani birey toplumun beklentilerini ve kurallarını içselleştirmiştir (Onur, 2011).

Erikson ise yetişkinlik dönemini üç dönemde ele almıştır. Bunlar:

Yakınlığa Karşı Yalnızlık Duygusu: Genç yetişkinlik 20-34 yaşlarını içermektedir. Bu evrede bireyin yakın dostluklar ve arkadaşlıklar kurması beklenmektedir. Dostluk, arkadaşlık kurma ve evlilik konusunda başarısız olan bireylerin karşılaşacağı

olumsuz sonuç ise yalnızlık olacaktır. Bazı durumlarda bu evrede başarısız olmuş kişiler kendilerini bilime ve çalışmaya adamaktadırlar.

Üretkenliğe Karşı Durgunluk Duygusu: Yetişkin 35-60 yaşları arasındaki bireyin, mesleğinde yükselmesi ya da üretken olması beklenmektedir. Bunun gerçekleşmemesi durumunda bireylerde durağanlık görülmektedir.

Ego Bütünlüğüne Karşı Umutsuzluk: Bu evrede, daha önceki aşamaları başarı ile geçmiş olan birey bir ego bütünlüğüne sahip olacaktır. Geçmişte yaptıklarından pişmanlık duymayan birey artık değerlendirme sürecine girmektedir. Aksi durumda ise umutsuzluk ve ölüm korkusu görülmektedir (Erikson, 2014).

2.3 Algı

Algıyı açıklayan ve bugün kabul görmekte olan üç yaklaşım söz konusudur. Bunlar:

2.3.1 Ekolojik Yaklaşım: Bu yaklaşım algılanmış olan uyarıların çoğunun çevrenin sağladığı zengin içerikte bulunduğunu kabul etmektedir. Ekolojik bakış açısına göre algının en önemli amacı, çevredeki uygun uyarıcıların işlevsel hale getirilmesi ve bunun sonucunda yapılmak istenen aktivitenin gerçekleştirilmesidir.

2.3.2 Yapısalcı Yaklaşım: Bu yaklaşıma göre algı, sistemi uyarıcılardan gelen parçalı veriler doğrultusunda var olan gerçekliğin görüntüsünü oluşturmaktadır. Algı sistemi, görüntüleri tesadüfi bir şekilde oluşturmamaktadır. Geçmiş yaşantılar, deneyimler ve bireyin bilgileri beklentileri oluşturmaktadır. Bu da ne göreceğimizi ve duyacağımızı yani neyi görmek ve neyi duymak istediğimizi etkilemektedir. Beklentiler uyarıların yetersiz ve güçsüz olduğunda algıyı kolaylaştırmaktadırlar. Eksik parçalarına rağmen bir resmin içeriğini olduğu gibi algılayabilmemiz gibi. Bununla birlikte algı sistemimizin büyük kısmı, uyarıcılardan gelen bilgilere dayanan gerçeğe dair çıkarımlarımızdan oluşmaktadır. Yapısalcı yaklaşım, ekolojik yaklaşımdaki destek mekanizması görüşünün yerine, algının insanların dünyaya ilişkin anlayışlarını nasıl desteklediği ile ilgilenmektedir.

2.3.3 Bilişsel Yaklaşım: Bu yaklaşım algılamının nasıl gerçekleştiği üzerine odaklanmaktadır. Bilişsel yaklaşımda, ekolojik yaklaşımdan farklı olarak sinir sistemi alınan uyarıyı değiştirerek gerçekliği oluşturmaktadır. Yapısalcılardan farklı olarak yaşantı sayısı dikkate alınarak beklentilerin hesaplanması söz konusudur (Bernstein, Clarke-Stewart, Roy, Srull ve Wickens, 1994).

Duyu, dışsal bir uyarana dair elde ettiğimiz ilk bilgi parçacıklarıdır. **Algı**, beynin binlerce farklı ve anlamlı olmayan duyuyu bir araya getirip anlamlı bir şekil ya da veriye dönüştürdükten sonra kazandığımız deneyimdir (Plotnik, 2009: 124). Gerrig ve Zimbardo (2013) ise **algıyı**, çevrede bulunan cisimleri, nesnelere, yaşanan olayları kavrama, anlayabilme, tanımlama, isimlendirme ve onlara tepki verme olarak tanımlamaktadırlar. Algının iki amacı bulunmaktadır. Bunlar; hayatta kalma ve duyusallıktır. Bu işlevler tehlike karşısında doğru ve zamanında tepki verme, zevk alınan ve hoş giden etkinliklere yönelme gibi davranışlarda bulunulmasına sebep olurlar. Bu sayede hayattan zevk almak ve tehlikelerden korunmak mümkün olmaktadır.

Gerrig ve Zimbardo (2013), algı işlemini üç evreye ayırmaktadırlar. Bunlar, yaşanan olayların ve cisimlerin **tanımlanması, duyumsanması, algısal düzenleme ve özdeşim** olarak sıralanmaktadır.

1.Duyum: Duyusal alıcıların, uyarılarca aktif hale getirilmesi, nöral dürtülerin oluşturulmasıdır. Örneğin, kulaktaki sinir hücrelerinin aldığı veriyi beyne iletmesidir.

2.Algısal Düzenleme: Beynin gelen verileri anlamlı bir hale getirme sürecinde yaşantıları ve deneyimleri kullanarak bireysel bir bakış açısı oluşturmasıdır. Örneğin duyulmakta olan sesin, yüksekliği, frekansı, şiddeti gibi boyutlarına dair bir bilginin oluşturulmasıdır.

3.Özdeşim ve Tanımlama: Algılanan şeylerin anlamlandırılması sürecidir.

Plotnik (2009) ise duyuların algıya dönüşme sürecini şöyle açıklamaktadır:

1.Uyarıcı: Duyuların algıya dönüşümü çok hızlı olduğu için bunun farkında değilizdir. İlk adım uyarıcıların duyu organlarınca fark edilmesidir.

2.Uyarılma: Uyarıcıdan gelen sinyallerin fiziksel enerjiden elektrik akımına dönüştürülmesine uyarılma denir. Bu ikinci aşamadır.

3.Beyin, Birincil Alanlar: Duyu reseptörlerince alınan veriler ilk olarak beyindeki farklı birincil alanlara gider. Bu üçüncü aşamadır.

4.Beyin, Çağrışım Alanları: Beynin birincil alanlarına gelmiş olan duyu verileri anlamsızdır. Çağrışım alanlarında bu veriler algıya yani anlamlı parçalara dönüşür.

5.Kişiselleştirilmiş Algular: Algılara dair süreç bu aşamada da işlemeye devam eder. Görülmekte, duyulmakta ya da fark edilmekte olan uyarıcıya dair algılarımızı şekillendiren yaşantılar, anılar ve duygular devreye girer. Aynı nesnenin farklı kişilerce farklı algılanmasına sebep olan da budur.

Alguların farklılaşmasının temelinde **belirsizlik** yatmaktadır. Bu durum bir nesnenin birden fazla şekilde yorumlanması olarak tanımlanmaktadır (Gerrig ve Zimbardo, 2013). Algılamaların çoğu algısal beklentiler ile ilişkilidir. Algısal beklentileri oluşturan ise deneyimlerdir. Bu deneyimler hem sosyal hem de nesnel çevremize ilişkin algılarımızı şekillendirir. Bununla birlikte kendi kültürümüzde olduğu gibi uygun ya da uygun olmayan şekilde tanımlanmış davranışlar söz konusudur. Kültürden gelen bu algısal beklentiler bizi etkiler (Cüceloğlu, 2006). Kültürel etkiler, bir topluluk ya da etnik grubun üyelerini ortak davranış, düşünce ve inanışları paylaşmaya yönlendiren baskılardır. Bu baskılar ve etkiler bireylerin çevrelerini ve diğer bireyleri algılamalarını etkileyebilir (Plotnik, 2009).

2.3.4 Sosyal Algı (Sosyal Biliş)-Atıf Kuramı

İnsanlar günlük hayatlarında karşılaştıkları kişileri ve olayları açıklamaya ve diğer insanların güdü ve inançları hakkında bilgi sahibi olmaya çalışırlar. Bu anlama tanımlama girişimi sosyal ve psikolojik süreçleri kapsamaktadır. Bu süreçler izlemin oluşturma ve atıfta bulunma olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2010).

2.3.4.1 İzlenim Oluşturma

Kişi algısı, görülen kişi ve kişinin niyeti hakkında izlenim oluşturmayı ve özellikleri ile davranışları hakkında tahminler yaparak kişinin sevilebilirliği ve ne tür bir insan olduğuna ilişkin fikir sahibi olmayı içermektedir. İnsanlar hakkında karar vermenin sosyal açıdan sonuçları olacaktır ve bir kişiye karşı gösterilen davranışlar, o kişiye karşı görüşler ve tahminler tarafından yönlendirilmektedir (Plotnik, 2009: 582). Kişi algısının oluşumunda etkili faktörler ise;

1. Fiziksel Görünüm,
2. Açıklama İhtiyacı,
3. Davranışları Üzerindeki Etkiler,
4. Irk Etkileridir (Plotnik, 2009).

Yukarıda sayılmış olan faktörlerin dışında diğer insanlara ilişkin alguların oluşturulmasında; sözel olmayan iletişim, yüz ifadeleri ve duygular da etkili olmaktadır. Dolayısıyla insanların tutumlarını, duygularını ve ayırıcı kişilik özelliklerini içeren sözel olmayan davranışlara bakılarak onlar hakkında birçok şey öğrenilmektedir (Aronson, Wilson ve Akert, 2012).

İnsanları algılama üzerinde etkili olan bir diğer faktör ise stereotiplerdir. **Sterotip**, insanların bir gruba dâhil oldukları için sahip olduklarına inanılan özelliklerdir (Plotnik, 2009: 584). Öncelik etkisi doğrultusunda ilk elde edilen bilgiler bütüncül çıkarımlar üzerinde büyük etkiye sahip olmaktadır. İlk bilgileri etkileyen stereotipler aktif hale geçtikten sonra diğer insanlara ilişkin tahminleri etkilemektedir. İnsanlar diğer insanların davranışlarını stereotipler ile değerlendirmektedir (Smith, Nolen-Hoeksema, Fredrickson ve Loftus, 2012). Jussim (1991), bu etkiyi **kendini gerçekleştiren kehanet** olarak tanımlamaktadır. Stereotiplerin etkileri şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Bilişsel Etkiler: Bireye otomatik değerlendirmeler yapma olanağı sunmaktadır. Gelen bilgilere dair yanlı algılar oluşturmakta, yanlı hatıralara sebep olmaktadır. Bunların sonucunda ise yanlı tahminler ve çıkarımlar ortaya çıkmaktadır.

2. Davranışsal Etkiler: Otomatik duygusal ifade, otomatik davranışsal eğilimler ve kendini gerçekleştiren kehanetler stereotiplerin davranışsal etkileridir (Smith ve diğ., 2012).

Bireylere dair ayırıcı özellikler ile oluşturulmuş şemalar algılarımızı etkiler (Aronson ve diğ., 2012). Şemalar hem fiziksel hem zihinsel eylemler ve bunlara dair kavramlar ve bilgilerdir (Bee ve Boyd, 2009) . Kültüre dair özellikleri barındıran şemalar kuşaktan kuşağa aktarılarak algıları şekillendirir (Aronson ve diğ., 2012).

Plotnik (2009) şema türlerini şöyle sıralamaktadır:

1.Kişi şeması, kendimizin ve diğer insanların sahip oldukları farklı özellikler hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlar.

2.Rol şeması, toplumda insanlara yüklenmiş olan görevlere dayanır.

3.Olay şemaları, belli olaylar ile bağdaştırdığımız davranışları kapsar.

4.Kendilik şemaları, kendimize ilişkin bilgileri ve bunları nasıl algıladığımızı içerir.

Stereotipler, kültürel yapı ve şemalar dışında; kişinin içinde yaşadığı çevre, o anda bulunulan ortam ve gereksinimler algısal beklentileri etkiler (Cüceloğlu, 2006; Smith ve diğ., 2012).

Bireyin hem bedensel, hem de zihinsel özelliklerinin çevre ile etkileşimi davranışlarını şekillendirir. Çocuğun kendini algılayışı, kendine güveni gibi faktörler çevre ile etkileşim sonucu farklılaşabilmektedir (Cüceloğlu, 2006).

2.3.4.2 Atıf Kuramı

Atıf kuramı insanların çevrelerinde yer alan kişileri ve yaşadıkları olayları değerlendirmeleri sürecinde başvurdukları düşünce yapılarını açıklayan bir yaklaşımdır. Bu düşünce yapılarından ilki yüklemidir. **Yükleme**, bireyin diğer insanları ve davranışlarını anlamlandırma sürecinde kullandığı bir yöntemdir. İçsel yüklemde davranışı yapan kişinin kişiliğine odaklanma söz konusu iken, dışsal yüklemde bireyin içinde bulunduğu ortam ve koşullar dikkate alınır. Bu yükleme iki aşamada gerçekleşmektedir. Birinci aşamada bireye dair gerçekleştirilen otomatik bir içsel yükleme söz konusudur. İkinci aşamada ise eğer imkân varsa bu yüklemeye dair daha derinlemesine bir düşünme süreci gerçekleşmektedir. Genelde insanların davranışlarını onların kişilik özellikleri ile eşleştirme eğilimi söz konusudur. Buna **uyuşma yanlılığı** denir. Uyuşma yanlılığı kültürel faktörlerden ve katılımcı gözlemci farkından etkilenmektedir. Yani kendimize dair çıkarımlarımız ve algımız durum odaklı iken diğer insanlara dair algılarımız kişilik özellikleri üzerindedir (Aronson ve diğ., 2012).

Bu düşünce yapılarından diğeri ise **atıftır**. İnsanların davranışları değerlendirilirken bu davranışın sebeplerini anlamlandırabilmek için atıfta bulunma davranışına başvurulmaktadır. Bir davranışı değerlendirmeye yönelik atıflar ilk olarak, davranışı gerçekleştiren bireyin kişilik özelliklerine yöneliktir. Buna **özelliksel atıf** adı verilmektedir. Diğer durumlarda ise davranış değerlendirilirken, durumun gerçekleştiği çevreye vurgu yapılmaktadır. Bu da **durumsal atıf** olarak adlandırılmaktadır. Atıfların doğru şekilde gerçekleştirilememesi durumunda **atıf hatası** ortaya çıkmaktadır. Yani bir olay karşısında bireyin davranışlarını değerlendirirken durumsal koşulları göz ardı ederek kişisel özelliklere odaklanmak doğru algı oluşumunu engellemektedir (Smith ve diğ., 2012). Çevreden bilgi edinmeyle oluşturulan algı, insanların bu bilgileri eyleme dönüştürmesine, değerlendirmesine ve yorumlanmasına olanak sağlamaktadır (Öztürk, 2009).

Çocukların hayatlarının sadece yetişkinlerin değerleri doğrultusunda anlam kazanmadığı kabul edilmektedir. Ancak çocukların bakış açıları ile yetişkinlerin bakış açıları farklılıklar göstermektedir. Çocuğun bir günün içerisinde olanlar yetişkin birinin bir günü içerisinde olanlardan ritim, boyut ve içerik olarak farklılık taşımaktadır (Matthews ve Limb, 1999).

Aile ortamına ilişkin olumsuz algılar; çocukların riskli davranışlarda bulunmalarına, tehlikeli durumlar, aktiviteler ve kişilere yönelmelerine sebep olabilmektedir (Finkelhor, Hotaling ve Asdigian, 1995). Bu çocuklar kolayca bir suçun kurbanı olabilirler. Örneğin kendilerini yabancı bir çevrede ya da tanımadıkları insanları kendilerine eşlik ederken bulabilirler.

İnsan algılayabildiği dünyadan birçok bilgi elde eder. Çocuğun deneyim kazanmasında etkili temel etmen de bu, algıladığı dünyadır. Algılar her zaman bireye ait öğeler içermektedir. Çocuk çevresinde gördüklerini kendine ait öğeler doğrultusunda algılamaktadır (Adler, 1992).

Ergenler gördükleri ve algıladıklarının ötesinde, olabilecek ihtimalleri düşünebilme becerisine sahiptirler. Küçük yaştaki çocuklar için bir kimsenin görünen ve bilinen özellikleri dışında bir yorum söz konusu değilken, ergenlerde algılanan birey var olabilecek ihtimallerden sadece birisidir. Yani çok boyutlu olarak düşünebilme becerisi söz konusudur. Ergenler diğer insanların görüşlerine eleştirel yaklaşırlar ve hemen kabul etmezler. Zamanla görelî düşünme ve var olandan kuşku duyma davranışı gelişir. Soyut düşünce biçimi gelişmeye başlar. Bu durum ergenlerin ahlak, arkadaşlık, toplumsal süreçler, sadakat gibi kavramlara ilgi duymalarına ve kendilerine göre yorumlamalarına sebep olur (Steinberg, 2007). Ergen bireylerin yaşadıkları gerçeklikler farklılık göstermektedir. Larson ve Richards (1994) ergenlerin günlük yaşamı yetişkinlerden daha farklı biçimde algıladıklarını belirtmektedir (Akt. Steinberg, 2007).

Ergenlerin bireyler arasındaki ilişkilere ilişkin bilgileri daha fazla, insan davranışlarını anlamaları ve yorumlamaları daha doğru, diğer insanların ne düşündüklerini ortaya çıkarabilme becerileri daha güçlüdür (Steinberg, 2007).

Ergenlerde toplumsal bilişin gelişimi üç boyutta incelenir:

- 1. İzlenim Oluşturma:** İnsanların diğer kişiler hakkındaki değerlendirmelerini nasıl belirlediklerini ve düzenlediklerini incelenmektedir. Ergenler diğer insanları tanımlarken dar kategoriler ve farklı niteliksel özellikleri dikkate alırlar. Bunlar ilgiler ya da kişilik özellikleri olabilir. Ergenler diğer insanlara ilişkin görüşlerinde daha az ben merkezli olma eğilimindedirler ve tanımlarında soyut olan özellikleri daha fazla kullanırlar, tutumlar ya da güdüler gibi. Çıkarımlar diğer insanları tanımlamada dikkate alınmaya başlar ve daha sık kullanılır. Çünkü ergenler diğer insanların duygularını yorumlama, başkalarına ilişkin duygulara ve inançlara dair tahminlerde bulunmaya, bu konudan açık bir bilgi olmasa bile,

daha yatkındırlar. Son olarak ergenlerin diğer kişilere ilişkin algıları örgütlüdür. Yani diğer bireylerin kişilik özelliklerini ve karşılaşılabilecek olası durumları birlikte değerlendirme becerisine sahiptirler.

2. **Toplumsal Bakış Açısı Alma:** Bireylerin diğer insanların düşünce ve duygularını nasıl yorumladıkları ve ne derecede doğru tahminlerde bulunabildiklerini inceler. Ergenlerin yaşananları diğer insanların bakış açısıyla görebilmelerini sağlayan beceri olarak tanımlanabilir. Ancak bu durum ergenlerin diğer bakış açılarına karşı hoşgörülü oldukları ya da onları kabul ettikleri anlamına gelmez. Bununla birlikte ergen bu beceri sayesinde insanlar arası ilişkileri etkileyen kişisel özellikler dışında farklı faktörlerinde söz konusu olduğunun bilincine ulaşır. Bunun sayesinde ergenin iletişim becerileri gelişir.
3. **Ahlak ve Toplumsal Gelenek Kavramsallaştırmaları:** İnsanların toplumu düzenleyen kurallara dair algıları incelenmektedir. Ergenlik çağındaki bireyler ahlaki kuralların esas koyucusunun anne baba ya da öğretmenler gibi otorite figürlerinin olmadığını ve daha bireysel ve öznel olarak ele alınması gerektiğini düşünmeye başlamaktadırlar. Bu çağda bireyler toplumsal gelenekleri toplumsal beklentiler olarak görmektedirler. Daha sonra bunların bireylerin davranışlarını şekillendiren ve kolaylık sağlayan kurallar olduğunu fark etmeye başlarlar (Steinberg,2007).

Diğer insanlara yönelik tavır ve davranışları gözlemleyerek öğrenmek mümkündür. Buna **gözlemsel öğrenme** adı verilmektedir. Bu tür öğrenmenin temelinde beklentiler yatmaktadır. Öğrenme sürecinde olumlu ya da olumsuz davranışlar kazanılabilir. Bandura (1977), gözlemsel öğrenmeyi etkileyen faktörleri dört başlıkta ele almaktadır. Bunlar:

1.Dikkat: Davranışı izleyen kişi hem davranışa hem de bu davranışın sonuçlarına dikkat etmelidir. Bu durumun sürekliliği ve sıklığı gözlemci ile davranışı gerçekleştirmekte olan kişinin benzer özelliklere sahip olması ile artış gösterecektir.

2.Hatırlama: Gözlemci modelin davranışının aklında bulundurmalıdır.

3.Yeniden Oluşturma: Gözlemci birey, gördüğü ve aklında bulunan davranışı gerçekleştirebilmek için yeterli zihinsel ve fiziksel olgunluğa ulaşmış olmalıdır.

4.Güdüleme: Gözlemci bireyin bu davranışı tekrarlaması için sebepleri olmalıdır. Yani gözlemcinin çıkarları davranışın tekrarlanma olasılığını arttıracaktır.

Roller ve kurallar insanların davranışlarını etkileyen faktörler olarak görülmektedir. Okulda öğrenci rolünde olan çocuk evde kardeş rolünde olabilir ve bu rollere uygun

davranışlar göstermesi gerektiğinin farkındadır. Bunun dışında uyması gereken kurallar olduğunun da bilincindedir. Bu kurallar “yabancılardan bir şey almamak” gibi açıkça öğretilebileceği gibi, kapalı kurallarda söz konusu olabilir. Kapalı kurallar diğer insanlar ile etkileşimler sonucu öğrenilmektedir. Davranışları yönlendiren diğer bir unsur ise sosyal normlardır. **Sosyal norm**, açık veya kapalı olan kuralların ortaya çıkardığı davranışlara ilişkin beklentilerdir. Birey içinde bulunduğu ortamdaki kuralları düşünerek hareket edecektir. Bu ortamdaki diğer bireylerin davranışları da diğer bir unsurdur. İnsanlar çevrelerindeki kişilerin davranış örüntülerini tekrar etme ve kabul etme eğilimindedirler. Buna **uyma** adı verilmektedir. Uyma davranışının sebebi insanların doğru olan davranış kalıbını öğrenme istekleridir ki buna **bilgi etkisi** denmektedir. Bununla birlikte başkaları tarafından onaylanma isteği de uyma davranışına sebep olmaktadır. Başkaları tarafından kabul görme ve hoşlanılma isteğine **normatif etki** denilmektedir (Gerrig ve Zimbardo, 2013).

Tutum, kişilere, olaylara ve nesnelere ilişkin olumlu ya da olumsuz değerlendirmeler olarak isimlendirilmektedir. Tutumlar bireyin davranışlarını yönlendiren bir diğer unsurdur. Tutumların oluşumunda etkili olan üç boyut söz konusudur. İlki **bilşsel** boyuttur. Çocukların, yetişkinlerin otoriter olduklarını düşünmeleri gibi. İkinci boyut **duygusal**dır. Çocukların çevrelerinde bulunan yetişkin bireylerle yaşadıklarına dair duygusal bilgileri bu boyutta yer almaktadır, korku ya da güven gibi. Son olarak da **davranış** boyutu gelmektedir. Çocuklar düşünce ve duygularından yola çıkarak bunlara uygun davranışlar sergilemektedirler. Otoriteye uyma gibi. Ancak tutumlar her zaman davranışı yordayamayabilir, bu durumda öncekinin tersi bir davranış örüntüsü görülebilir. Davranışların tutumlar ile uyumlu olup olmadığını tahmin edebilmek için erişilebilirlik dikkate alınmaktadır. **Erişilebilirlik** bir olaya, kişiye ya da nesneye dair düşüncelerin ne kadar hızlı hatırlanabildiği ile ilgilidir. Erişilebilirliği arttıran faktörlerden birisi de **doğrudan deneyim**dir. Diğer ise **sık tekrardır** (Gerrig ve Zimbardo, 2013).

Olumlu algılar bireyi olumlu sosyal davranışlarda bulunmaya yönlendirebilir. Batson (1994) olumlu sosyal davranışların temelinde bulunan diğer unsurları şöyle sıralamaktadır.

1.Özgecilik: Diğer insanlara karşılıksız olarak yardım etmek amacıyla harekete geçmektir.

2.Egoizm: Diğer insanlardan karşılık görmek ya da ödül kazanmak amacıyla sosyal olumlu davranışta bulunmaktır.

3.Kollektivizm: Aile veya dernek gibi dâhil olunan bir grubun iyiliği için harekete geçmektedir.

4.Prensiplik: İnsanlar dini ya da medeni kurallara uymak adına sosyal olumlu davranışlarda bulunmasıdır (Akt. Gerrig ve Zimbardo, 2013).

Yardıma isteme sürecinde güven ilişkisi ya da algısı devreye girebilmektedir. Bowlby (1958) güven ilişkisinin sonraki yıllarda yardıma isteme davranışını etkileyebileceğini ifade etmektedir. Ona göre çocuklar kimden yardıma isteyebileceklerini ve guvenebileceklerini zamanla ogrenmektedirler.

Algı ile ilgili süreçler beş grupta toplanabilir. İlki dikkattir, bu hangi uyarıcıların işleneceği hangilerinin görmezden gelineceğini belirleme sürecidir. İkincisi yer belirlemedir, uyarıların nerede olduklarını fark etme sürecidir. Üçüncüsü tanımadır, tanıdık uyarıların, diğerlerinden ayrılması sürecidir. Dördüncüsü soyutlamadır, uyarıların belirgin özelliklerinin her koşulda fark edilmesi sürecidir. Son olarak ise değişmezlik gelmektedir. Bu da uyarıların belirgin özelliklerini kullanarak diğer uyarılardan ayırma süreci olarak tanımlanmaktadır (Smith ve diğ. 2012).

Deneyimler algıları etkilemektedir. Bu deneyimlerin kritik dönemlerde eksikliği ya da yokluğu olumsuz sonuçlara sebep olabilmektedir. **Kritik Dönem**, canlının bazı yetenekleri ve özellikleri kazanabilmesi için hazır olduğu gelişim dönemi olarak tanımlanmaktadır. Aktif olarak kullanılan ve gelişen algı, motor hareketleri etkilemektedir. Sonuç olarak insanlar doğuştan getirdikleri algısal özelliklere ve yeteneklere sahip olmakla birlikte, bu yetenekler ve özellikler yaşla ve ogrenmeyle gelişmektedir (Smith ve diğ., 2012).

Sosyal bilişsel kuramı içsel bilişsel işlemlerin davranışla birlikte, diğer bireylerin davranışlarını incelemeyi ve davranışın gerçekleştiği ortamı değerlendirmeyi içermektedir. Davranışın gerçekleşmesi sürecinde etkili olan iki değişken, beklenti ve pekiştirme (Smith ve diğ. 2012). Bandura (2002), **sosyal bilişsel kuramında** davranış ile çevrenin etkileşim içinde olduğunu belirtmektedir. Bu kurama göre ödül ve ceza gibi dışsal faktörler ile inanç ve beklenti gibi içsel faktörler hem davranışla hem de davranışın gerçekleştiği sistemle doğrudan ilgili görülmektedir. Bireyler davranışlarına işaretler ve onsezilerini kullanarak karar vermektedirler. Yani davranışların büyük çoğunluğunda etkili olan içsel

faktörlerdir. Mischel (1973), Bandura'ya ek olarak, davranışı etkileyen faktörlere yetenekler, kodlama stratejileri, öznel değerler ve planları eklemektedir.

Kelly (1991), **kişisel kurgu kuramında** insanların kendilerini ve çevrelerini değerlendirmek için kişisel kurguları kullandıklarını belirtmektedir. Bu kurama göre bireyler çevrelerini gözlemlemekte, bu gözlemlerden yola çıkarak oluşturdukları tahminleri değerlendirmekte, bunları sınamakta ve bu sürecin sonucunda dünyaya dair kurgular oluşturmaktadırlar. Bu kurguları davranışlarını yönlendirmek ve diğer insanları değerlendirmek için kullanılmaktadırlar. Birey yeni tanıştığı birisini değerlendirirken “ya, ya da” kalıplarını kullanmaktadır. Ancak aynı kişi ile tanışan iki ayrı kişinin kurguları farklı olduğu için bireye yönelik davranışları ve algıları da farklı olabilmektedir.

Bireylerin farklı yaş dönemlerindeki rollere ilişkin algılarının değişmesi, farklı yaş gruplarındaki insanlara ilişkin algıların farklı olmasına sebep olmaktadır. Bununla birlikte gençlik dönemindeki bireyin ilerleyen yaşlara ve yetişkinliğe ilişkin algısı yaşamının ilerleyen dönemlerinde üstleneceği rollere ilişkin algısını etkilemektedir (Hickey ve Kalish, 1968). Yetişkin bireylere ilişkin algıya dair Tuckman ve Lorge (1953) tarafından gerçekleştirilen çalışmada yaşlı bireylerin, ekonomik olarak güvensiz, yalnız, değişime karşı isteksiz, akıl ve fiziksel güçten düşmüş kişiler olarak algılandıkları görülmektedir. Lane (1964) ergenlerle gerçekleştirdiği çalışmasında 20'li yaşların aktivite ve kendini geliştirme dönemi olarak algılandığını, 60'lı ve 70'li yaşların ise hareketsizlik, ilgi kaybı ve yetişkinlik rollerinden vazgeçiş dönemi olarak algılandığını ortaya koymaktadır (Akt. Hickey ve Kalish, 1968). Genç insanlar yetişkinliğe dair algılarını, sıkıcı, ıstırap verici ve önemsiz gibi negatif sözcüklerle belirtilmektedir (Du Bois-Reymond, 1998; Tilton-Weaver, Vitunski ve Galambos, 2001).

2.4 Ergenlerin Yetişkinleri Algılamaları

Kişi algısı, görülen kişi ve kişinin özellikleri ile davranışları hakkında tahminler yaparak kişinin sevilabilirliği ve ne tür bir insan olduğuna ilişkin fikir sahibi olmaktır (Plotnik, 2009: 582). İnsanların algılanması sürecinde önceki bilgiler, beklentiler, varsayımlar, hipotezler gibi sosyal inanışlar ve algılanan kişinin davranışları ve görünüşü etkili olmaktadır (Jussim, 1991). Yetişkinlerin nasıl algılandıklarına ilişkin yapılmış olan çalışmaların çoğunluğu ergenler ve yetişkin bireylere odaklanmıştır. İlk olarak Tilton-Weaver ve diğ (2001) yapmış oldukları çalışmada ergen bireylerin yetişkinliği nasıl algıladıkları üzerinde durmuşlardır. Bu nitel çalışmada yetişkinlik iki boyutta

değerlendirilmiştir. Bunlar psikososyal olgunluk ve sözde olgunluktur. Psikososyal olgunluk; kendi kendine yetebilmeyi, kişiler arası yeterliliği ve sosyal sorumlulukları içermektedir. Sözde olgunluk ise yetişkinlikle ilişkilendirilmiş riskli aktiviteleri (sigara içmek, alkol almak vb.) gerçekleştirmeyi içermektedir. Ergen bireylerin yetişkinliğe dair verdiği olumlu cevaplar ‘Gerektiğinde bazı şeyleri feda edebilen’, ‘Öfkenin adil karar vermesini önlemesine izin vermeyen’, ‘Açık fikirli’ vb. şeklinde sıralanmaktadır. Bununla birlikte olumsuz cevaplar ‘Kontrolcü’, ‘Her şeyi biliyor gibi davranan’, ‘Sadece iş hakkında düşünen’ ve ‘Sıkıcı’ vb. şeklinde sıralanmaktadır. Bunlarla birlikte çalışma sonuçları erkek ergenlerin güçlü olmak gibi fiziksel özellikleri kız ergenlere göre daha fazla vurguladığını ortaya koymaktadır. Ergen bireyler yetişkinliğin sözde olgunluk belirtilerini farkında ya da farkında olmadan benimseyerek davranışlarına yansıtma ve böylece kendilerini yetişkin olarak kabul etmektedirler (Newcomb ve Bentler, 1988; Coleman ve Hendry, 1999; Ziervogel, Ahmed, Flisher ve Robertson, 1997). Bu şekilde davranma eğilimleri ergenlerin yetişkinleri riskli davranışlarda bulunan, etik olmayan davranışlara sahip bireyler olarak algıladıklarını ortaya koymaktadır (Tilton-Weaver ve diğ., 2001). Yetişkinliğe dair algılar ise sorumluluk sahibi olmak, bağımsız olmak gibi sıfatlarla nitelendirilmektedir (Arnett ve Tabor, 1994; Scheer ve Palkovitz, 1994). Greene, Wheatly ve Aldava (1992), 12. sınıf öğrencileri ve üniversite öğrencileriyle yapmış oldukları çalışma sonucunda ergenlerin yetişkinleri finansal olarak bağımsız, kendi kararlarını kendisi verebilen, kendini adayabilme potansiyeline sahip, başarılı kimseler olarak algılamak; üniversite öğrencileri, sorumluluk sahibi, kendini anlayabilen, duygusal olarak olgun, iyi eğitim almış, uyumlu ve bencil olmayan kimseler olarak algılamaktadırlar. Çalışma sonuçları yetişkinlere yönelik algının yaş ile değiştiğini ortaya koymaktadır. Tilton-Weaver ve diğ. (2001) araştırmaları sonucunda ise ergenlerin yetişkinleri kendine güvenen, kendinden emin, çalışkan, üşengeç, hoşuna giden şeyleri yapan, olgun kararlar verebilen, doğru ve yanlış bilen, sıkıcı vb. gibi sıfatlarla tanımladıklarını ortaya koymaktadırlar. Yetişkinlere ilişkin algının olgunluk, ayrıcalık, güç ve statü, sorumluluk ve fiziksel gelişime başlıkları altında toplandığını ifade etmektedirler.

Baker ve Galambos (2005) ise çalışmalarında ergenlerin yetişkinliğe ilişkin algılarını değerlendirmişlerdir. Genelde yetişkinliğe ilişkin görüşlerin yetişkin bireylerin davranışlarını açıklama ihtiyacı, inançlar ve stereotiplerden etkilendiğini belirtmektedirler. Yetişkinliğe dair algıları bağımsızlık, roller, kronolojik geçişler, biyolojik geçişler ve diğer olarak sıralamışlardır. Ergenlerin verdikleri cevaplar ‘Kendi kendine yaşayabilen’, ‘Kendi

faturalarını ödeyebilen', 'İş sahibi olan', 'Olgun, sorumluluk sahibi', 'Ebeveynleri tarafında güvenilen, güvenilir' şeklinde sıralanmaktadır. Arnett'in (1994) yetişkinliğin nasıl algılandığına dair yaptığı araştırmada ergenler yetişkinliği, bireyin davranışlarının sorumluluğunu üstlenmesi, kendi değer ve inançlarına kendisinin karar vermesi gibi rollerle tanımlamışlardır. Nurmi (1993) bu rollere ek olarak bağımsızlık kazanmak, evlenmek, evden ayrılmak ve ebeveyn olmayı belirtmiştir. Reitzle (2007) benzer şekilde yetişkinliğin evlilik ve tek başına yaşamak olarak algılandığını ortaya koymuştur.

Palmore (2005) yaptığı araştırmada ise yaşlı yetişkinlere dair algıyı ele almıştır. Araştırmasının sonucunda stereotiplerin algı üzerinde etkili olduğunu ve genellikle yaşlı yetişkinlerin olumsuz algılandığını belirtmiştir. Yaşlı yetişkinler fiziksel ve zihinsel olarak güçten düşmüş ve çekiciliklerini kaybetmiş bireyler olarak algılanmaktadır.

Giles ve diğ. (2003) genç bireylerle gerçekleştirdikleri çalışmanın sonucunda yetişkinlerin despot, zeka seviyesi düşük, kendilerini dinlemeyen ve onaylamayan insanlar olarak algılandıkları sonucuna ulaşmışlardır. Lorge, Tuckman ve Abrams (1954), lise öğrencileri ile yaptığı çalışma sonucunda 20'li yaşların kuruluş, düzenleme ve hedef belirleme dönemi algılandığını ortaya koymuştur. Daha sonraki yaşların ise güçten düşülen, ilginin ve gücün kaybedildiği bir dönem olarak algılandığını belirtmişlerdir (Akt. Hickey ve Kalish, 1968).

Anne babalar, kardeşler, akrabalar, arkadaşlar ve okul personeli ergenin hayatında yer alan önemli ve anlamlı kişilerdir (Furman ve Buhrmester, 1985, 1992). Ergenlikte ise birey hem kendi iç dünyası hem çevresindeki önemli insanlardan büyük ölçüde etkilenmektedir (Garrod ve diğ, 1992). İlk olarak Furman ve Buhrmester (1985) yaptıkları araştırmada başta anne babalar olmak üzere ergenin çevresinde yer alan yetişkinlere yönelik algı dikkate almışlardır. Sonuç olarak anne babalar öğretmene göre daha güvenilir, etkili, yardımcı ve şefkatli algılanmaktadır. Öğretmenler ve akrabalara yönelik beklenti daha az, algılar daha olumsuzdur. Tatar (1998), benzer sonuçlara ulaşmakla birlikte, yetişkinlerin ergenlik dönemine ilişkin algılarını da ele almıştır. Ayrıca cinsiyetin algı sürecindeki etkisini incelemiştir. Şahin ve Güvenç (1996), aile algısı üzerinde yaptıkları araştırmada üniversite öğrencisi erkeklerin ailelerini daha olumlu algıladığı görülmektedir. Bununla birlikte lise öğrencilerinde de benzer sonuca ulaşmışlardır. Geleneksel rollerin aileye yönelik algıyı etkilediğini belirtmektedirler.

Son beş yılda Türkiye’de yaklaşık 1700 çocuk kaçırılmıştır. Çocuklara yönelik taciz ve saldırı olaylarında da artış olmaktadır (İnsani Yardım Vakfı, akt. Berkmen ve Okray, 2015). Kayıp çocukların çoğunluğunu kızlar oluşturmaktadır. Mağdur durumdaki çocukların sayısı ise yüz binleri bulmaktadır. Suça maruz kalan çocukların çoğu erkektir. 15-17 yaşlarındaki çocukların suça maruz kalma oranları daha yüksektir. Kayıp çocukların çoğu da yine bu yaş aralığında yer almaktadır (TUİK, 2014). Bununla birlikte ergenlerin ya da çocukların karşılaştıkları tehlikeli kişilerin genellikle genç yetişkinlik dönemindeki bireyler olduğu görülmektedir (Finkelhor, Hammer ve Sedlack, 2002).

Tanınmayan kişiler tarafından gerçekleştirilen kaçırma olaylarının altında fiziksel arzu, fidye sağlama, cezalandırma ve cinsel haz yatmaktadır (Gallagher, Bradford ve Pease, 2008). Bu tehlikeli durum anne ve babaları önlemler almaya yönlendirmektedir. Çocuklara dışarıda dikkatli olmaları ve evde kalmaları öğretilmektedir. Bununla birlikte bilinmeyene karşı dikkatli olmaları ve yabancılardan korkmaları da söylenmektedir (Fabiansson, 2007; Matthews ve Limb, 1999). Çünkü düşmanlara karşı tetikte olmamız gerektiği öğrenilir ve çocuklara da bu öğretilir (Moses, 2010). Anne ve babalar ise çocuklarını korumak için farklı yollara başvurumaktadırlar. Anneler bilişsel stratejileri denerken babalar çocukları izlemeyi, onları güvenlikleri konusunda bilgilendirmeyi ve toplumsal yaşamı geliştirmeyi tercih etmektedirler (Letiecq ve Koblinsky, 2004).

Çocuklar ise kendi güvenlikleri konusunda yetişkinlerin koruması, tehlikelerden uzak durmak, bir birlerine destek olmak ve bazen karşılık vermenin etkili olabileceğini düşünmektedirler. Riski azaltmak için de gündüz vakti tehlikeli insanlar ve yerlerden uzak durmakta, gece ise dışarı çıkmaktan kaçınılmaktadırlar (Parkes, 2007). Çocuklar bir yetişkin yanlarında bulunduğunda, beklendik davranışlarla karşılaştıklarında ve grup halindeyken kendilerini güvende hissetmektedirler (Sweeney ve VonHagen, 2015; Green, Mitchell ve Bunton, 2000).

Gelişimsel psikanalize göre yabancı korkusu doğumdan sekiz ay sonra ortaya çıkmaktadır. Bebek karşısındakinin anne ya da babası olmadığını anladığında bu duyguyu hissetmektedir (Moses, 2010). Kültürel faktörler veya stereotipler devreye girdiğinde korkuyu gösterebilme konusunda farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Erkekler güçlü, korkusuz ve tehlikeli durumlarla baş etme konusunda becerikli olarak kabul edildikleri için korktuklarını kabul etmeleri daha zordur. Kadınların geleneksel olarak zayıf, korumaya muhtaç tanımları onlara insanlar ve durumlardan korktuklarını göstermek konusunda avantaj sağlamaktadır (Fabiansson, 2007). Hem kızlar hem de erkekler için yanlarında

arkadaşlarının olması saldırıları ve yabancı tehlikesini engelleyen bir unsur olarak görülmektedir (Green, Mitchell ve Bunton, 2000).

Finkelhor, Hotaling ve Sedlak (1992), yabancı kavramının tanınmayan kişiler kadar çok az tanınan kişiler, bazı komşular ve bebek bakıcılarını da kapsayabileceğini belirtmektedirler.

Finkelhor, Hammer ve Sedlack (2002), çocukların kaçırılmalarının iki türlü olduğunu belirtmektedirler. Birincisi stereotipik kaçırılmalar, diğeri de aile dışı kaçırılmalarıdır. Stereotipik kaçırılma, çocuğun en az 80 kilometre uzağa bir yabancı ya da çok az tanınan birisi tarafından belirli amaçlar doğrultusunda kaçırılması, isteği dışında alıkonulması ya da öldürülmesi olarak tanımlanmaktadır. Aile dışı kaçırılma, aile dışından bir bireyin çocuğu güç kullanarak ya da tehdit ederek ailenin haberi olmadan, kimsenin olmadığı bir yerde belli amaçlar için alıkoyması olarak tanımlanmaktadır. Beck, Miltenberger ve Ninness (2009), aile dışı kaçırılma olaylarında saldırganların çocukları onlarla gönüllü olarak gitmeye ikna ettiğini belirtmektedir. Bunu yaparken yardım istemek, ilgi çekici şeyler teklif etmek ya da otorite kullanmayı tercih ettiklerini eklemektedir.

Salmon, Salmon, Crawford, Hume ve Timperio (2007) çocukların yaşadıkları çevrede yaptıkları çalışma ile anne ve babaların yarısından fazlasının çocuklarının okula giderken saldırıya uğramasından ya da kaçırılmasından korktuklarını ve çocuklarını okula giderken aldıkları riskler konusunda endişeli olduklarını ortaya koymaktadır. Çocuklar genel olarak anne ve babalarının çevre ve güvenlikleri ile ilgili kendilerinden daha olumsuz görüşlere sahip olduklarını söylemektedirler (Sweeney ve VonHagen, 2015). Çocukları ve ergenleri korumak için arttırılan baskı, onların bağımsız hareket etmelerini ve dışarıda oyun oynamalarını engellemek onların gelişimlerini ve iyi oluşlarını etkilemektedir. Olumsuz etkiler özellikle çevre bilgileri ve analitik becerileri üzerinde olmaktadır (Prezza, Alparone, Cristallo, Luigi, 2005). Yaşanılan çevrede giderek artış gösteren tehlikeler, kirlilik, trafik kaynaklı sorunlar, kaçırılma, uyuşturucu, grafiti ve şiddet olarak sayılabilir. Bunlarla birlikte sayıları artmakta olan çocuk çeteleri göz ardı edilmemelidir (Matthews ve Limb,1999). McDonald ve Aalborg (2009), ebeveynlerin en büyük kaygılarının yabancı tehlikesi ve trafikle ilgili riskler olduğunu belirtmektedir.

Ergenlerin yetişkinleri algılamasını etkileyen öğelerden olan duygular sadece his boyutunda düşünülmemektedir. Fizyolojik uyarılma, bilişsel süreçler, gözle görülebilmektedir, ifadeler ve duygunun oluşmasına sebep olan duruma yönelik verilen

tepkiler de duygunun oluşumunda ve tanımında yer alması gereken boyutlar olarak belirtilmektedir. Yani **duygular** belirli durumlarda gösterilen belirli tepkiler olarak tanımlanmaktadır. Genelde kısa süreli ve yoğun yaşanmaktadır. Duygular kültürel olarak farklılık göstermemekte ve çok küçük yaşlardan itibaren ortaya çıkmaktadır (Camras, ve diğ., 2007). Yani **duygu**, karmaşık, birden fazla bileşeni olan ve harekete hazırlayan bir durum olarak tanımlanmaktadır (Smith ve diğ., 2012).

Duyguların fizyolojik ve psikolojik boyutunu açıklamaya çalışan duygu teorileri söz konusudur. Bu yaklaşımlar duygusal süreçlerin fizyolojik boyutuna odaklanmaktadır. Hormonal sistem ve beynin gerekli bölümlerinin nasıl tepkiler verildiği incelenmektedir.

Duyguların oluşumu sürecinde farklı duygular aynı içsel aşamalardan geçmektedirler. Farklı duyguların nasıl hissedildiğini açıklamak için Schachter (1971) iki faktörlü duygu kuramını kullanmıştır (Akt.Reisenzein,1983). Bu kurama göre duyguların yaşanması sürecinde uyarının fizyolojik olarak farkına varma ve bilişsel değerlendirme faktörlerinin ortak etkisi söz konusudur. Yani öncelikli olarak uyarın algılanır ve aynı süreçte fizyolojik farkındalık ortaya çıkar. Duruma dair ipuçları ve bağlama göre uyarının değerlendirilmesinden sonra da duygunun hissedilmesi söz konusudur. Duyguların açıklanması konusunda diğer bir bilim adamı olan Lazarus ve Lazarus (1994), sadece insanın beyninde ya da içinde olanlarla duyguları tanımlamanın mümkün olmadığını söylemekte ve duygunun ortaya çıkış sürecindeki değerlendirmelerin bilinçsiz olduğunu belirtmektedir. Bu kuramın ismi de kavramsal duygu değerlendirme kuramıdır.

Lazarus (1995)'a göre duygusal süreç **bilişsel değerlendirme** ile başlamaktadır. Bireyin bulunduğu duruma yönelik yaptığı değerlendirmelerden sonra **öznel deneyim, düşünce-eylem eğilimleri, içsel vücut değişiklikleri ve yüz ifadeleri** sürece dâhil olmaktadır. **Öznel deneyim**, kişisel deneyimleri ya da duygusal yaşantıyı anlamlandıran ruh hali olarak tanımlanmaktadır. **Düşünce-eylem eğilimleri**, bireyi belirli bir biçimde hareket etmeye ya da düşünmeye yönlendiren dürtüdür. **İçsel vücut değişiklikleri**, otonom sinir sisteminin kontrolünde gerçekleşen, kalp atım hızının artması, göz bebeklerinin küçülmesi gibi tepkileri içermektedir. **Yüz ifadeleri**, yaşanmakta olan ya da hissedilen duyguya uygun mimikleri içermektedir. Bu süreçlerinden geçtikten sonra hissedilen duyguya uygun tepkiler verilmektedir. Bu noktada bireyin kendi duygularını nasıl değerlendirdiği, kontrol ettiği ve bu duygulara sebep olan durumlarla nasıl başa çıktığı önemli olmaktadır.

Korku, çocukluk döneminin ilk günlerinden itibaren kendini göstermeye başlayan, ilerleyen yaşlarda varlığını sürdüren temel duygulardan birisidir. Birey dış dünyadan ya da kendi iç dünyasından korkabilir. Korku kişinin kendisine ilişkin algısını olumsuz etkilemektedir. Bu da korku verici durumdan uzaklaşma davranışına neden olur. Korkunun bir boyutu da **çekingenlik**dir. Çekingen olan çocuklar diğer insanlar ile ilişki kurmaktan kaçındıkları gibi var olan ilişkileri de bitirebilirler. Bunun temelinde kendilerine ilişkin yetersizlik algısı ve diğer insanlara benzemedikleri düşüncesi vardır. **Neşelilik**, diğer insanlara yardımcı olma, başkalarını sevindirebilme yeteneğidir. Mutlu bireyler diğer insanlarla kolaylıkla iletişim kurabilirler. **Üzüntü**, bireyin bir şeyden yoksun bırakılması veya bir kayıp durumunda, yoksun bırakıldığı veya kaybettiği şeyin yerini dolduramaması ile ortaya çıkan duygudur. Üzgün insanların çevrelerine ilişkin algıları ve beklentileri de farklılık göstermektedir. **Öfke**, bireyin güç ihtiyacını ve özgürlük isteğini ortaya koyan duygudur. Bu duygu bireyin karşısına çıkabilecek engelleri ve zorlukları kısa sürede aşması için vardır. İnsanlara yönelik düşmanca bir tavır söz konusudur. **Tiksinti**, organik tanım olarak midenin bir uyarıcıdan etkilemesi sonucu ortaya çıkar. İnsanlara yönelik gösterilen tiksinti duygusunun altında ise küçümseme vardır. Birey bu duyguyu çevresine karşı bir saldırı olarak kullanabilir. **Sevinç**, birleştirici niteliğe sahip bir duygudur. Bireyin kendini soyutlamasını engeller. İçerik olarak, başkalarına duyguları açma, mutluluğu biriyle paylaşmak, dayanışma gibi davranışları içerir (Adler, 1992).

Yardım etme davranışı çok küçük yaşlarda başlamakta ve aile ile kültürden etkilenmektedir. Çocuklar iyi insan olmanın bir şartı olarak yardım etme davranışında bulunmaktadır. İlerleyen yaşlarda insanlara yardım etme davranışı gizli olarak yapılmak istense de asıl amaç kendini ödüllendirme ve iyi insan imajını sürdürmektir. İnsanlar kendi olumsuz duygu durumlarından kurtulmak içinde yardım etme davranışına yönelmektedirler (Bernstein ve diğ., 1994). Olumsuz aile ortamında bulunan çocukların bu duygu durumundan kurtulmak için tanımadıkları insanlarla etkileşim içine girmeleri bu açıklama dikkate alındığında beklenebilir. Bunun dışında yardım davranışı empatinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir. İnsanlar diğerleriyle empati kurabildiklerinde yardım etme eğilimindedirler. Yardım etme davranışı, yardım doğrudan istendiğinde, birey yardım isteyen kişiden hoşlandığında ya da onu etkileyici bulduğunda, yaşanan sorun konusunda bilgi sahibi olduğunda, sorunun yaşandığı çevre konusunda bilgi sahibi olduğunda ve çevre de çok sayıda insan bulunduğu anda artış göstermektedir. Çevredeki insanların kim olduğu yardım etme davranışını etkilemektedir. Yardım edecek kişinin yanında

bulunanların tanıdık olmayan insanlar olması, yardıma ihtiyaç duyan kişiye müdahale için çevre ile iletişime geçme ve ihtiyacı olan kişiye yardım etme ihtimalini azaltmaktadır (Bernstein ve diğ. 1994). **Acıma**, toplumsallık duygusu olarak adlandırılabilir. Bu duygu diğer insanlar ile özdeşleşebilme durumunu gösterir. **Utanma**, bir açıdan birleştirici iken başka bir açıdan ayırıcı bir duygudur. Bu duygu toplumsallık ile ilgilidir. Utanma, bireyin ruhsal alanına müdahale ile kişilik değerinde yaşanabilecek bir azalma durumunda ortaya çıkar. Bu duygunun davranışa yansımaları soyutlanmadır (Adler, 1992).

2.5 Anne Baba Tutumları

Aile; kuşak, cinsiyet ve roller açısından açıklanan alt sistemlerin bütünüdür. Her bir aile üyesi bu alt sistemlerin bir parçasıdır. Baba ile çocuk ya da anne ile ergen bu sistemlere örnek olarak verilmektedir. Bu sebeple ergen bireydeki değişimler tüm sistemi etkileyebilmektedir (Santrock, 2012). Aile içi ilişkilerin dengelerin değiştiği, yeni bir oluşumun ve farklılaşmanın yaşandığı en önemli dönemlerden birisi ergenliktir. Her ne kadar aile içi çatışmalar ve anlaşmazlıklarla özdeşleşmiş olsa da bu dönemde aile içi dengelerin yeniden kurulması ve yeni düzenin oluşturulması söz konusudur. Bu oluşum sürecinde ergen bireyin kişilik özelliklerinin yanı sıra anne ve babanın özellikleri ve ailenin yapısı da etkili olabilmektedir (Steinberg, 2007). Ergenlik dönemindeki ebeveyn ve çocuk ilişkisi tek yönlü değildir ve karşılıklı sosyalleşmeyi içermektedir. Yani ergen bireyler anne babalarını sosyalleştirmekte iken anne babalarda ergenleri sosyalleştirmektedir (Santrock, 2012).

Ergenin artık orta yaşlarına ulaşmış olan ebeveynlerinin yaşamakta olduğu orta yaş bunalımı, kendilerine ilişkin şüpheleri söz konusu iken, ergenin seçeneklerinin sonsuz olduğu ve kendisini tanımaya başladığı dönem olması bu çatışmaları etkileyen bir faktör olarak kabul edilebilir (Steinberg, 2007).

Ebeveynler ergenlik dönemine girmekte olan çocuğun davranışlarındaki artan itaatsizliği anlamamakta ve tekrar eski uyumlu duruma dönebilmek için çocuklara baskı uygulamaktadırlar. Ergenlerin kısa sürede olgunlaşmasını bekleyen ebeveynler ile gelişimin bir süreç olduğunun farkında olan ebeveynlerin uyguladıkları tutumlar farklılaşmaktadır (Santrock, 2012). Denetim sağlamak için çocuk için konulacak kuralların tutarlı olması, anne ve babanın beklentilerinin makul olması, uygun pekiştirme ve ceza yöntemlerinin kullanılması gerekmektedir. Anne ve babanın adil olması, kardeşler arasında ayırım yapmaması önemlidir. Aile içinde karşılıklı ve olumlu iletişimi sağlamak için anne

ve babanın çocukla sohbet etmesi, önerilerde bulunması için teşvik etmesi önemlidir. Çocuğun ailedeki yerini ve diğer aile bireyleri ile ilişkisini etkileyen faktörler; doğum sırası, yaşı, toplumsal cinsiyeti, kardeş ilişkileri ve ebeveynlerin karakteristik özellikleridir. Sonradan doğan çocuklar aile içinde daha çok asi olarak kabul edilmektedir. Bu çocuklar yeni deneyimlere daha açıktırlar. Çocuğun yaşı ilerledikçe anne ve babalar da kendi yaklaşım tarzlarını değiştirmekte ve çocuklarının cinsiyetlerine göre farklı yaklaşımlar benimsemektedirler. Birden fazla çocuğu olan ailelerde anne ve babalar çocuklarının her birine farklı şekilde yaklaşmakta ve davranabilmektedirler. Ayrıca ebeveynlerin çocuklara yaklaşımında anne babaların kendi geçmişleri, yaşantıları, kişilikleri ve birbirleri ile ilişkileri etkili olmaktadır (Bee ve Boyd, 2009).

Anne babanın duyarlılığı, çocuğun ihtiyaçlarına doğru zamanda ve uygun şekilde cevap verebilme derecesidir. Anne babanın talepkarlığı, çocuğun sorumluluk sahibi ve olgun davranmasını bekleme derecesidir. Anne babalar bu iki özellik açısından farklılık göstermektedirler. Bazı ebeveynler sıcak ve kabul edici, bazıları umursamaz ve reddedici olabilirler. Kimileri çocuktan çok fazla şey talep ederken, diğerleri çocuktan hiçbir şey beklemeden serbest bırakabilirler. Bunların dışında bu iki boyutun farklı şekilde birleşimleri söz konusu olabilir (Steinberg, 2007).

Genel olarak anne baba tutumları şu şekilde sıralanmaktadır:

1.İzin Verici Anne Babalar: Bu anne babalar duyarlıdırlar ve talepkar değildirler. Disiplin konusunda pasif davranırlar, çocuğa yüksek derecede davranış serbestliği tanırırlar. Bu anne babalar kontrolün çocuğun özgürlüğünü kısıtladığını ve sağlıklı gelişimini engellediğini düşünmektedirler. Kendilerini çocuklarının ihtiyaç duyduklarında kullandıkları kaynaklar olarak görürler.

2.Yetkeci / Otoriter Anne Babalar: Bu anne babalar duyarsız ve talepkardırlar. İtaat bu ebeveynler için çok önemlidir. Cezaya dayalı ve zorlu disiplin yollarını tercih ederler. Çocukları ile sözlü iletişimleri sınırlıdır. Çocukların görevinin konulan kurallara ne olursa olsun sorgulamamak ve onlara uymak olduğunu düşünmektedirler. Çocuğun özerkliği bu tutumda kısıtlanmaktadır.

3.İlgisiz / Kayıtsız Anne Babalar: Bu anne babalar duyarsızdırlar ve talepkar değildirler. Çocukları ile iletişimi olabildiğince azaltır ve kısıtlarlar. Çoğu zaman ihmalkârdırlar. Çocuğun durumuna ve yaptıklarına dair çok az bilgileri vardır. Çocuğun

duygu ve düşünceleri bu ebeveynler için önemli değildir. Çocukların ihtiyaçlarını dikkate almazlar.

4.Yetkili / Demokratik Anne Babalar: Bu anne babalar duyarlı ve talepkardır. Çocuğun davranışlarına uygun kurallar koyarlar ve beklentilerini çocuklarının yetenek ve becerilerine uygun olarak belirlerler. Özerklik tanıdıkları gibi çocuğun davranışlarına dair son sorumluluğu anne baba üstlenir. Disiplin konusunu çocukları ile konuşurlar, verilen kararları açıklarlar. Çocuğun gelişim özellikleri ve ihtiyaçlarını dikkate alarak yaşamlarını düzenlerler (Steinberg, 2007).

Yetkili anne babaların olduğu evlerde büyüyen çocukların kendilerine güveni daha fazladır, daha uyumlu ve meraklıdır. **Yetkeci evlerde** büyüyen çocuklarda ise durum tam tersidir. Bu çocuklar daha az güvenli, daha meraklı ve daha az uyumludurlar. **İzin verici** aile ortamında büyümüş olan çocuklar sorumluluk almaktan, liderlik rolünü üstlenmekten kaçınırlar. Diğerlerinin isteklerini gerçekleştirmeye daha çok rıza gösterirler. **İlgisiz-kayıtsız** ailelerde büyümüş olan ergenlerin çoğu tepkisel davranırlar. Bu çocukların çoğunda alkol ve madde bağımlılığı görülür ve suç işleme olasılıkları daha yüksektir. **İlgisiz ve ihmalkâr** ana babalık tutumları çocukta başkalarına karşı öfke, fiziksel istismar gibi davranışlara ve depresyona yol açabilir (Steinberg, 2007). Yoksul ailedeki anne ve babaların kullandıkları tutumlar olumsuz nitelikte olmaktadır. Katı, cezalandırıcı ve tutarsız bir yaklaşım sergilemektedirler. Ergenlerin anne ve babalarından gördükleri desteğin az oluşu ve suçlayıcı tutumlar ergenin başının derde girmesi olasılığını yükseltmektedir (Steinberg, 2007).

Ergenler kendi anne ve babalarının değer yargılarını benimsemektedirler. Anne-babalar tarafından konulmuş kurallar ahlaki ve güvenlikle ilgili olduğunda ergenler bunlara uyma eğilimindedirler. Kişisel sınırlarını ihlal ettiklerini düşündükleri kurallara ise karşı koyarlar. Aile içi kuralları algılayış biçimleri de bu duruma göre farklılaşır (Steinberg, 2007).

Çocuk yetiştirilmesi sürecinde geleneksel bilgilere başvurulması, anne ve babanın eğitim seviyesinin düşük olması, kitap okuma alışkanlığının olmaması, kitle iletişim araçlarının çocuk yetiştirme konusuna önem vermemesi gibi nedenler anne babaların çocuklarına yönelik tutumlarını geliştirmeleri için gerekli becerileri edinmelerini engelleyen unsurlardan bazıları olarak belirtilmektedir (Sezer ve Oğuz, 2010).

2.6 Risk Alma

Risk alma davranışı kayıp ile sonuçlanacak hareketlerde bulunma olarak tanımlanmaktadır. Bu durumda birden fazla alternatif içinden seçim yapma söz konusudur (Beyth-Marom, Austin, Fischhoff, Palmgren, Jacobs-Quadrel, 1993: 549). Ergenlik bireylerin riskli davranışları en çok gösterdikleri zamanlardır. Bu katılım çoğu zaman yaş, arkadaş grupları ve çevreleri ile ilgilidir (Kıran Esen, 2003a). Ergenler riskli davranışın sonuçlarını kısa süreli veya uzun süreli bakış açıları ile farklı olarak değerlendirmektedirler (Beyth-Marom ve diğ., 1993). Siegel ve diğ. (1994) ise **risk almanın** yetişkinler tarafından ergenlerin kendilerine ya da çevrelerindeki insanlara fiziksel ya da duygusal olarak zarar verebilecek davranışlarını tanımlamak amacıyla geliştirdikleri bir kavram olarak açıklamaktadır.

İnsanların riski algısını etkileyen sosyal ve psikolojik faktörler söz konusudur. Çocukların deneyimleri, cinsiyet ve bulunulan ekonomik sınıfa göre şekillenmeye devam ettiği için bu boyutlar risk algısı ile ilişkilidir. Çocukların risk algısı, yaşadıkları önemli deneyimlerden etkilenmekte ve bu deneyimlerin etkisi ile şekillenmektedir. Bir sosyal gruba ait olma ya da sosyal kabul, cinsiyet ve yaştan bağımsız olarak çocukları risk alamaya ya da tehlikeli şeyler yapmaya yönlendirebilir. Diğer bireylerin davranışlarına uyma davranışını göstermenin iki nedeni bulunmaktadır. İlki muğlak durumlarda doğru kararları verebilme isteği, diğeri ise başkaları tarafından sevilme ve kabul edilme arzudur. Bunlar **enformasyonel sosyal etki** ve **normatif sosyal etki** olarak isimlendirilmektedir. Ergenlerin risk alma davranışlarında bulunmaları normatif sosyal etki ile ilgilidir. Ergenlikte risk almada çoğulcu cehalet de etkili olmaktadır. **Çoğulcu cehalet** gerçek sosyal normlar yerine hayali sosyal normlara uyma eğilimidir (Smith ve diğ., 2012). Çocuklarda görülen riskli davranışların başında sigara, uyuşturucu madde kullanımı ve alkol tüketimi gelmektedir (Green, Mitchell ve Bunton, 2000; Arnett, 1992).

Ergenlerin riski algılayışları ile yetişkinlerin riski algılayışları farklılık göstermektedir ve ebeveynler çocuklarının mantıklı riskler alıp doğru kararlar vermesini beklemektedirler (Pange ve Talbot, 2003). Bununla birlikte ergenlerin karar verme aşamasında kullandıkları bilişsel süreçler yetişkinlerden farklı değildir. Ergenlerdeki risk alma davranışını etkileyen unsurların zarar ve yarar algısının yetişkinlerden farklı olması, akran baskısı ile farklı duygusal ve bağlamsal koşulların olduğu görülmektedir. **Bu koşullar** akran baskısı, eğlence arama davranışı, aşırı güven, rekabetçilik, heyecan arama, bireyin arzuları, güdüleri, ilgileri ve görüşleri olarak sıralanabilir. Büyük şehirlerde yaşan

ergenlerde risk alma davranışı daha çok görülmektedir (Steinberg, 2007). Ergenler sigara içmek, alkol ya da uyuşturucu madde kullanmak, dikkatsiz araç sürmek, yanlış cinsel davranışlar gibi risk alma davranışları göstermektedirler (Johnson, McCaul ve Klein, 2001). Ergenlerin risk alma davranışları düşük risk algısı ile ilgili olabileceği gibi (Siegel ve diğ. 1994), daha gerçekçi risk algısına sahip olmak da risk almayı etkileyebilir (Cohn, Macfarlane, Yanez ve İmai, 1995). Weinstein (1998), ergenlerin bazı riskli davranışlar ve sonuçları hakkında bilgi sahibi olmasının, riskli durumlara dair kendi deneyimleri ve bu deneyimlerinin olumsuz olmamasının, risk alma davranışının devam etmesine sebep olduğunu ifade etmektedir.

Kadınların riskli davranışları erkeklerin riskli davranışlarından daha az dikkat çekmektedir, ancak bu kadınların riskli davranışlarda bulunmadıkları anlamına gelmemektedir (Green, Mitchell ve Bunton, 2000).

Loukaitou-Sideris (2006), korku ile risk alma arasında ilişki olduğunu belirtmektedir. Bununla birlikte risk almayı etkileyen diğer unsurun insanların algısı olduğunu ifade etmektedir. Steinberg (2004), risk almanın bilişsel süreçlerin yanı sıra, algı, değerlendirme, hesaplama ve sonuçları önceden düşünmeyi içeren belirli bir mantık ile karar verme ve diğer olası sonuçları göz önünde bulundurmayı da içine aldığını belirtmektedir. Ergenlerin bilgiyi işleme süreçleri yetişkinler ile benzerlik göstermektedir. Ancak olgun kararlar verebilmek zamanla gelişen bir özelliktir.

2.7 Yaşam Doyumu

Mutluluk ya da sübjektif iyi oluş ile eş anlamda kullanılan bir kavram olan yaşam doyumu, felsefeciler tarafından en önemli motivasyon kaynağı olarak kabul edilirken psikologların da üzerinde durduğu mutsuzluk kavramı olmuştur. Ancak bu durum zamanla değişmiş mutluluk ile ilgili yapılan çalışmaların sayısı artmıştır (Yetim, 1991).

Yaşam doyumu, sübjektif iyilik kavramının bir alt boyutu olarak kabul edilmektedir. Sübjektif iyilik hali yaşam doyumuyla (bilişsel değerlendirme) ve buna eşlik eden duygularla (duygusal tepkiler) ilgilidir. Bu sebeple yaşam doyumu; **iyilik hali**, **iyi olma** ve **yaşam kalitesi** kavramları ile birlikte açıklanmaktadır (Ünal, 2011).

Neugarten (1961) tarafından ilk kez kullanılan yaşam doyumu kavramı üç farklı şekilde tanımlanmaktadır. **İlk olarak** yaşam doyumunun tanımlanmasında iyi oluş erdem ve kutsallık gibi ölçütler dikkate alınmıştır. **İkinci olarak** insanların hayatlarını olumlu olarak değerlendirmelerine sebep olan unsurların dikkate alınması söz konusudur. **Üçüncü**

tanımlamada ise esas olan günlük yaşamdır. Bu tanımlamada odaklanılan nokta sadece olumlu duygular ve yaşantılardır (Yetim, 1991). Yaşam doyumu yaşam alanların tümündeki doyumu karşılayan bir kavramdır. Doyum alanları; iş, aile, sağlık, para ve bireyin yakın çevresi olabilmektedir (Dost, 2007). Yaşam doyumunu etkileyen unsurlar; günlük yaşamda mutlu olma, yaşamın anlamlı olduğunu düşünme, amaçlara ulaşma için çaba gösterme, olumlu kimlik algısı, fiziksel iyi hal, ekonomik güç ve sosyal ilişkilerdir (Ünal, 2011).

Yaşam kalitesi kavramı tanımlanması zor bir kavram olmakla birlikte farklı yaklaşımlar söz konusu olmaktadır. İlk yaklaşımın temelinde bireylerin yaşadıkları çevreyi ve ihtiyaç duydukları değişimleri nasıl algıladıkları ele alınmaktadır. İkinci yaklaşımda ise bireyin yaşamını kaliteli olarak algılamasına sebep olan değişkenlere ve bunların etkilerine odaklanma söz konusudur (Yetim, 2001).

Öznel iyi olma, bireylerin yaşamlarını olumlu değerlendirme eğilimleri üzerinde durmaktadır. Bireyin yaşam değerlendirme sürecindeki bilişsel ve duygusal boyutlar içeren bu kavram yaşam doyumunu da kapsayan geniş bir anlama sahiptir. Bu kavram ağırlıklı olarak olumlu niteliklere odaklanmaktadır (Yetim, 2001).

İyi oluş kavramı hakkında yeterince ilerleme sağlanamamış olması ile birlikte bireyin sübjektif iyilik halini, mutluluğunu açıklayan kuramlar bulunmaktadır. Bu kuramlar; Telik Kuramı, Amaç Kuramı, Bağ Kuramları, Yargı Kuramları ve Haz ve Acı Kuramıdır. Bu kuramlara dair açıklamalar şu şekildedir:

Telik Kuramında mutluluk bir amaca ulaşmak ya da bir gereksinimin karşılanması sonucunda ulaşılan bir durum olarak tanımlanmaktadır. Sözü edilen gereksinimlerden bazıları ise yeterlilik, onay görme, beğenilme ve anlaşılma olarak sıralanmaktadır.

Amaç Kuramı, İnsanların davranışlarını ve ilişkilerini düzenleyen temel kavram amaçtır. Amaç ise insanların ulaşmaya çalıştıkları son durumlardır. Amacın seçilmesinde duygular, istek düzeyi, bunların yoğunluğu ve şiddeti etkili olmaktadır. Sonuç olarak bu kuramda yaşam doyumu ve hayatın anlamının, amaçların gerçekleştirilmesi ile ulaşılan bir nokta olduğunu belirtilmektedir.

Bağ Kuramlarında mutlu olma bellek, koşullanma veya bilişsel ilkelerle açıklanmaktadır. Yani bireyin mutlu olmasının altında yatan neden bellek ağları ve yaşantılarına yüklediği anlamlar olmaktadır.

Yargı Kuramları, öznel iyi olmanın bireyin hayali standartları ile gerçek koşullar arasındaki karşılaştırma sonucunda ortaya çıktığını kabul eden yaklaşımlardır. Mutluluk üzerinde etkili olan ise bireyin kendini gördüğü konum olmaktadır. Bu durumda kendini, daha aşağı konumdaki insanlarla karşılaştırması ya da daha üst konumdaki insanlarla karşılaştırması önem kazanmaktadır (Yetim, 2001).

Haz ve Acı Kuramına göre haz ve acı ilişkili kavramlardır. İnsanlar ihtiyaçlarını karşılayamazsa mutsuzluk yaşamaktadırlar, ihtiyaçların sürekli karşılanması mutluluk ile sonuçlanmaktadır. Bununla birlikte isteklerin ve hedeflerin sürekli karşılanması büyük mutluluklar yaşamasını engelleyebilmektedir (Ünal, 2011).

Ergenlik dönemi değişimlerin yaşandığı bir dönem olarak kabul edilmektedir. Yaşanan değişim ve gelişmeler ergenin yaşamını olumlu ve olumsuz olarak etkileyebilmektedir. Değişim süreci ve bu süreçte gösterilen uyum çabası ne kadar fazla ise ortaya çıkacak tepki de buna bağlı olarak yüksek olmaktadır. Bu gelişme ve değişmeye uyum sağlama çabası yaşam kalitesini çoğunlukla etkilenmekte, çoğu kez bireyin iyilik halini dikkate almamasına sebep olabilmektedir. Henrich ve Herschbach (2000) yaşam doyumunu, bireyin yaşam alanlarındaki seçimleri ve bu alanlardan algılanan yaşam kalitesi olarak açıklamaktadırlar. Yaşam doyumunu ergenlerin yaşadıkları zorlukları, gelişimsel görevleri gerçekleştirmelerini ve risk almalarını içine alan psikolojik değişkenlerle ilişkilidir. Yapılan çalışmalar çocuk ve ergenlerde yaşam kalitesi ve yaşam doyumunu kavramlarını önemine dikkat çekmektedir (Akt. Goldbeck ve diğ. 2007). Bunlarla birlikte genç bireylerdeki yaşam doyumunu diğer önemli duygusal, sosyal ve davranışsal yapılarla ilişkilidir (Proctor, Linley ve Maltby, 2009). Ergenlerin mutlu olabilmeleri ve yaşam doyumları için hayatlarını kontrol edebilmeleri, karar verme aşamalarında seçeneklere sahip olmaları ve kendi davranışlarının sorumluluklarını almaları önemli görülmektedir (Barker ve Galambos, 2005).

İnsanların savaş, yalnızlık ve fakirlik gibi durumlarda yaşam doyumları azalmaktadır. Yaşam şartlarındaki değişiklikler insanların mutluluklarını uzun süreli olarak etkilemekte ve bireylerin kendi yaşamlarını daha olumlu algılamalarına yol açmaktadır (Veenhoven, 1991). Snyder ve Sickmund (2006), gençlerin saldırılara, hırsızlığa ve buna benzer suçlara maruz kalma oranlarının diğer yaş gruplarından daha fazla olduğunu belirtmektedirler.

Rask, Astedt-Kurki ve Laippala (2002), ergenler ile yaptıkları çalışmanın sonucunda ergenlerin çoğunun yaşam doyumunun yüksek olduğunu, sübjektif iyi oluş açısından kız ve erkekler arasında bir fark olmadığını saptmışlardır. Anne babayla olumlu ve güvenli ilişkiler ile ailenin yapısının iyi oluşu yaşam doyumunun yordayıcıları olarak görülmektedir.

Milevsky, Schlechter, Netter ve Keehn (2006) ergenlerle yaptıkları çalışma ile anne baba tutumlarının yaşam doyumunu ile ilişkisini incelemişlerdir. Araştırmaları sonucunda anne ve babanın otoriter tutumunun ergen bireyin yüksek yaşam doyumunu ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Yaşam doyumunun en düşük olduğu grup, kayıtsız ilgisiz anne baba tutumu algılayan ergenler olduğu görülmektedir.

Ergenlik dönemindeki bireyin ebeveynlerle ilişkisi ve onlara yönelik algısı ergenin cinsiyeti, yaşı ve ebeveynin cinsiyeti ile bağlantılıdır. Kendileri için önemli bir ebeveyn olarak kızlar annelerini seçme eğiliminde iken erkekler babalarını tercih etmişlerdir (Tatar, 1998).

Fabiansson (2007), genç insanlarla yaptığı çalışmada yabancılara yönelik güvenlik algısını ölçmüştür. Araştırmada yabancılara yönelik güven algısının cinsiyete göre farklılaştığı sonucuna ulaşmıştır. Buna göre erkekler yabancılara kadınlara göre daha olumsuz yaklaşmaktadırlar.

Genel olarak kültürümüzde anne babalar erkek çocukları kız çocuklarına göre daha çok tercih etmektedirler. Erkek çocukları hem soyun devamını sağlayacak kişi olarak görülmekte hem de anne baba yaşlandığında onların ihtiyaçları ve bakımını üstlenmekle yükümlü olarak görülmemektedir. Anne babalar, kız çocuklarının evlendikleri takdirde aileden ayrılmaları normal kabul etmekte ve anne babasının bakımını üstlenmesini pek de beklenmemektedir (Sezer, 2009). Bu bağlamda, kız ve erkek çocukların çevrelerine ilişkin algılarının farklı olması beklenebilir. Kızların dışarıdaki davranışları erkeklere göre anne baba tarafından daha sıkı kontrol edilmektedir (Matthews ve Limb, 1999). Kızların algıladıkları risk ve korkuları çoğunlukla yabancılardan kaynaklanmaktadır (Fisher ve Sloan, 2003).

Eğer sosyal sınıf, cinsiyet ve ırk gibi unsurlar bireylerin algılarında ve risk yönelimlerinde farklılıklar oluşturmaktadır (Green, Mitchell ve Bunton, 2000).

Genellikle kardeşler arasındaki ilişkiler ailedeki diğer bireyler ve akranlar ile olan ilişkiden farklıdır. Ergenlikte kardeşler arası ilişkiler daha yakın olmakla birlikte çatışmalar

da görülebilir. Yaşla birlikte kardeşler arasındaki ilişki daha fazla eşitlikçi ve destekleyici nitelik kazanmaktadır. Olumlu kardeşler arası ilişkiler bireyin bağımsızlığına, benlik algısına ve toplumsal ilişkilere pozitif yönde katkı sağlamaktadır (Steinberg, 2007). Kardeşler arasındaki ilişkiler ve etkileşim, toplumsal ilişkilere dair yeni şeyler öğrenilmesine olanak sağlamaktadır. Bu deneyimler aile dışı ilişkileri ve arkadaşlıkları etkilemektedir. Kardeşler arasındaki ilişkinin iyi oluşu akran ilişkileri ve ergenin uyma davranışına yansımaktadır (Brody, Stoneman ve McCoy, 1994; McCoy, Brody ve Stoneman, 1994).

Bir ailedeki çocukların cinsiyeti, doğum sırası ve kardeş sayısı ailenin tüm işleyişini ve kardeşler arasındaki iletişimi etkilemektedir (Adler, 2004). Yeni bir kardeşin aileye katılması çoğu zaman büyük çocuğun ya da küçük çocuğun anneye bağlanma düzeylerini etkileyebilmektedir (Berk, 2013). Buradan yola çıkarak çocuğun anne ve babaya yönelik algılarında farklılık olması beklenebilir. Brody, Stoneman ve McCoy (1994), çocuklar ile anne ve babaları arasındaki ilişkinin kardeşler arasındaki ilişkiyi etkilediğini ifade etmektedir. Kardeş ilişkileri orta çocukluk döneminden ergenlik dönemine geçişte farklılaşmaktadır. Bu farklılaşma olumlu yönde olmaktadır. Anne baba ve kardeşler arasındaki ilişkinin kalitesi kardeşler arasındaki ilişkiyi etkilemektedir (Furman ve Buhrmester, 1985a).

Bradley ve Corwyn (2002) sosyo-ekonomik düzeyi düşük oluşunun anne ve baba ile güven ilişkisinin yordayıcısı olduğunu ifade etmektedir. Güvensiz bireyin ise kendisine ve çevresine yönelik algıları olumsuzdur (Gündüz, 2013).

Yoksul mahallerde yaşamak ve yoksul ailelerde büyümek ergenlerin davranışlarını ve ruh sağlığını olumsuz etkileyebilmektedir. Yaşanılan mahalle, bireyin değer ve davranışlarını yönlendirmektedir. Mahalledeki genel durum, komşuların birbirlerine olan güvenlerini, birbirlerine ne kadar inandıklarını, ortak değerleri paylaşma durumlarını yönlendirebilmektedir (Sampson, Raudenbush ve Earls 1997).

2.8 İlgili Araştırmalar

Giles ve diğ. (2003) yaptıkları araştırmada hiyerarşik ilişkilerin nesiller boyu etkili olan saygının yetişkinlere ilişkin algıyı etkilediğini ortaya koymaktadır. Tanınan yetişkin bireylere ilişkin algı tanınmayan yetişkinlere ilişkin algıdan daha olumludur. Tanınan yetişkinler tanınmayan yetişkinlere göre daha nazik, destekçi, iltifat edici ve ilginç olarak algılanmaktadır. Çocuklar kendilerini yetişkinlere hürmet etmek zorunda hissetmektedirler.

Ayrıca ergenlerin tanıdıkları ya da tanımadıkları yaşlılar yerine kendi yaşlıları ile iletişim kurmayı tercih ettikleri sonucuna ulaşmışlardır. Araştırmanın bir diğer sonucu ise genç bireylerin yetişkinleri nasıl algıladıklarına dairdir. Palmore'un (2005) araştırması bu bulguyla benzerlik göstermektedir. Araştırma sonuçlarına göre yetişkinlere dair algı genellikle olumsuzdur. Benzer bir sonucun Du Bois-Reymond'un (1998) araştırmasında ortaya çıktığı görülmektedir. Bu sonuca göre ergenler yetişkinliği sıkıcı, tahammül edilmez ve önemsiz olarak algılamaktadırlar. Carver ve diğ. (2005) insanların çevrelerindeki kişileri nasıl algıladıklarına hem ebeveynler hem de çocuklar açısından bakmışlardır. Sonuç olarak çocukların ebeveynlerine göre çevrelerine dair daha olumlu algılara sahip olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Baker ve Galambos (2005) ergenlerle gerçekleştirdikleri araştırma sonucunda yetişkinliğe dair algıyı stereotipler, inançlar ve beklentilerce şekillendiğini belirtmektedirler. Yetişkinliğe dair algının cinsiyete göre farklılık gösterdiği ve 20-21 yaşlarının eğlenceli bir dönem olarak algılandığı sonuçlarına ulaşmışlardır. Tilton-Weaver ve diğ. (2001) yetişkinlerin nasıl algılandığına dair yaptıkları çalışma sonucunda çoğunlukla olgunluk kavramına dair sıfatların kullanıldığını ortaya koymuşlardır. Ayrıca erkeklerin yetişkinleri fiziksel olarak değerlendirdikleri ve güçlü olarak algıladıkları görülmektedir. Yetişkinlik ve yetişkinlere ilişkin algılar ise cinsiyete göre farklılaşmaktadır (Şahin ve Güvenç, 1996; Furman ve Buhrmester, 1992; Tatar, 1998; Baker ve Galambos; 2005).

Green, Mitchell ve Bunton (2000) ergenlerin yabancı olarak görülen, topluluğa dışarıdan katılan kişilere ilişkin algılarının olumsuz olduğunu belirtmektedirler. Bu insanlar tehlikeli olarak algılanmaktadır. Ayrıca bu çalışmada görülmektedir ki ergenler tehlike ve güvenlik algılarını ifade ederken tehlikeli insanlara ilişkin algılarını da dikkate almaktadırlar. Ayrıca ergenlerin diğerlerine ilişkin algıları 'tanıdık olanlar' ve 'yabancı' olanlar olarak sınıflanmaktadır. Tehlikeli yabancılar pedofililer, çocukları kaçıranlar, çingeneler ve gezginler olarak gruplandırılmaktadır. Bu çalışmada kızların yabancılardan gelebilecek tehlikeleri daha fazla dikkate aldıkları ve bu tehlikelerden daha fazla korktukları sonucuna ulaşılmıştır. Matthews ve Limb'in (1999) araştırmasına göre çocukların korkularının başında trafik, karanlık ve kapalı yerler ile yabancılar gelmektedir. Ayrıca hem kızlar hem de erkekler en çok erkeklerden korkmaktadırlar.

Finkelhor, Hammer ve Sedlack (2002), ailelerin çocuklarının kısa süreli kayboluşlarını bir tehlike olarak görmedikleri için bildirmediklerini belirtmektedirler. Ayrıca çocukları tehlikelerden korumak için çevrelerinde bulunan tanıdık ya da tanımadık

diğer insanlara dair bilgi sahibi olmanın önemli olduğunu ifade etmektedirler. Buna ek olarak Loukaitou-Siders (2006), güvenlik algısının ve çevreye yönelik korkunun sosyo-demografik unsurlardan, bireyin bulunduğu fiziksel ve sosyal çevreden ve komşuluk ilişkilerinden etkilendiğini ifade etmektedirler.

Çocukların sosyal çevreye yönelik korkuları olduğuna dair araştırma sonuçlarından (Matthews ve Limb, 1999) yola çıkılarak çevrelerindeki yetişkinlere yönelik algılarının da bu yönde olacağı düşünülebilir. Fabiansson (2007) tarafından yapılan araştırmada kızların yabancılara ilişkin algılarının daha olumlu olduğu görülmektedir. Goodey (1997), erkeklere yönelik geleneksel bakış açısının erkelerin korkularını ifade etmelerini kısıtladığını yaptığı çalışma ile ortaya koymuştur.

Şahin ve Güvenç'in (1996) aile algısına dair yapmış oldukları çalışma sonucunda göre erkekler ailelerini kızlara göre daha olumlu algılamaktadırlar. Hem üniversite hem de lise öğrencileriyle aynı sonuca ulaşmışlardır. Erkekler duygusal yakınlık boyutunda hem lise hem de üniversite düzeyinde anne babalarını daha olumlu algılamaktadırlar.

Reitzle (2007, 1992), araştırmasında ailenin yapısının ergenlerin çevrelerine yönelik algılarını etkilediğini ortaya koymaktadır. Tatar'ın (1998) araştırmasına göre anneler asıl güvenilir kişi, koruyucu olarak algılanmakta iken, babalar yargılayıcı ve anlaşması zor olarak algılanmaktadır. Grolnick, Ryan ve Deci'nin (1991) araştırma sonuçlarına göre çocuklar annelerini daha fazla destekçi ve kendileri ile ilgilenen kişi olarak algılamaktadırlar. Furman ve Buhrmester (1985b), çocuklarla yaptıkları çalışmanın sonucunda anne ve babanın etkili, güvenilir yardımcı ve değerli olduklarını hissettiren sevgi kaynağı olarak algıladıklarını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte büyükanne ve büyükbabalar sevgi kaynağı, öğretmenler ise etkili yardım kaynağı olarak algılanmaktadırlar. Arkadaşlar da en etkili dostluk kaynağı olarak algılanmaktadırlar. Çocuklar arkadaşları ile olan ilişkilerini yetişkinlerle olan ilişkilerinden daha kuvvetli görmektedirler. Çatışma ise en çok kardeş ilişkilerinde algılanmaktadır. Son olarak çocuklar anneleri ile ilişkilerini diğer ilişkilerinden daha etkili bulmakta ve anne babaları ile olan ilişkilerini diğerlerinden daha önemli görmektedirler.

Aydın ve Demir (1989), yaptıkları araştırmada ailenin desteğine güvenen ergenlerin akademik başarılarının daha yüksek olduğunu ve problemleri davranışların daha az görüldüğünü saptamışlardır (Akt. Şahin ve Güvenç, 1996). Harold ve Conger (1997), olumsuz aile ilişkilerine sahip olan çocukların suça yönelim risklerinin, depresyon

olasılıklarının ve kaygı seviyelerinin daha yüksek olduğunu belirtmektedirler. Şahin ve Güvenç'in (1996) araştırma sonucu, erkeklerin duygusal açıdan ailelerini kızlara göre daha olumlu algıladığını ortaya koymaktadır.

Beyth-Marom ve diğ. (1993) tarafından yapılan araştırmada ergenlerin risk algılarının yetişkinlerden farklı olduğu sonucuna ulaşıldığı görülmektedir. Steinberg (2004), araştırmasında ergenlerin risk algısındaki farklılıkların yaştan kaynaklanmadığını ifade etmektedir. Finkelhor, Hotaling ve Asdigian'ın (1995) araştırma sonucuna göre çocukların dengesiz ve stresli bir aile ortamında olmaları riskli davranışlarda bulunmalarına neden olmaktadır. Algılanan aile desteği, ebeveyn ve çocuk ilişkisi aile içindeki iletişimde riskli davranışı etkileyen diğer faktörlerdir. A. Yılmaz (2000), yaş ve cinsiyetin risk alma davranışını etkilediğini ifade etmektedir. Bu sonuç Steinberg'in (2004) sonuçları ile farklılık göstermektedir. A. Yılmaz'ın (2000) diğer bulgusu ise anne babanın eğitim seviyesinin yüksek olması, kardeş sayısının az olması ve okul başarısının düşük olmasının riskli davranışların görülme sıklığını arttırdığı yönündedir. Bulut (2010) da anne babasının eğitim düzeyi yüksek olan, ebeveyni otoriter tutuma sahip ve yaşam kalitesi düşük olan ergenlerde kural dışı davranışlarda bulunma sıklığının daha yüksek olduğunu belirtmektedir. Y. Yılmaz (2011)'a göre, anne babaları demokratik ve yaşam doyumları yüksek olan ergenler daha az kuraldışı davranışlar sergilemekte, erkekler kızlardan daha fazla kuraldışı davranışlarda bulunmaktadırlar. Mancini ve Hueber (2004) de bu sonuçlarla benzer olarak risk almanın; okul başarısı, anne baba ile yakın ilişkiler, yaşın artması ve erkek olmak ile ilişkili olduğunu belirtmektedirler.

Dost ve Keklik (2014) lise öğrencileri üzerinde yaptıkları araştırma sonucunda yaş ve cinsiyetin risk alma davranışını yordadığını ortaya koymuşlardır. Buna göre erkekler daha fazla riskli davranışlarda bulunmaktadırlar. Yaş arttıkça riskli davranışlar da artmaktadır. Bu araştırmada okul başarısı ve risk alma davranışı arasında bir ilişkiye rastlanmamıştır. Small, Silverberg ve Kerns (1993), ergenlerle yaptıkları araştırmaları sonucunda riskli davranışlarda bulunmayan ergenlerin bu davranışların sonuçlarına ilişkin algılarının daha olumsuz olduğunu bulmuşlardır. Ayrıca kızların sonuçlara ilişkin algılarının erkeklerden daha olumsuz olduğu görülmektedir.

T. Yılmaz (2000) 12 – 18 yaş arası okula devam eden ergenlerle yaptığı araştırmada cinsiyet, yaş, sosyo-ekonomik düzey, anne-baba eğitim derecesi, annenin çalışması, kardeş sayısı, aile bütünlüğü, ailede sözel ve fiziksel şiddetin yaşanması, ergenin evden kaçması,

ergenin okul dışında bir işte çalışıp çalışmaması, okula devamsızlık, sınıfta kalma, disiplin cezası alma, aile ilişkileri ile risk alma davranışları arasında ilişki bulunmuştur.

Tümkiye, Çelik ve Aybek'in (2011) lise öğrencileri ile yaptıkları çalışma sonucunda yaşam doyumu ile cinsiyet ve sınıf düzeyi arasında bir ilişki olmadığı bulunmuştur. Bununla birlikte anne baba tutumunu yaşam doyumu ile ilişkili bulmuşlardır. Demokratik anne baba tutumu algılayan ergenlerin yaşam doyumlarının yüksek olduğu görülmektedir. Antaramian, Hueber ve Valois (2008), araştırmaları sonucunda aile yapısı ile yaşam doyumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ünal ve Şahin (2013), lise öğrencileri ile yaptıkları araştırma sonucunda yaş ve cinsiyetin yaşam doyumunu yordadığını bulmuşlardır. Kardeş sayısı, sınıf düzeyi ve anne ve babanın eğitim durumun ise yaşam doyumunu etkilemediği saptanmıştır. Başer Şeker (2009) çalışmasında erkeklerin yaşam doyumunun kızlardan daha yüksek olduğu sonucuna ulaşıldığını belirtmektedir. Bununla birlikte sınıf düzeyi ve annenin eğitim düzeyi yaşam doyumu ile ilişkili bulunan diğer değişkenler olarak tespit edilmiştir.

3. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, ölçek geliştirme çalışma grubu, ölçek maddelerinin belirlenmesi için madde havuzunun oluşturulması, verilerin toplanması, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları, bu çalışmalar sırasında kullanılan istatistiksel yöntemler, ölçeğin yanıtlanması ve puanlanması ile bu araştırmanın ikinci kısmını oluşturan çalışmanın evren ve örnekleme, kullanılan diğer veri toplama araçları, veri toplamada izlenen yol ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel işlemlere yer verilmiştir.

3.1 Ölçek Geliştirme Sürecine İlişkin Bilgiler

3.1.1 Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, iki boyutlu bir çalışmadır. Birinci boyutta 14-18 yaş aralığındaki ergenlerin yetişkinleri algılamalarını ölçmeye yönelik bir ölçek geliştirme çalışması yapılmıştır.

3.1.2 Çalışma Grubu

Çalışma grubunda yer alan okullar Malatya ili Battalgazi ilçesinde yer alan devlet ve özel Anadolu liseleri arasında seçkisiz örneklem yoluyla seçilmiştir. Seçkisiz örneklem, her bir örneklem birimine eşit seçilme olasılığı vererek seçilen birimlerin örnekleme alındığı yöntemdir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013: s.85).

Açımlayıcı Analizlerin Yapıldığı Araştırma Grubu: EYYAÖ'ni oluşturacak maddelerin belirlenmesi için ilk aşamada Malatya İli Battalgazi ilçesinde yer alan 2015-2016 eğitim öğretim yılında okula devam eden 401 öğrenci katılmıştır. 20 öğrencinin verisi ölçeği yanlış doldurdıkları için çıkarılmıştır. Araştırmaya dâhil edilen okullar tabakalı örneklem yoluyla seçilmiştir. Bu öğrencilerden 131'i 9.sınıf (%34.4), 114'ü 10.sınıf (%29.9), 70'i 11.sınıf (%18.4) ve 66'sı 12. sınıf (%17.3) öğrencisidir.

Doğrulayıcı Analizlerin Yapıldığı Araştırma Grubu: Bu çalışmada ergenlerin yetişkinleri algılamalarını ölçmek üzere bir envanter geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu sebeple Malatya İli Battalgazi ilçesinde yer alan 2015-2016 öğretim yılında okula devam eden öğrenciler ile çalışılmıştır. Örneklem 648 kişiden oluşmaktadır. Gerekli analizlerin ardından 627 öğrencinin verileri kalmıştır. Bu öğrencilerin 202'si 9.sınıf (%31.8), 177'si 10.sınıf (%27.8), 135'i 11.sınıf (%21.2) ve 113'ü 12.sınıftır (%17.8).

3.1.3 Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veriler, araştırmacı tarafından geliştirilen Ergenler İçin Yetişkinlere Yönelik Algı Ölçeği ile toplanmıştır. Aranılan nitelikleri ölçmeye yönelik daha önce Türkiye’de geliştirilmiş, geçerliği ve güvenilirliği ispatlanmış bir ölçek bulunmadığı için bu ölçeğin geliştirilmesine çalışılmıştır. Ergenler İçin Yetişkinlere Yönelik Algı Ölçeği, yapılan geniş literatür taraması neticesinde hazırlanarak oluşturulmuştur.

Ergenler İçin Yetişkinlere Yönelik Algı Ölçeği (EYYAÖ)

Ergenler İçin Yetişkinlere Yönelik Algı Ölçeği (EYYAÖ) algı ölçeği ergenlerin yetişkinleri algılamalarını ölçmek amacıyla bu araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Ölçek maddeleri, geniş bir literatür taraması neticesinde Sosyal Biliş-Atıf Kuramı’na dayandırılarak hazırlanmıştır. Maddelerin geliştirilmesi sürecinde, Du-Bois Raymond (1998), Tilton-Weaver, Vitunski ve Galambos (2001), Arnett ve Tabor (1994), Baker ve Galambos (2005) ve Palmore’un (2005) çalışmalarından faydalanılmıştır. Uygulanan faktör analizi sonucunda ölçeğin ‘Yetişkinlerin Olumlu Algılanması’ ve ‘Yetişkin Olumsuz Algılanması’ olmak üzere iki boyutlu olduğu görülmektedir. 14 maddelik bu ölçekte; yetişkinlere yönelik olumlu algı 8, yetişkinlere yönelik olumsuz algı 6 madde ile ölçülmektedir. Olumlu maddeler ölçeğin son halinde 1, 2, 3, 5, 8, 11, 13 ve 14 olarak; olumsuz maddeler 4, 6, 7, 9, 10 ve 12 olarak sıralanmaktadır.

5’li likert tipinde olan seçenekler “Hiçbir Zaman”, “Nadiren”, “Ara Sıra”, “Sık Sık” ve “Her Zaman” şeklinde sıralanmaktadır. Bütün maddeler “Hiçbir Zaman” seçeneği için “1”, “Her Zaman” seçeneği için “5” olarak puanlanmaktadır. Olumlu alt boyuttan alınabilecek toplam puanlar “40-8” arasında değişmektedir. Olumsuz alt boyuttan alınabilecek toplam puanlar “30-6” arasında değişmektedir. Olumlu alt boyuttan alınan puanlar üst düzeye yaklaştıkça yetişkinlere yönelik yüksek düzeyde olumlu algıyı gösterirken, alt düzeye yaklaştıkça yetişkinlere yönelik düşük düzeyde algıyı göstermektedir. Olumsuz alt boyuttan alınan puanlar üst düzeye yaklaştıkça yetişkinlere yönelik yüksek düzeyde olumsuz algıyı gösterirken, alt düzeye yaklaştıkça yetişkinlere yönelik düşük olumsuz algıyı göstermektedir.

Yetişkinleri Olumlu Algılamayı ölçen maddelerin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .78, Yetişkinleri Olumsuz Algılamayı ölçen maddelerin iç tutarlılık katsayısı ise .66 olarak bulunmuştur.

3.1.4 Verilerin Toplanması

Araştırma için gerekli izinler alındıktan sonra Malatya ili Battalgazi ilçesinde yer alan okullara gidilerek ölçeğin uygulaması gerçekleştirilmiştir.

3.1.5 Verilerin Analizi

Uygulamalar yapıldıktan sonra, elde edilen verilerin çözümlenmesinde SPSS 20.0 ve LISREL 9.2 paket programları kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizi için faktör analizi, Cronbach alfa katsayısı, korelasyon hesaplamaları ve doğrulayıcı analiz yapılmıştır.

YYAÖ'nin Geliştirme Sürecinde İzlenen İşlem Basamakları

Ölçeğin Geçerliliğine ve Güvenirliğine İlişkin Analizler:

YYAÖ'nin geliştirme sürecinin ilk basamağında madde havuzunun oluşturulması için, yetişkin kavramına, algıya, kişi algısına ve ergenlerin yetişkinleri algılamalarına dair yapılmış olan çalışmalar ve literatür incelenmiştir. Madde yazımında algıya dair sosyal biliş-atıf kuramı dikkate alınmıştır. Bununla birlikte ergenlerin yetişkinleri algılamalarına ve ergenlerin yetişkinliğe yönelik algılarına ilişkin yapılmış olan nitel çalışmalar incelenmiş elde edilen tüm bu bilgilerden yola çıkılarak ergenlerin yetişkinlere yönelik algıları ölçmek amacıyla sıfatlar belirlenmiştir. Bu sıfatlar kullanılarak 81 madde yazılmıştır. Bu madde ve sıfatlara dair uzman görüşleri alınmış ve bu doğrultuda gerçekleştirilen Kapsam Geçerlik Oranı analizi sonucunda KGO değeri .80'den küçük olan maddelerin (Davis, 1992) üzerinde uygun değişiklikler yapılmış ya da ölçekten çıkarılmıştır. Bu değerlendirmeler sonucunda ölçekte toplam 32 maddelik deneme formu oluşturulmuştur.

$$KGO = \frac{N_G}{N/2} - 1$$

N_G = Gerekli Diyen Uzman Sayısı

N = Araştırmaya Katılan Uzman Sayısı

İlgili maddeye uzmanların yarısı 'Gerekli' yanıtını vermiş ise $KGO = 0$

İlgili maddeye uzmanların yarısından fazlası 'Gerekli' yanıtını vermiş ise $KGO > 0$

İlgili maddeye uzmanların yarısından fazlası 'Gerekli yanıtını vermemiş ise $KGO < 0$

İkinci aşamada ilk değerlendirme sonucunda geriye kalan 32 madde ile pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Elde edilen 32 maddelik ölçeğin, doldurulma süresi,

anlaşılabilirlik düzeyi ve ölçekle ilgili karşılaşılabilecek güçlüklerle dair bilgi elde etmek amacıyla seçkisiz olarak belirlenmiş olan bir okulda pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Seçkisiz örneklem, her bir örneklem birimine eşit seçilme olasılığı vererek seçilen birimlerin örnekleme alındığı yöntemdir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013: s.85). Örneklemin büyüklüğü 30 ile 50 kişi arasında değişebileceği (Şeker ve Gençdoğan, 2014) ve 30 maddeden sonraki ölçeklerde madde sayısının 2 ya da 3 katı örneklem seçilebileceğine (Seçer, 2015) dair görüşler dikkate alınarak toplamda 76 kişilik bir örneklem grubu belirlenmiştir. Bu uygulama sonucunda gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

Üçüncü aşamada 32 maddelik ölçeğin açımlayıcı analizi gerçekleştirilmiştir. Açımlayıcı Faktör Analizi, araştırmacının ölçme aracının ölçtüğü faktörlerin sayısı hakkında bir bilgisinin olmadığı, belli bir hipotezi sınamak yerine, ölçme aracıyla ölçülen faktörlerin doğası hakkında bir bilgi edinmeye çalıştığı inceleme türüdür (Tabachnick ve Fidell, 2001).

Tablo 1. Ergenlerin Yetişkinleri Algulamaları Ölçeği Maddelerinin Faktör Yükleri

Madde No	Faktör1	Faktör2
eyaö18	,675	
eyaö11	,659	
eyaö21	,657	
eyaö27	,651	
eyaö9	,644	
eyaö15	,641	
eyaö29	,623	
eyaö3	,481	
eyaö16		,659
eyaö20		,627
eyaö17		,604
eyaö19		,604
eyaö24		,602
eyaö14		,548

Faktör analizine başlamadan önce verilerin uygunluğunu saptamak üzere Kaiser Meyer Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett Sphericity testi hesaplanmıştır. KMO değeri .82 bulunmuş ve Bartlett testi sonucu da ($\chi^2 = 2677.832$, $p = 0.000$) anlamlı çıkmıştır. Madde yükü .30 olarak belirlenmiştir. Tüm maddelerin madde yükleri bu değer üzerinde. Yapılan faktör analizi ile ölçekten sırasıyla; 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 12, 13, 22,

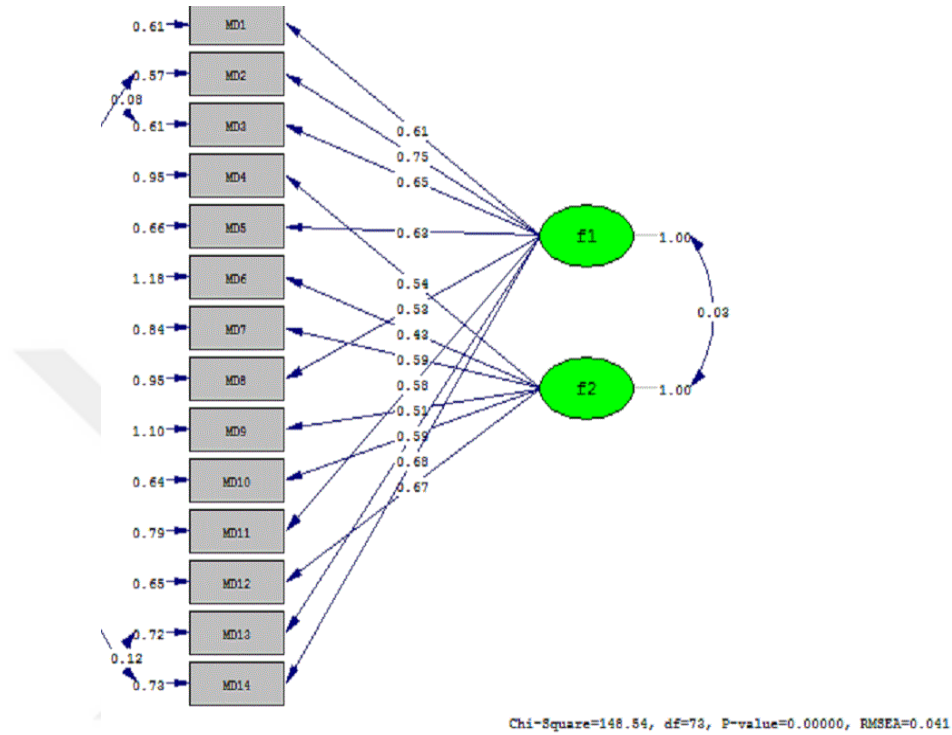
23, 25, 26, 28, 30, 31 ve 32 nolu maddeler çıkarılmıştır. Ölçeğin ‘Yetişkinlerin Olumlu Algılanması’ ve ‘Yetişkin Olumsuz Algılanması’ olmak üzere iki boyutlu olduğu görülmektedir. 14 maddelik bu ölçekte; yetişkinlere yönelik olumlu algı 8, yetişkinlere yönelik olumsuz algı 6 madde ile ölçülmektedir. Olumlu maddeler ölçeğin son halinde 1, 2, 3, 5, 8, 11, 13 ve 14 olarak; olumsuz maddeler 4, 6, 7, 9, 10 ve 12 olarak sıralanmaktadır. 5’li likert tipinde olan seçenekler ‘Hiçbir Zaman’, ‘Nadiren’, ‘Ara Sıra’, ‘Sık Sık’ ve ‘Her Zaman’ şeklinde sıralanmaktadır. Bütün maddeler ‘Hiçbir Zaman’ seçeneği için ‘1’, ‘Her Zaman’ seçeneği için ‘5’ olarak puanlanmaktadır. Olumlu alt boyuttan alınabilecek toplam puanlar ‘40-8’ arasında değişmektedir. Olumsuz alt boyuttan alınabilecek toplam puanlar ‘30-6’ arasında değişmektedir. Olumlu alt boyuttan alınan puanlar üst düzeye yaklaştıkça yetişkinlere yönelik yüksek düzeyde olumlu algıyı gösterirken, alt düzeye yaklaştıkça yetişkinlere yönelik düşük düzeyde algıyı göstermektedir. Olumsuz alt boyuttan alınan puanlar üst düzeye yaklaştıkça yetişkinlere yönelik yüksek düzeyde olumsuz algıyı gösterirken, alt düzeye yaklaştıkça yetişkinlere yönelik düşük olumsuz algıyı göstermektedir. Yetişkinleri Olumlu Algılamayı ölçen maddelerin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .78, Yetişkinleri Olumsuz Algılamayı ölçen maddelerin iç tutarlılık katsayısı ise .66 olarak bulunmuştur.

Tablo 2. Ölçeğin Maddeleri ve Faktör Yükleri

	Madde No		Faktör Yükleri
OLUMLU MADDELER	Md18	Bana göre yetişkinler cesurdur.	,675
	Md11	Yetişkinleri yardımsever bulurum.	,659
	Md21	Bana yetişkinler dürüst gelir.	,657
	Md27	Yetişkinler diğer insanlara eşit davranırlar.	,651
	Md9	Yetişkinleri güvenilir bulurum.	,644
	Md15	Bana yetişkinler dürüst gelir.	,641
	Md29	Yetişkinleri sevecen bulurum.	,623
	Md3	Yetişkinleri bilgili bulurum.	,481
OLUSMUZ MADDELER	Md16	Yetişkinler kendilerini haklı bulurlar.	,659
	Md20	Bana göre yetişkinler katıdır.	,627
	Md17	Yetişkinleri bencil bulurum.	,604
	Md19	Yetişkinleri sabırsız bulurum.	,604
	Md24	Bana yetişkinler öfkeli/kızgın gelir.	,602
	Md14	Bana yetişkinler sıkıcı gelir.	,548
		Açıkladığı toplam varyans	%42

Son aşamada 14 maddelik ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Veriler üzerinde LISREL programı ile analizler yapılmıştır.

Tablo 3. Birinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi Bağlantı Diyagramı

Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA), Açımlayıcı Faktör Analizi tekniğine göre daha karmaşık bir teknik olup, örtük değişkenler hakkındaki bir kuramın test edilmesi için, araştırmaların ileri aşamalarında kullanılan bir tekniktir (Tabachnick ve Fidell, 2001). Gerçekleştirilen 3 modifikasyon sonrasında ölçeğin NFI: .92, NNFI: .94, IFI: .95, RFI: .90, CFI: .95, GFI: .96, AGFI: .95, RMR: 0.052, REMSEA: 0.045 ve χ^2/sd değeri: 2.034 olarak hesaplanmıştır. Modifikasyonlar literatür ile uyumludur. Bu sonuçlar Seçer (2015) ve Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk (2010) tarafından belirtilen puan aralıklarına göre iki boyutlu modele mükemmel ve kabul edilebilir düzeyde uyum göstermektedir. Bu analize göre ölçek yapı geçerliliğine sahiptir.

3.2.Ergenlerin Yetişkinlere Yönelik Algılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesine İlişkin Bilgiler

3.2.1 Araştırma Modeli

İkinci boyut ise bazı demografik değişkenlere göre ergenlerin yetişkinleri algılamaları, anne baba tutumu, risk alma davranışları ve yaşam doyumu ayrıca ergenlerin yetişkinleri algılamaları ile anne baba tutumları, risk alma davranışları ve yaşam doyumu düzeylerinin incelendiği nedensel karşılaştırma modeli çalışmasıdır. **Nedensel karşılaştırma modeli**, insan grupları arasındaki farklılıkların nedenlerini ve sonuçlarını koşullar ve katılımcılar üzerinde müdahale olmaksızın belirlemeyi amaçlayan çalışmalardır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013: 16).

3.2.2 Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evrenini Malatya iline bağlı Battalgazi ilçesinde bulunan 13 Devlet Anadolu Liseleri ve Özel Anadolu Liselerinde 2015-2016 öğretim yılı bahar döneminde öğrenim gören toplam 6.588 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklem ise tabakalı örneklem yoluyla seçilen bu ilçede yer alan ve devlete bağlı Malatya Lisesi, Malatya Anadolu Lisesi, Fatih Anadolu Lisesi, Metin Emiroğlu Anadolu Lisesi ile Özel okullardan Türk Eğitim Derneği (TED) Koleji, Doğa Koleji ve Özel Malatya Koleji Anadolu Lisesi'nde 9, 10, 11 ve 12.sınıfa devam etmekte olan toplam 905 öğrenciden oluşmaktadır. **Tabakalı Örneklem**, evren her bir evren birimi bir ve yalnız bir tabakaya ait olacak ve hiçbir evren birimi açıkta kalmayacak; tabaka içi değişim olabildiğince küçük, tabakalar arası değişim büyük kalacak şekilde alt gruplara bölünerek örneklemin her bir tabakadan ayrı ayrı ve bağımsız olarak çekildiği örnekleme yöntemidir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013: 86). Bu araştırmadaki tabakalar devlet anadolu liseleri ve özel anadolu liselerine dahil olan sınıf düzeyleridir. Sınıf düzeyleri okullara göre tabakalandırılmıştır.

Öğrencilerin çeşitli demografik özelliklerine ait bulgular Tablo 4 de yer almaktadır.

Tablo 4. Öğrencilerin Çeşitli Demografik Özelliklerine Göre Frekans ve Yüzde Dağılımları (N=905)

Değişkenler	Gruplar	F	%
1. Yaş	14-15	243	26.9
	16	260	28.7
	17	300	33.1
	18	102	11.3
2. Cinsiyet	Kız	434	48
	Erkek	471	52
3. Doğum Sırası	1	343	37.9
	2	265	29.3
	3	154	17
	4	75	8.3
	5 ve fazlası	68	7.6
4. Kardeş Sayısı	1-3	587	64.9
	4 ve üzeri	318	35.1
5. Sınıf Düzeyi	9.sınıf	258	28.5
	10.sınıf	228	25.2
	11.sınıf	272	30.1
	12.sınıf	147	16.2
6. Okul Başarı Durumu	Zayıfı Var	248	27.4
	Zayıfı ve Başarı Belgesi Yok	88	9.7
	Teşekkür ya da Takdir Belgesi Almış	569	62.9
7. Anne Eğitim Durumu	İlkokul	281	31
	Ortaokul	193	21.3
	Lise ve Dengi	212	23.4
	Fakülte ve Yüksekokul	175	19.3
	Diğer	44	4.9
8. Baba Eğitim Durumu	İlkokul	168	18.6
	Ortaokul	206	22.8
	Lise ve Dengi	225	24.9
	Fakülte ve Yüksekokul	306	33.8
9.Okul Türü	Devlet	679	75
	Özel	226	25
	TOPLAM	905	100

Tablo 4 incelendiğinde çalışma grubunun, %26.9'u 14-15 yaşında, %28.7'si 16 yaşında, %33.1'i 17 yaşında ve %11.3'ü 18 yaşında olduğu görülmektedir. Bu öğrencilerin %48'i kız ve %52'si erkektir.

Doğum sırasına bakıldığında %37.9'u birinci sırada, %29.3'ü ikinci sırada, %17'si üçüncü sırada, %8.3'ü dördüncü sırada ve %7.6'sı beşinci veya daha sonrasında doğdukları görülmektedir.

Ailedeki çocuk sayısına bakıldığında; %64.9'unun iki ve üç kardeş, %35.1'inin dört ve üzeri kardeşe sahip oldukları görülmektedir.

Bu öğrencilerden 9. sınıfa devam edenlerin %28.5, 10. sınıfa devam edenlerin %25.2, 11. sınıfa devam edenlerin %30.1 ve 12. sınıfa devam edenlerin %16.2 olduğu görülmektedir.

Başarı durumlarına bakıldığında %27.4'ünün zayıfı olan grupta, %9.7'sinin zayıfı bulunmayan grupta ve %62.9'unun ise takdir ya da teşekkür alan grupta yer aldığı görülmektedir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu (%62.9) teşekkür ya da takdir belgesi aldığını belirtmektedir.

Öğrencilerin annelerinin % 31'i ilkokul, %21.3'ü ortaokul, %23.4'ü lise ve dengi okul, %19.3'ü fakülte veya yüksekokul mezunu ve %4.9'u hiçbir eğitim almamıştır. Babalarının öğrenim durumlarına bakıldığında; % 18.6'sı ilkokul, %22.8'i ortaokul, %24.9'u lise ve dengi okul ve %33.8'i fakülte veya yüksekokul mezunu olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin %75'i devlet okuluna ve %25'i özel okula devam etmektedir.

3.2.3 Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama araçları olarak, araştırmanın bağımlı değişkeni olan öğrencilerin anne baba tutumunu ölçmek için Anne Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ), risk alma davranışlarını ölçmek için Ergenlerde Risk Alma Ölçeği (ERAÖ), yaşam doyumlarını ölçmek için Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ); bağımsız değişkenler hakkında bilgi toplamak amacıyla ergenlerin yetişkinlere ilişkin algılarını ölçmek için geliştirilen Ergenler İçin Yetişkinlere Yönelik Algı (EYYAÖ) ve "Öğrenci Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Veri toplama araçları ile ilgili bilgiler ve yapılan çalışmalar aşağıda verilmiştir.

3.2.3.1 Öğrenci Kişisel Bilgi Formu

Öğrenci Kişisel Bilgi Formu, bu araştırmanın amacına ve inceleme konusu uygun olarak, lise 9., 10., 11. ve 12. sınıf öğrencilerinin demografik bilgilerinin toplanabilmesi için araştırmacı tarafından geliştirilmiştir (Ek.5).

3.2.3.2 Ergenler İçin Yetişkinlere Yönelik Algı Ölçeği (EYYAÖ)

Bu ölçeğe ilişkin ayrıntılı bilgiler 3.2'de verilmiştir.

3.2.3.3 Anne Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)

Anne Baba Tutum Ölçeği (Ek. 6), Lamborn, Mounts, Steinberg ve Dornbush tarafından geliştirilmiştir (Yılmaz, A., 2000: 165). ABTÖ; Kabul / İlgi, Denetleme ve

Psikolojik Özerklik olmak üzere üç alt boyuta sahiptir. Ölçek ile bireylerin her üç boyuta verdikleri cevaplar yoluyla demokratikliğin farklı düzeyleri ayırt edilerek ölçüm yapılmaktadır. Kabul/ilgi, denetleme ve psikolojik özerklik boyutunda ortancanın üzerinde puan alan çocukların anne babaları “demokratik” olarak adlandırılmakta ve 3 puan almaktadırlar. Her üç boyutta ortancanın altında puan alan çocukların anne babaları “demokratik tutumda olmayan/otoriter” olarak adlandırılmakta ve 0 puan almaktadırlar. Herhangi iki boyutta ortancanın üzerinde puan alan çocukların anne babaları “bir ölçüde demokratik” olarak adlandırılmakta ve 2 puan almaktadır. Sadece bir boyutta ortancanın üzerinde puan alan çocukların “bir ölçüde demokratik tutumda olmayan” olarak adlandırılmakta ve 1 puan almaktadır. **Kabul / İlgi Boyutu** çocukların anne babalarını ne derecede sevecen, ilgili, katılımcı olarak algıladıklarını ölçmeyi amaçlamaktadır. *Kabul / İlgi Boyutunda* 9 madde bulunmakta olup Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .72; **Denetleme Boyutu** çocukların anne babalarını ne derece denetleyici olarak algıladıklarını ölçmeyi amaçlamaktadır. *Denetleme Boyutunda* 8 madde bulunmakta olup, iç tutarlılık katsayısı .76; **Psikolojik Özerklik Boyutu** anne babanın demokratik tutumu ne derecede uyguladıklarını ve çocuğu ne derecede cesaretlendirildiğini ölçmeyi amaçlamaktadır. *Psikolojik Özerklik Boyutu* 9 maddeyle ölçülmektedir ve iç tutarlılık katsayısı .82 olarak hesaplanmıştır.

ABTÖ'nin 200 kişilik örneklem ile yapılan güvenirlik çalışmasında *Kabul / İlgi Boyutunun* Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .70, *Psikolojik Özerklik Boyutunun* iç tutarlılık katsayısı .68 ve *Denetleme Boyutunun* iç tutarlılık katsayısı .71 olarak bulunmuştur.

3.2.3.4 Ergenlerde Risk Alma Ölçeği (ERAÖ)

Ergenlerde Risk Alma Ölçeği, Gullone ve arkadaşlarının (2000: 231-250) geliştirmiş oldukları “The Adolescent Risk- Taking Questionnaire” ölçeğinden yararlanılarak, Kıran Esen (2003b: 65-76) tarafından geliştirilmiştir (Ek.7). ERAÖ, ergenlerin risk aldıkları çeşitli davranışları gösteren maddelerden oluşan, 5’li likert tipi bir ölçektir. Ölçekte 26 madde bulunmaktadır ve **Toplumsal Konuyla İlgili Risk Alma** (15 madde), **Trafikle İlgili Risk Alma** (6 madde) ve **Madde Kullanımıyla İlgili Risk Alma** (5 madde) olmak üzere üç alt ölçekten oluşmaktadır. ERAÖ’nün Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı ölçeğin tümü için .88, Toplumsal Konuyla İlgili Risk Alma Alt Ölçeği için .84, Trafikle İlgili Risk Alma Alt Ölçeği için .74 ve Madde Kullanımıyla İlgili Risk Alma Alt Ölçeği içinse .62’dir. Test tekrar test yöntemiyle elde edilen güvenirlik katsayısı ise

ölçeğin tümü için .85, Toplumsal Konumla İlgili Risk Alma Alt Ölçeği için .76, Trafikle İlgili Risk Alma Alt Ölçeği için .67 ve Madde Kullanımıyla İlgili Risk Alma Alt Ölçeği içinse .64'tür.

ERAÖ'nün 200 kişilik örneklem ile yapılan güvenilirlik çalışmasında Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı ölçeğin tümü için .93 olarak tespit edilmiştir.

3.2.3.5 Yaşam Doyum Ölçeği (YDÖ)

Yaşam Doyumu Ölçeği, Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985: 71-75) tarafından geliştirilmiş, Türkçe'ye uyarlaması Yetim (1993:277-289) tarafından yapılmıştır. YDÖ, "Hiç uygun değil" (1 puan) ile "Tamamıyla uygun" (7 puan) arasında değişen *Likert* tipi ve 5 maddeden oluşan bir kendini değerlendirme ölçeğidir. Diener ve arkadaşları ölçeğin güvenilirliğini Cronbach Alpha .87 olarak; ölçüt bağımlı geçerliği ise .82 olarak bulmuşlardır (Pavot, Diener, Calvin ve Sandvik, 1991:149-161). Türkçe'ye uyarlamasını yapan Yetim ölçeğin cronbach Alpha güvenilirliğini .86; ve test-tekrar test güvenilirliğini ise .73 olarak saptamıştır (Yetim, 1993, 2003). Yetim'e (1993) göre tek bir faktörden oluşan ölçek, toplam varyansın %38'ni açıklamaktadır.

Bu araştırma için Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .81 olarak görülmektedir.

3.2.4 Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılan öğrenci Kişisel Bilgi Formu ve ölçeklerin uygulanması 2015-2016 öğretim yılı Nisan Mayıs ayları içerisinde gerçekleştirilmiştir. Uygulamalardan önce Malatya Valiliği ve Malatya İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alınmıştır (Ek.1 ve Ek.2). Veri toplama araçlarının uygulamasına geçmeden önce örnekleme giren okullara gidilerek gerekli izin belgeleri okul yöneticilerine teslim edilmiş ve yapılan görüşmelerde her okulda hangi tarih ve ders saatlerinde uygulamaların yapılacağı belirlenmiştir. Uygulamalar genellikle araştırmacı tarafından yapılmış, ancak gereken durumlarda gönüllü okullarda çalışan psikolojik danışmanlardan yardım alınmıştır. Ölçeklerin uygulanması, önceden belirlenmiş olan sınıflarda ve ders saatleri içinde gerçekleştirilmiştir. Uygulamaya geçmeden önce, araştırmanın amacı, ölçme araçlarının nasıl cevaplandırılacağı hakkında bilgiler verilmiş, uygulama ile ilgili soruları olan öğrencilere gerekli açıklamalar yapılmıştır. Öğrencilere, verdikleri cevapların gizli tutulacağı, kişisel bir değerlendirme yapılmayacağı bilgisi verilerek, ölçekleri gerçekçi ve samimi bir şekilde işaretlemeleri istenmiştir.

3.2.5 Verilerin Analizi

Uygulama sonucunda veri setleri tek tek incelenerek ölçekleri eksik ve hatalı dolduran 18 öğrenciye, uç değer hesaplamaları sonucunda da 67 öğrenciye ait veriler analizden çıkarılmıştır. Analizler ölçekleri tam ve hatasız dolduran 905 öğrencinin verileri üzerinde yapılmıştır.

Uygulanan ölçekler toplandıktan sonra araştırmacı tarafından kontrol edilmiş, ölçekleri eksik ya da hatalı dolduran katılımcıların bilgileri veri setinden çıkarılmış, eksiksiz dolduran katılımcıların verileri değerlendirmeye alınmıştır. Daha sonra ölçekler okul ve sınıf gruplamaları dikkate alınarak bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

Açıklayıcı istatistik analizleri sonucunda saptanan uç değerler veri setinden çıkarılmıştır. Normalliğin araştırılmasında kutu diyagramı, Q-Q histogram grafiği (Kalaycı, 2008: 54), ortalama, ortanca ve tepe değerinin birbirine yakın olması, çarpıklık ve basıklık katsayısının 1'den küçük olması ve Kolmogorov-Smirnov ya da Shapiro-Wilk testi (Can, 2014: 84) dikkate alınır. Örneklem sayısı 50 den fazla olduğunda Büyüköztürk (2005), Kolmogorov-Smirnov testini önermektedir. Ancak bu testin etkililiği konusunda alan yazında tartışmalar bulunmaktadır (Can, 2014: 89). Bu yüzden normal dağılım kontrol edilirken Q-Q grafiği, ortanca, ortalama ve tepe değerinin yakınlığı ve çarpıklık ve basıklık kat sayısı dikkate alınmıştır. Bunlara göre dağılım normaldir. Bu çalışmanın sonucunda veri seti 905 kişi olarak belirlenmiştir. Verilerin analizi aşamasında, SPSS 20.0 istatistik paket programından yararlanılarak amaçlara göre verilerin analizinde frekans, yüzde, aritmetik ortalama, t testi, varyans analizi ve faktör analizi teknikleri kullanılmıştır.

Ergenlerin yetişkinleri olumlu ve olumsuz algılamalarının düzeyleri belirlenirken aritmetik ortalama dikkate alınmıştır.

Araştırmada kullanılmış olan Anne Baba Tutum Ölçeği ve Ergenlerde Risk Alma ölçeğinden elde edilen toplam puanlar üzerinden analizler yapılmıştır. Alt boyutlardan elde edilen puanlar betimsel analizlerde kullanılmamıştır.

4. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırmanın ikinci kısmını oluşturan Ergenlerin Yetişkinlere Yönelik Algılarının bazı değişkenler göre incelenmesine ilişkin yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgular ve yorumlar yer almaktadır. Bu araştırmanın ilk kısmını oluşturan Ergenler İçin Yetişkinlere Yönelik Algı Ölçeğinin geliştirilmesi sürecinde elde edilen bulgular ve yorumlara bir önceki bölümde verilmiştir.

4.1 Ergenlerin Yetişkinleri Algılamaları, Anne Baba Tutumları, Risk Alma ve Yaşam Doyumlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesine Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde öncelikle ergenlerin cinsiyet, yaş, doğum sırası, kardeş sayısı, sınıf düzeyi, okul başarısı, okul türü, anne eğitim düzeyi ve baba eğitim düzeyi demografik değişkenlerine göre; yetişkinleri algılamaları, anne baba tutumları, risk alma ve yaşam doyumları incelenmiş; daha sonra ise ergenlerin yetişkinleri algılamalarının anne baba tutumları, risk alma ve yaşam doyumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı bulgularına yer verilmiştir. Elde edilen bulgular literatürdeki ilgili araştırma sonuçları ve bilgilerle birlikte yorumlanmaya çalışılmıştır. Analizlerde Bağımsız Örneklem t-testi ve ANOVA kullanılmıştır. Tabloların sayısını azaltmak amacıyla bazı analiz sonuçları birlikte verilmiştir.

4.1.1 Ergenlerin Yetişkinleri Olumlu Algılamaları ve Demografik Değişkenler

Ergenlerin yetişkinleri olumlu algılama düzeylerinin; cinsiyet, yaş, doğum sırası, kardeş sayısı, sınıf düzeyi, okul başarısı, okul türü, anne eğitim düzeyi ve baba eğitim düzeyi demografik değişkenlerine göre analiz sonuçları aşağıda Tablo 4’de yer almaktadır.

Tablo 5. Ergenlerin Yetişkinleri Olumlu Algılamaları ve Betimsel İstatistik Sonuçları (N= 905)

		Ergenlerin Yetişkinleri Olumlu Algılamaları						
		n	$\bar{X}$	ss	sd	F/t	P	Anlamlı Fark
Cinsiyet	Kız	434	21.82	6.07954	903	-1.479	.140	
	Erkek	471	22.43	6.35309				
Yaş	14-15	243	22.93	6.05342	3	4.686	.002*	1-4 2-4
	16	260	22.65	6.46617	901			
	17	300	21.65	6.06879	904			
	18	102	20.45	6.10734				
Doğum Sırası	İlk Doğan	343	22.07	6.20562	4	.885	.472	-
	İkinci Doğan	265	22.18	5.94564	900			
	Üçüncü Doğan	154	22.50	6.26042	904			
	Dördüncü Doğan	75	21.05	7.18650				
	Beşinci ya da Daha Sonra Doğan	68	22.76	6.22973				
Kardeş Sayısı	1-3 Kardeş	587	22.02	5.96773	652.906	-.482	.630	-
	4-7 Kardeş	318	22.24	6.55175				
Sınıf Düzeyi	9.Sınıf	258	23.01	6.11338	3	4.419	.004*	1-3 1-4
	10.Sınıf	228	22.57	6.26005	901			
	11.Sınıf	272	21.56	6.10994	904			
	12.Sınıf	147	21.03	6.37462				
Okul Başarısı	Zayıf Olan	248	22.15	6.56274	2	1.963	.141	-
	Zayıf ve Başarı Belgesi Yok	88	20.92	6.35397	902			
	Takdir /Teşekkür	569	22.33	6.04505	904			
Okul Türü	Devlet	679	22.17	6.28910	903	.258	.796	
	Özel	226	22.05	6.05140				
Anne Eğitimi	İlkokul	281	22.21	6.21093	4	.708	.587	-
	Ortaokul	193	21.53	6.16355	900			
	Lise ve Dengi Okul	212	22.38	6.27039				
	Fakülte ve Yüksekokul	175	22.49	5.87501	904			
	Diğer	44	21.84	7.70365				
Baba Eğitimi	İlkokul	168	22.45	6.93067	3	.537	.657	-
	Ortaokul	206	21.68	6.06635	901			
	Lise ve Dengi Okul	225	22.22	6.28328	904			
	Fakülte ve Yüksekokul	306	22.14	5.89161				

(*p<0.05)

Yapılan analiz sonuçlarına göre 14-15 yaşındaki öğrencilerin ($\bar{X}$ =22.93), 16 yaşındaki öğrencilerin ($\bar{X}$ =22.65), 17 yaşındaki öğrencilerin ($\bar{X}$ =21.65) ve 18 yaşındaki

öğrencilerin ($\bar{X}=20.45$) almış oldukları yetişkinleri olumlu algılama puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı çıkmıştır ($p<0.05$). Öğrencilerin yaş grupları dikkate alındığında grupların ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre 18 yaşındaki öğrenciler yetişkinleri 14-15 ve 16 yaşındaki öğrencilere göre daha az olumlu algılamaktadırlar. Greene, Wheatly ve Aldava (1992), yaptıkları araştırmada yaş artışı ile yetişkinlere ve yetişkinliğe yönelik algının değiştiğini belirtmektedirler. Yaş arttıkça yetişkinlik ve yetişkinler daha olumsuz olarak algılanmaktadır. Araştırmanın bulguları bu görüşler ile tutarlılık göstermektedir. Kendileri de yetişkinliğin sınırında olan ergenleri bu dönemi ve çevrelerindeki yetişkinleri rol odaklı değerlendirmeye başlamaktadırlar (Arnett ve Tabor, 1994). Ergenlerin yetişkinlerin aldıkları sorumlulukları fark etmeleri ve bu konuda eleştirel düşünceleri yetişkinleri daha az olumlu algılamalarına sebep olmuş olabilir. Yani yetişkinlerden beklentilerin farklılaşması algıda farklılaşmaya neden olmuş olabilir.

Yapılan analizlerin sonucuna göre; 9.sınıf öğrencilerinin ($\bar{X}=23.01$), 10.sınıf öğrencilerinin ($\bar{X}= 22.57$), 11.sınıf öğrencilerinin ($\bar{X}=21.56$) ve 12.sınıf öğrencilerinin ($\bar{X}=21.03$) yetişkinleri olumlu algılama puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). 9.sınıf öğrencileri 11.sınıf ve 12.sınıf öğrencilerine göre yetişkinleri daha olumlu algılamaktadır. Bu sınıf düzeylerinin yaş aralıkları dikkate alındığında bu sonucun araştırmada yaşa göre elde edilen sonuçlarla benzer olduğu görülmektedir. Yani sınıf düzeyi arttıkça öğrenciler yetişkinleri daha az olumlu algılamaktadırlar. Giles ve diğ. (2003) bu algının yaş ile birlikte daha olumsuz algılandığını ifade etmektedir. Araştırmanın bulgusu bu görüş ile tutarlılık göstermektedir.

Yapılan Bağımsız örneklem t-testi ve ANOVA analizleri sonucunda ergenlerin yetişkinleri olumlu algılamalarının, cinsiyet, doğum sırası, kardeş sayısı, okul başarısı, okul türü, anne baba eğitim düzeylerine anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur (bkz. Tablo 5).

4.1.2 Ergenlerin Yetişkinleri Olumsuz Algılamaları ve Demografik Değişkenler

Ergenlerin yetişkinleri olumsuz algılama düzeylerinin; cinsiyet, yaş, doğum sırası, kardeş sayısı, sınıf düzeyi, okul başarısı, okul türü, anne eğitim düzeyi ve baba eğitim düzeyi demografik değişkenlerine göre analiz sonuçları aşağıda Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6. Ergenlerin Yetişkinleri Olumsuz Algılamaları ve Betimsel İstatistik Sonuçları (N= 905)

		Ergenlerin Yetişkinleri Olumsuz Algılamaları						
		n	$\bar{X}$	ss	sd	F/t	P	Anlamlı Fark
Cinsiyet	Kız	434	17.36	4.47911	903	1.538	.124	
	Erkek	471	16.90	4.58552				
Yaş	14-15	243	17.35	4.39565	3	2.544	.145	-
	16	260	17.51	4.68751	901			
	17	300	16.92	4.33404	904			
	18	102	16.17	4.95407				
Doğum Sırası	İlk Doğan	343	17.36	4.48510	4	1.405	.231	-
	İkinci Doğan	265	17.22	4.49344	900			
	Üçüncü Doğan	154	17.11	4.43685	904			
	Dördüncü Doğan	75	16.09	4.65622				
	Beşinci ya da Daha Sonra Doğan	68	16.69	5.00226				
Kardeş Sayısı	1-3 Kardeş	587	17.37	4.42870	903	2.065	.039*	-
	4-7 Kardeş	318	16.70	4.68876				
Sınıf Düzeyi	9.Sınıf	258	17.34	4.38187	3	2.699	.045*	2-4
	10.Sınıf	228	17.46	4.69263	901			
	11.Sınıf	272	17.13	4.23479	904			
	12.Sınıf	147	16.19	5.00635				
Okul Başarısı	Zayıfı Olan	248	16.95	4.96278	2	2.005	.135	-
	Zayıfı ve Başarı Belgesi Yok	88	16.35	5.04700	902			
	Takdir /Teşekkür	569	17.32	4.24523	904			
Okul Türü	Devlet	679	17.07	4.58782	903	-.648	.517	
	Özel	226	17.29	4.39148				
Anne Eğitimi	İlkokul	281	16.97	4.69225	4	5.066	.000**	2-3 2-4 3-5 4-5
	Ortaokul	193	16.36	4.58747	900			
	Lise ve Dengi Okul	212	17.74	4.36961				
	Fakülte ve Yüksekokul	175	17.87	4.16832	904			
	Diğer	44	15.52	4.70274				
Baba Eğitimi	İlkokul	168	16.57	4.80581	3	3.467	.016*	2 -4
	Ortaokul	206	16.58	4.57144	901			
	Lise ve Dengi Okul	225	17.27	4.63821	904			
	Fakülte ve Yüksekokul	306	17.68	4.22556				

(*p<0.05, ** p<0.01)

Ergenlerin yetişkinleri olumsuz algılamalarının kardeş sayısına göre değişip değişmediğine ilişkin t testi sonucuna göre 1-3 kardeşi olan öğrencilerin ($\bar{X}=17.37$) yetişkinleri olumsuz algılama puanları, 4 ve üzeri kardeşi olan öğrencilerin ($\bar{X}=16.70$) yetişkinleri olumsuz algılama puanlarından anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur ($p<0.05$). Kardeş sayısı az olan öğrenciler yetişkinleri daha olumsuz algılamaktadır. Bu durumun sebebi olarak az çocuğa sahip olan ebeveynlerin çocuklarla daha çok ilgilenmesi onları daha çok kontrol edecek kurallar koymasına olabilir. Çocuklarını tehlikelerden korumak isteyen ebeveynler korumacı davranarak, çevrelerinde yer alan diğer yetişkinlere dair daha fazla uyarıyor olabilirler. Bu da yetişkinlerin olumsuz algılanmasına neden olmuş olabilir.

Yapılan analizlerin sonucuna göre; 9.sınıf öğrencilerinin ($\bar{X}=17.34$), 10.sınıf öğrencilerinin ($\bar{X}=17.46$), 11.sınıf öğrencilerinin ($\bar{X}=17.13$) ve 12.sınıf öğrencilerinin ($\bar{X}=16.19$) yetişkinleri olumsuz algılama puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). 10.sınıf öğrencileri 12.sınıf öğrencilerine göre yetişkinleri daha olumsuz algılamaktadır. Ergenlerin yaşam deneyimleri arttıkça olayları karşılaştırma ve olaylara farklı açılardan bakma davranışları giderek geliştiğinden, yetişkinlere ilişkin bakış açıları daha esnek hale gelebilir. Bu durum, bu iki sınıf düzeyindeki öğrencilerin farklı algılamalarına bir açıklama getirebilir.

Yapılan analizlerin sonucuna göre; annesi ilköğretim mezunu olan öğrencilerin ($\bar{X}=16.97$), annesi ortaokul mezunu olan öğrencilerin ($\bar{X}=16.36$) annesi lise ve dengi okul mezunu olan öğrencilerin ($\bar{X}=17.74$), annesi fakülte ya da yüksekokul mezunu olan öğrencilerin ($\bar{X}=17.87$) ve annesi herhangi bir eğitim almamış öğrencilerin ($\bar{X}=15.52$) yetişkinleri olumsuz algılama puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Annesi ortaokul mezunu olan öğrenciler yetişkinleri, annesi lise ve fakülte mezunu olan öğrencilere göre daha az olumsuz algılamaktadır. Annesi herhangi bir eğitim almamış öğrenciler de yetişkinleri, annesi lise ve fakülte mezunu olan öğrencilere göre daha az olumsuz algılamaktadır. Yani annenin eğitim düzeyi arttıkça olumsuz algı da artmaktadır. Eğitim düzeyleri yükseldikçe annelerin karşılaşılabileceği tehlikeler konusunda çocuklarını daha fazla uyardıkları, daha dikkatli olmalarını söylemeleri ergenlerin yetişkinleri daha olumsuz algılamalarına sebep olmuş olabilir.

Elde edilen analizlerin sonucuna göre; babası ilköğretim mezunu olan öğrencilerin ($\bar{X}=16.57$), babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin ($\bar{X}=16.58$) babası lise ve dengi okul mezunu olan öğrencilerin ($\bar{X}=17.27$) ve babası fakülte ya da yüksekokul mezunu olan

öğrencilerin ($\bar{X}=17.68$) yetişkinleri olumsuz algılama puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Babası ortaokul mezunu olan öğrenciler yetişkinleri, babası fakülte mezunu olan öğrencilere göre daha az olumsuz algılamaktadır. Babaların eğitim düzeyinin artması ile çocuklarını tehlikeler konusunda daha fazla uyardıkları, çocuklarını bu tehlikelerden korumak için onların hayatına gereğinden fazla dâhil olmaları (Letiecq ve Koblinsky, 2004) ergenlerin yetişkinleri daha olumsuz algılamalarına sebep olmuş olabilir.

Yapılan Bağımsız örneklem t-testi ve ANOVA analizleri sonucuna göre ergenlerin yetişkinleri olumsuz algılamalarının, cinsiyet, doğum sırası, kardeş sayısı, okul başarısı, okul türü, anne baba eğitim düzeylerine anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur (bkz. Tablo 6).

4.1.3 Anne Baba Tutumları ve Demografik Değişkenler

Ergenlerin algıladıkları anne baba tutumlarının; cinsiyet, yaş, doğum sırası, kardeş sayısı, sınıf düzeyi, okul başarısı, okul türü, anne eğitim düzeyi ve baba eğitim düzeyi demografik değişkenlerine göre analiz sonuçları aşağıda Tablo 7' de yer almaktadır.

Tablo 7. Anne Baba Tutumları ve Betimsel İstatistik Sonuçları (N= 905)

		Anne Baba Tutumu						
		n	$\bar{X}$	ss	sd	F/t	P	Anlamlı Fark
Cinsiyet	Kız	434	1.9562	0.88635	903	8.785	.000**	
	Erkek	471	1.4480	0.85362				
Yaş	14-15	243	1.84	.86092	3	3.472	.016*	1-2
	16	260	1.62	.93166	901			
	17	300	1.65	.92465	904			
	18	102	1.58	.84845				
Doğum Sırası	İlk Doğan	343	1.76	.87750	4	1.207	.306	-
	İkinci Doğan	265	1.63	.95192	900			
	Üçüncü Doğan	154	1.68	.88944	904			
	Dördüncü Doğan	75	1.66	.93481				
	Beşinci ya da Daha Sonra Doğan	68	1.55	.85313				
Kardeş Sayısı	1-3	587	1.67	.89761	903	.379	.537	-
	4 ve üzeri	318	1.71	.92038				
Sınıf Düzeyi	9.Sınıf	258	1.84	.89050	3	4.067	.002*	1-2 1-4
	10.Sınıf	228	1.55	.92030	901			
	11.Sınıf	272	1.71	.88697	904			
	12.Sınıf	147	1.58	.90541				
Okul Başarısı	Zayıf Olan	248	1.56	.91123	2	7.296	.001**	3-1 3-2
	Zayıf ve Başarı Belgesi Yok	88	1.50	.90972	902			
	Takdir /Teşekkür	569	1.77	.90536	904			
Okul Türü	Devlet	679	1.7261	.90153	903	1.982	.048*	
	Özel	226	1.5885	.91099				
Anne Eğitimi	İlkokul	281	1.65	.90598	4	.454	.770	-
	Ortaokul	193	1.71	.94463	900			
	Lise ve Dengi Okul	212	1.67	.92501				
	Fakülte ve Yüksekokul	175	1.76	.87730	904			
	Diğer	44	1.65	.74532				
Baba Eğitimi	İlkokul	168	1.73	.86335	3	.576	.631	-
	Ortaokul	206	1.69	.93532	901			
	Lise ve Dengi Okul	225	1.62	.89801	904			
	Fakülte ve Yüksekokul	306	1.70	.91457				

(*p<0.05, **p<0.01)

Tablo 7’de ergenlerin cinsiyet, yaş, doğum sırası, kardeş sayısı, sınıf düzeyi, okul başarısı, annelerinin ve babalarının eğitim düzeylerine göre; algıladıkları anne baba tutumları ilişkin betimsel değerler yer almaktadır.

Ergenlerin cinsiyetleri dikkate alındığında anne baba tutumu puanlarının değişip değişmediğine ilişkin analiz sonuçlarına (bkz. Tablo 7) bakıldığında kız öğrencilerin anne baba tutum puan ortalamalarının ($\bar{X}=1.95$), erkek öğrencilerin anne baba tutum puan ortalamalarından ($\bar{X}=1.44$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Elde edilen bu farkın anlamlı olup olmadığının anlaşılması için verilere Bağımsız Örneklem t Testi uygulanmış ve ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olduğu görülmüştür ($p<0.05$). Bu sonuca göre kız öğrencilerin anne ve babalarını erkek öğrencilere göre daha demokratik algıladıkları söylenebilir. Bu sonuç Bee ve Boyd'un (2009) çocuğun yaşı ilerledikçe anne ve babaların kendi yaklaşım tarzlarını değiştirdikleri ve çocuklarının cinsiyetlerine göre farklı yaklaşımlar benimsedikleri görüşü ile tutarlılık göstermektedir. Anne babalar kız çocuklarına karşı daha korumacı yaklaşırken, erkek çocuklarına daha fazla serbestlik imkânı tanımaktadırlar.

Yapılan analiz sonuçlarına göre 14-15 yaşındaki öğrencilerin ($\bar{X}=1.84$), 16 yaşındaki öğrencilerin ($\bar{X}=1.62$), 17 yaşındaki öğrencilerin ($\bar{X}=1.65$) ve 18 yaşındaki öğrencilerin ($\bar{X}=1.58$) almış oldukları anne baba tutum puanları ortalamaları arasındaki fark anlamlı çıkmıştır ($p<0.05$). Öğrencilerin anne baba tutumu puanlarının, öğrencilerin yaş grupları dikkate alındığında grupların ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre 14-15 yaşındaki öğrenciler anne ve babalarını 16, 17 ve 18 yaşındaki öğrencilere göre daha demokratik olarak algılamaktadırlar. Bu durum ebeveynlerin ergenlik döneminin ilerleyen yıllarında çocuklarının davranışlarındaki artan itaatsizliği anlamaması ve uyumlu duruma getirebilmek için çocuklara uyguladıkları baskıyı arttırmaları (Santrock, 2011) ile ilgili olabilir. Bu tarz anne baba tutumunun sonucu olarak ergenler anne ve babalarını daha otoriter algılıyor olabilirler.

Yapılan analizlerin sonucuna göre; 9.sınıf öğrencilerinin ($\bar{X}=1.84$), 10.sınıf öğrencilerinin ($\bar{X}=1.55$), 11.sınıf öğrencilerinin ($\bar{X}=1.71$) ve 12.sınıf öğrencilerinin ($\bar{X}=1.58$) anne baba tutum puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Elde edilen bu anlamlı fark 9.sınıf öğrencileri ile 10.sınıf ve 12. sınıf öğrencileri arasındadır. Dokuzuncu sınıf öğrencilerinin anne baba tutum puanları, 10.sınıf ve 12.sınıf öğrencilerinin anne baba tutum puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir. Bu sonuca göre 9.sınıf öğrencileri anne ve babalarını 10. ve 12.sınıf öğrencilerine göre daha demokratik algılamaktadırlar. Sınıf düzeylerindeki öğrencilerin yaşları dikkate alındığında anne baba tutumunun artan sınıf düzeyi ile farklılaşması beklenebilir. Bee ve Boyd'un

(2009) belirttiği gibi yaş ile anne baba tutumları farklılaşmaktadır. Yaş arttıkça anne babaların çocuklarından beklentileri artmakla birlikte çocuklarına karşı daha otoriter ve buyurgan davranmaya başlamaktadırlar. Sonuç bu görüş ile tutarlılık göstermektedir.

Yapılan analizler sonucunda; zayıfı olan öğrencilerin ($\bar{X}=1.56$), zayıfı olmayan ama başarı belgesi de almayan öğrencilerin ($\bar{X}=1.50$) ve takdir ya da teşekkür alan öğrencilerin ($\bar{X}=1.77$) anne baba tutum puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı olduğu görülmüştür ($p<0.05$). Takdir ya da teşekkür belgesi almış olan öğrencilerin anne baba tutum puanları, zayıfı olan öğrenciler ile zayıfı bulunmayan ve herhangi bir başarı belgesi de almamış olan öğrencilerin anne baba tutum puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir. Başarılı olan öğrenciler anne ve babalarını başarısız olan öğrencilere göre daha demokratik görmektedirler. Bu sonuç, Aydın ve Demir'in (1989), yaptıkları çalışmada ulaştıkları; ailenin desteğine güvenen ergenlerin akademik başarılarının daha yüksek olduğu sonucu ile tutarlılık göstermektedir (Akt. Şahin ve Güvenç, 1996). Grolnick, Ryan ve Deci (1991) çocukların buldukları çevrenin ve sosyal altyapılarının onların akademik başarısını etkilediğini belirtmektedir. Olumlu çevre algısı başarıyı olumlu yönde etkilemektedir. Aileden destek algılayan çocukların daha başarılı olduğu görülmektedir. Araştırmanın sonucu bu görüşler ile tutarlılık göstermektedir.

Öğrencilerin anne baba tutumu puanlarının devam ettikleri okul türüne göre değişip değişmediğine ilişkin analiz sonuçlarına bakıldığında; devlet okulu öğrencilerinin anne baba tutum puan ortalamalarının ($\bar{X}=1.72$), özel okul öğrencilerinin anne baba tutum puan ortalamalarından ($\bar{X}=1.58$) yüksek olduğu görülmektedir. Puanların ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olduğu görülmüştür ($p<0.05$). Bu sonuca göre devlet okullarına devam eden öğrencilerin anne ve babalarını, özel okullara devam eden öğrencilere göre daha demokratik algıladıkları söylenebilir. Bu durum özel okul öğrencilerinin anne ve babalarından daha açık ve izin verici tutumlar beklemeleri genel olarak anne ve babalarını daha otoriter algılamalarına sebep olabilir. Özel okul öğrencileri devlet okulu öğrencilerine göre anne ve babalarını daha otoriter olarak algılamaktadırlar. Özel okul öğrencilerinin ebeveynlerin bir işte çalışıyor olma olasılığının yüksek olduğu düşünülürse bu koşullarda ebeveynlerin çocukları ile yeterince ilgilenemediklerini düşünmeleri (Razon, 1981) ve normalden daha fazla kontrol etmek istemeleri, ergenlerin anne ve babalarını daha otoriter algılamalarına sebep olmuş olabilir. İpek (1999), yaptığı çalışmada özel okul öğrencilerinin kendi öğretmenlerini devlet okulu öğrencilerine göre daha otoriter algıladıkları sonucuna ulaşmıştır.

Yapılan bağımsız örneklem t-testi ve ANOVA sonuçlarına göre ergenlerin anne baba tutum algılarının; doğum sırası, kardeş sayıları, annelerinin eğitim düzeyi ile babalarının eğitim düzeylerine göre ise anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur (bkz. Tablo 7).

4.1.4 Risk Alma Davranışları ve Demografik Değişkenler

Ergenlerin risk alma tutumlarının cinsiyet, yaş, doğum sırası, kardeş sayısı, sınıf düzeyi, okul başarısı, okul türü, anne eğitim düzeyi ve baba eğitim düzeyi demografik değişkenlerine göre analiz sonuçları Tablo 8' de yer almaktadır.

Tablo 8. Risk Alma ve Betimsel İstatistik Sonuçları (N=905)

		Risk Alma						
		n	$\bar{X}$	ss	sd	F/t	P	Anlamlı Fark
Cinsiyet	Kız	434	37.3249	9.30981	716.431	-11.378	.000**	
	Erkek	471	48.3121	18.02180				
Yaş	14-15	243	39.69	11.37408	3	5.785	.001*	1-2 1-3
	16	260	44.30	15.68082	901			1-4
	17	300	43.68	17.02224	904			
	18	102	45.93	17.71796				
Doğum Sırası	İlk Doğan	343	43.48	6.42129	4	.243	.914	-
	İkinci Doğan	265	43.13	5.95298	900			
	Üçüncü Doğan	154	42.59	6.99224	904			
	Dördüncü Doğan	75	42.92	7.60412				
	Beşinci ve Üzeri	68	41.63	5.75965				
Kardeş Sayısı	1-3	587	43.89	15.75494	903	.233	.024*	-
	4 ve üzeri	318	41.65	14.94143				
Sınıf Düzeyi	9.Sınıf	258	40.87	12.65108	3	3.513	.015*	1-2 1-4
	10.Sınıf	228	44.20	15.37137	901			
	11.Sınıf	272	42.74	16.46174	904			
	12.Sınıf	147	45.60	17.88952				
Okul Başarısı	Zayıf Olan	248	44.55	15.44499	2	3.249	.039*	1-3
	Zayıf ve Başarı Belgesi Yok Takdir / Teşekkür	88 569	45.23 42.04	17.59702 15.50925	902 904			
Okul Türü	Devlet	679	42.0059	15.10445	903	-2.294	.022*	
	Özel	226	46.1593	16.30791				
	İlkokul	281	41.13	14.14865	4	6.595	.000**	1-3 1-4 2-4 5-3 5-4
Baba Eğitimi/Anne Eğitimi	Ortaokul	193	41.48	14.79411	900			
	Lise ve Dengi Okul	212	45.57	16.90452				
	Fakülte ve Yüksekokul	175	46.25	16.89912	904			
	Diğer	44	37.11	8.61641				
Baba Eğitimi/Anne Eğitimi	İlkokul	168	39.05	13.29297	3	10.294	.000**	1-3 1-4 2-4
	Ortaokul	206	40.61	13.39147	901			
	Lise ve Dengi Okul	225	43.86	15.16487	904			
	Fakülte ve Yüksekokul	306	46.26	17.41048				

* p<0.05, ** p<0.01

Ergenlerin risk alma puanlarının cinsiyete göre değişip değişmediğini ortaya koymak amacıyla yapılan Bağımsız Örneklem t Testi sonucunda erkek ($\bar{X}$ =48.31) ve kız

($\bar{X}=37.32$) öğrencilerin aldıkları puanların ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olduğu görülmüştür. Erkek öğrencilerin risk alma puan ortalamaları kızların risk alma puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksektir ($p<0.05$). Yani erkek öğrenciler kız öğrencilere göre daha fazla risk almaktadır. Bu sonuç Dost ve Keklik'in (2014) erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla risk aldıkları araştırma sonucu ile tutarlıdır. T. Yılmaz da (2000), yaş ve cinsiyetin risk alma davranışını etkilediğini ifade etmektedir. Araştırmanın bulgular bu görüşlerle tutarlıdır.

Yapılan analizlerin sonucuna göre 14-15 yaşındaki öğrencilerin $\bar{X}=39.69$, 16 yaşındaki öğrencilerin $\bar{X}=44.30$, 17 yaşındaki öğrencilerin $\bar{X}=43.68$ ve 18 yaşındaki öğrencilerin $\bar{X}=45.93$ risk alma puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Bu grupların risk alma puan ortalamalarının arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu gözlenmiştir. Yaş değişkeni açısından bakıldığında risk alma puanlarının birden fazla grup için farklılaştığı görülmektedir. İlk olarak 14-15 yaşındaki öğrencilerin risk alma puanları 16, 17 ve 18 yaşındaki öğrencilerin puanlarından anlamlı düzeyde düşüktür. 14-15 yaşındaki öğrenciler 16, 17 ve 18 yaşındaki öğrencilerden daha az risk almaktadırlar. Bu sonuç Steinberg'in (2004) risk alma davranışının yaştan kaynaklanmadığı araştırma sonucu ile farklılık göstermektedir. Bununla birlikte, Dost ve Keklik'in (2014) lise öğrencileri üzerinde yaptıkları araştırma sonucunda elde ettikleri yaş arttıkça riskli davranışlarda artmaktadır sonucu ile tutarlıdır. Mancini ve Hueber de (2004) bu sonuçlara benzer olarak, risk almanın yaşın artması ile ilişkili olduğunu belirtmişlerdir.

Ergenlerin risk almalarının kardeş sayısına göre değişip değişmediğine ilişkin t testi sonucuna göre 1-3 kardeşi olan öğrencilerin ($\bar{X}=43.89$) risk alma puanlarının 4 ve üzeri kardeşi olan öğrencilerin ($\bar{X}=41.65$) risk alma puanlarından anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur. Kardeş sayısı az olan öğrenciler daha fazla risk almaktadır. T. Yılmaz (2000) yaptığı araştırmada kardeş sayısı 1-3 arası olan ergenlerin, kardeş sayısı daha çok olan ergenlere göre daha fazla risk aldıklarını belirtmektedir. Bu bulgunun anne ve baba eğitimi ile ilgili olduğu düşünülmektedir. Eğitimin yükselmesi ile çocuk sayısı azalmakta ve risk alma davranışı artmaktadır. Eğitim çocukta bağımsızlığın teşvik edilmesine yol açar. Anne-baba eğitiminin yüksek olması, sosyo-ekonomik durumun artmasına, annenin çalışmasına ve doğum kontrolü, yani az kardeş sayısına neden olan bir değişkendir. Bu değişkenler risk alma davranışı ile de benzer ilişkiler göstermiştir. Tüm bu değişkenlerin artması risk alma davranışı da artırmaktadır. Dolayısıyla kardeş sayısının azlığı ile risk alma davranışı arasında gözlenen ilişkinin anne-babanın eğitim durumundan kaynaklanmış

olması mümkün görünmektedir (Deniz, 2011). Araştırmanın sonucu literatürdeki bazı bulgu ve görüşler ile benzerlik taşımaktadır. Bunlarla birlikte az kardeşi olan çocukların ihtiyaçlarının yeterince karşılanmış olması ve güvenli hissetmeleri mümkün olabilir. Bu da risk alma davranışını arttırabilir.

Yapılan analizlerin sonucuna göre 9.sınıf öğrenciler: $\bar{X}=40.87$, 10.sınıf öğrenciler: $\bar{X}=44.20$, 11.sınıf öğrenciler: $\bar{X}=42.74$, 12.sınıf öğrenciler: $\bar{X}=45.60$) öğrencilerin risk alma puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Bu anlamlı fark 9.sınıf öğrencileri ile 10. ve 12.sınıf öğrencileri arasındadır. 9.sınıf öğrencilerinin risk alma puanları, 10.sınıf ve 12.sınıf öğrencilerinin risk alma puanlarından anlamlı düzeyde daha düşüktür (bkz. Tablo 8). Buna göre 9.sınıf öğrencilerin 10. sınıf ve 12.sınıf öğrencilerinden daha az risk aldıkları görülmektedir. Sınıf düzeylerindeki öğrencilerin yaşları dikkate alındığında sınıf düzeyinin artması yani yaşın artması ile risk alma davranışının arttığı görülmektedir. Bu bulgu Mancini ve Hueber'in (2004) risk almanın yaşın artması ile ilişkili olduğu ve yaşın artması ile riskli davranışların arttığı görüşleri ile tutarlılık göstermektedir.

Yapılan analizlerin sonucuna göre zayıfı olan öğrencilerin $\bar{X}=44.55$, zayıfı olmayan ama başarı belgesi de almayan öğrencilerin ($\bar{X}=45.23$) ve takdir ya da teşekkür alan öğrencilerin ($\bar{X}=42.04$) risk alma puan ortalamaları arasındaki fark anlamlıdır ($p<0.05$). Bu grupların risk alma puan ortalamalarının en az ikisi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu gözlenmiştir. Elde edilen bu fark zayıfı olan öğrenciler ile takdir ya da teşekkür alan öğrenciler arasındadır. Zayıfı olan öğrencilerin risk alma puanları, takdir ya da teşekkür alan öğrencilerin risk alma puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir (bkz. Tablo 8). Başarılı olan öğrenciler daha az risk almaktadır. Bu sonuç T. Yılmaz'ın (2000) okul başarısının düşük olması riskli davranışların görülme sıklığını arttırmaktadır görüşü ile tutarlıdır.

Yapılan analizlerin sonucuna göre özel okul öğrencilerinin risk alma puan ortalamaları ($\bar{X}=46.15$) ile devlet okulu öğrencilerinin risk alma puan ortalamaları ($\bar{X}=42.00$) arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Özel okula devam eden öğrencilerin risk alma puanları devlet okuluna devam eden öğrencilerin risk alma puanlarından anlamlı derecede yüksektir. Özel okula giden öğrencilerin daha fazla olanak ve imkanlara sahip olması (Uygun, 2003) ve farklı şeyler denem isteği riskli davranışların artmasının sebebi olabilir.

Yapılan analizlerin sonucuna göre; annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin ($\bar{X}=41.13$), annesi ortaokul mezunu olan öğrencilerin ($\bar{X}=41.48$) annesi lise ve dengi okul mezunu olan öğrencilerin ($\bar{X}=45.57$), annesi fakülte ya da yüksekokul mezunu olan öğrencilerin ($\bar{X}=46.25$) ve annesi herhangi bir eğitim almamış öğrencilerin ($\bar{X}=37.11$) risk alma puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Annelerin eğitim seviyelerine göre oluşturulan bu grupların arasında, risk alma puanlarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu gözlenmiştir. Bu fark annesi ilkokul mezunu olan öğrenciler ile annesi lise ve dengi okul mezunu olan öğrenciler ve annesi fakülte ya da yüksekokul mezunu olan öğrenciler arasındadır. Diğer fark ise annesi herhangi bir eğitim almamış öğrenciler ile annesi lise ve dengi okul mezunu ve annesi fakülte ya da yüksekokul mezunu olan öğrenciler arasındadır. Bir diğer fark ise annesi ortaokul mezunu olan öğrenciler ile annesi fakülte ya da yüksekokul mezunu olan öğrenciler arasındadır. Annesi lise ve dengi okul mezunu olan öğrenciler ile annesi fakülte ya da yüksekokul mezunu olan öğrencilerin risk alma puanları anneleri ilkokul mezunu olan öğrencilerin risk alma puanlarından anlamlı düzeyde yüksektir. Annesi lise ve dengi okul mezunu olan öğrenciler ile annesi fakülte ya da yüksekokul mezunu olan öğrencilerin risk alma puanları anneleri hiçbir eğitim almamış öğrencilerin risk alma puanlarından anlamlı düzeyde yüksektir. Son olarak, annesi fakülte ya da yüksekokul mezunu olan öğrencilerin risk alma puanları anneleri ortaokul mezunu olan öğrencilerin risk alma puanlarından anlamlı düzeyde yüksektir. Annenin eğitim düzeyi arttıkça risk alma davranışı artmaktadır. Bu sonuçlar T. Yılmaz'ın (2000), anne babasının eğitim düzeyi yüksek olan öğrencilerin daha fazla riskli davranışlarda bulunduğu görüşü ile tutarlıdır. Anne babanın eğitim düzeyinin yüksek olması ile yaşam standartlarının da yüksek olması beklenebilir. İhtiyaçların karşılanması, olanaklar, güvenli hissetme ve anne babanın örnek alınması riskli davranışların artmasının sebebi olabilir.

Yapılan analizlerin sonucuna göre; babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin $\bar{X}=39.05$, babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin $\bar{X}=40.61$ babası lise ve dengi okul mezunu olan öğrencilerin $\bar{X}=43.86$ ve babası fakülte ya da yüksekokul mezunu olan öğrencilerin $\bar{X}=46.26$ risk alma puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Babaların eğitim seviyelerine göre oluşturulan bu gruplar arasında risk alma puanlarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu gözlenmiştir. Fark babası ilkokul mezunu olan öğrenciler ile babası lise ve dengi okul mezunu olan öğrenciler ile babası fakülte ya da yüksekokul mezunu olan öğrenciler arasındadır. Diğer fark ise babası

ortaokul mezunu olan öğrenciler ile babası fakülte mezunu olan öğrenciler arasındadır. Babası lise ve dengi okul mezunu olan öğrencilerin ve babası fakülte ya da yüksekokul mezunu olan öğrencilerin risk alma puanları, babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin risk alma puanlarından anlamlı düzeyde yüksektir. Babası fakülte ya da yüksekokul mezunu olan öğrencilerin risk alma puanları, babaları ortaokul mezunu olan öğrencilerin risk alma puanlarından anlamlı düzeyde yüksektir. Baba eğitim düzeyi arttıkça risk alma davranışı artmaktadır. Bu sonuçlar Bulut'un (2010) anne babasının eğitim düzeyi yüksek olan öğrencilerin daha fazla kuraldışı davranışlarda bulunduğu ve risk aldığı görüşü ile tutarlıdır. Anne babanın eğitim düzeyinin yüksek olması ile yaşam standartlarının da yüksek olması beklenebilir. Çeşitli uyaranlar ile karşılaşan ergenlerin yeni şeyler denemeye daha istekli olması beklenebilir.

Yapılan bağımsız örneklem t-testi ve ANOVA sonuçlarına göre ergenlerin risk alma davranışlarının; çocukların doğum sırası açısından anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur (bkz. Tablo 8).

4.1.5 Yaşam Doyumu ve Demografik Değişkenler

Ergenlerin algıladıkları yaşam doyumlarının cinsiyet, yaş, doğum sırası, kardeş sayısı, sınıf düzeyi, okul başarısı, okul türü, anne eğitim düzeyi ve baba eğitim düzeyi demografik değişkenlerine göre analizi sonuçları Tablo 9' da yer almaktadır.

Tablo 9. Yaşam Doyumu ve Betimsel İstatistik Sonuçları (N=905)

		Yaşam Doyumu						
		n	$\bar{X}$	ss	sd	F/t	P	Anlamlı Fark
Cinsiyet	Kız	434	21.9931	7.13334	903	1.705	.089	
	Erkek	471	21.1911	7.00954				
Yaş	14-15	243	22.95	6.87599	3	4.574	.004*	1-2
	16	260	20.75	6.94094	901			1-3
	17	300	21.31	7.11176	904			
	18	102	21.13	7.07662				
Doğum Sırası	İlk Doğan	343	22.38	6.77531	4	2.404	.048*	1-2
	İkinci Doğan	265	20.78	7.35521	900			
	Üçüncü Doğan	154	21.40	7.12504	904			
	Dördüncü Doğan	75	21.93	6.68062				
	Beşinci ya da Daha Sonra Doğa	68	20.52	7.47228				
Kardeş Sayısı	1-3	587	21.81	6.98302	903	1.772	.159	-
	4 ve üzeri	318	21.12	7.23577				
Sınıf Düzeyi	9.Sınıf	258	22.69	6.84651	3	4.067	.007*	1-2
	10.Sınıf	228	20.49	7.23275	901			
	11.Sınıf	272	21.59	6.98647	904			
	12.Sınıf	147	21.26	7.17523				
Okul Başarısı	Zayıf Olan	248	20.69	7.56904	2	4.512	.011*	1-3
	Zayıf ve Başarı Belgesi Yok	88	20.56	6.82085	902			
	Takdir /Teşekkür	569	22.11	6.84645	904			
Okul Türü	Devlet	679	21.2651	7.16579	903	-2.294	.022*	
	Özel	226	22.5088	6.73118				
Anne Eğitimi	İlkokul	281	21.00	6.99464	4	3.556	.007*	4-5
	Ortaokul	193	22.16	7.37042	900			
	Lise ve Dengi Okul	212	21.25	6.94195				
	Fakülte ve Yüksekokul	175	22.83	6.88334	904			
	Diğer	44	19.20	6.86271				
Baba Eğitimi	İlkokul	168	20.32	7.35769	3	3.276	.021*	1-4
	Ortaokul	206	21.21	7.00006	901			
	Lise ve Dengi Okul	225	21.76	7.32717	904			
	Fakülte ve Yüksekokul	306	22.36	6.69493				

(*p<0.05)

Yapılan analizlerin sonucuna göre 14-15 yaşındaki öğrencilerin ($\bar{X}$ =22.95), 16 yaşındaki öğrencilerin ($\bar{X}$ =20.75), 17 yaşındaki öğrencilerin ($\bar{X}$ = 21.31) ve 18 yaşındaki öğrencilerin ($\bar{X}$ = 21.13) yaşam doyumu puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur (p<0.05). Bu yaş gruplarının yaşam doyumu puan ortalamaları arasında

istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu gözlenmiştir. Bu fark 14-15 yaşında olan öğrenciler ile 16 yaşında olan öğrenciler arasındadır. 14-15 yaşında olan öğrencilerin yaşam doyum puanları, 16 yaşında olan öğrencilerin yaşam doyum puanlarından anlamlı olarak daha yüksektir. Diğer fark ise 14-15 yaşındaki öğrencilerin yaşam doyum puanları ile 17 yaşındaki öğrencilerin yaşam doyum puanları arasındadır. 14-15 yaşında olan öğrencilerin yaşam doyum puanları, 17 yaşında olan öğrencilerin yaşam doyum puanlarından anlamlı olarak daha yüksektir. Yaş arttıkça yaşam doyumunu da artmaktadır. Bu bulguya dayanarak 14-15 yaşındaki öğrencilerin yaşam doyumlarının 16 ve 17 yaşındaki öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Myers ve Diener (1995), yaş, cinsiyet gibi demografik özelliklerin bireyin ne kadar mutlu olduğunu, iyilik halini tahmin etmede etkili olduğunu, ifade etmektedir (Akt. Ünal, 2011). Morganti (1988), yaş ilerledikçe ergenlikte (14-18 yaş) ve genç yetişkinlikte (25-34 yaş) yaşam doyumunun azaldığını ifade etmektedir (Akt. Goldbeck ve diğerleri, 2007). Sonuçlar bu görüş ile tutarlılık göstermektedir.

Yapılan analizlerin sonucuna göre ilk doğan öğrencilerin ($\bar{X}=22.38$), ikinci sırada doğan öğrencilerin ($\bar{X}=20.78$), üçüncü sırada doğan öğrencilerin $\bar{X}=21.40$, dördüncü sırada doğan öğrencilerin ($\bar{X}= 21.93$) ve beşinci ya da daha sonra doğan öğrencilerin ($\bar{X}= 20.52$) yaşam doyum puan ortalamaları arasındaki fark anlamlıdır ($p<0.05$). Bu doğum sırasına göre ayrılan grupların yaşam doyum puan ortalamaları açısından gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu gözlenmiştir. Fark ilk sırada doğan öğrenciler ile ikinci sırada doğan öğrenciler arasındadır. İlk sırada doğan öğrencilerin yaşam doyum puanları, ikinci sırada doğan öğrencilerin yaşam doyum puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir. Santrock (2011), anne ve babaların ilk doğan çocukları ile olan ilişkilerinin diğer çocukları ile olan ilişkilerden farklı olduğunu belirtmektedir. Anne babalar çocuk bakımını ve ebeveyn olmayı öğrendikleri bu süreçte tüm ilgilerini yeni doğan bebeklerine yöneltmekte ve onu anlamaya çalışmaktadırlar. Daha sonra doğan çocuklarda anne baba daha bilgili olmakla birlikte çocuğa yönelik ilginin yoğunluğu azalmaktadır. Buradan yola çıkılarak anne babanın ilk doğan çocuklarla daha fazla ilgilenilmesi ve anlamak için daha fazla çaba göstermesi ilk doğan çocukların yaşam doyumunun yüksek olmasının sebebi olabilir.

Yapılan analizlerin sonucuna göre 9. sınıf öğrencilerinin ($\bar{X}=22.69$), 10.sınıf öğrencilerinin ($\bar{X}=20.49$), 11.sınıf öğrencilerinin ($\bar{X}=21.59$), 12.sınıf öğrencilerinin ($\bar{X}=21.26$) yaşam doyum puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Sınıf düzeylerine göre oluşan bu gruplardan en az ikisinin yaşam doyum puan

ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu gözlenmiştir. Bu anlamlı fark 9.sınıf öğrencileri ile 10.sınıf öğrencileri arasındadır. Sınıf düzeyi arttıkça yaşam doyumu azalmaktadır. 9.sınıf öğrencilerinin yaşam doyum puanları, 10.sınıf öğrencilerinin yaşam doyum puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir. 9.sınıf öğrencileri 14-15 yaş aralığında, 10. ve 12.sınıf öğrencileri 16-18 yaş aralığındadır. Yaş değişkeni yaşam doyumunun yordayıcılarından birisidir (Myers ve Diener, 1995: Akt. Ünal, 2011). Greene (1990) yaş arttıkça lise öğrencilerinde, olumlu yaşam doyumunun azaldığını ifade etmektedir (Akt. Huebner, 2004). Dokuzuncu sınıf öğrencilerin liseye henüz başlamış olmaları ve üniversite sınavı için daha çok zamanlarının olması, oysa 12. sınıf öğrencilerinin üniversiteye giriş sınavına hazırlanıyor olmaları nedeniyle daha fazla sınav kaygısı yaşamaları, yaşam doyumlarını olumsuz şekilde etkilemiş olabilir.

Yapılan analizlerin sonucuna göre; zayıfı olan öğrencilerin ($\bar{X}=20.699$); zayıfı olmayan ama başarı belgesi de alamayan öğrencilerin ($\bar{X}=20.56$) ve takdir ya da teşekkür alan öğrencilerin ($\bar{X}=22.11$) yaşam doyum puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı çıkmıştır ($p<0.05$). Başarı durumlarına göre oluşturulan bu grupların en az ikisi arasında yaşam doyum puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu gözlenmiştir. Bu fark zayıfı olan öğrenciler ile takdir ya da teşekkür alan öğrenciler arasındadır. Takdir ya da teşekkür alan öğrencilerin yaşam doyum puanlarının, zayıfı olan öğrencilerin yaşam doyum puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir. Derslerinde başarılı olan öğrencilerin ev ve okul çevresinde takdir görmeleri, destek almaları gibi tepkiler, yaşam doyumlarını artırırken, dersleri iyi olmayan öğrencilerin ailede ve çevrede olumsuz eleştirilere maruz kalması yaşam doyumunu azaltmış olabilir. Suldo, Riley ve Shaffer (2006), yaptıkları çalışmada çocukların okul başarılarının, yaşam doyumlarının bir yordayıcısı olduğunu ortaya koymaktadırlar. Araştırma sonucu, bu görüş ile tutarlılık göstermektedir.

Yapılan analizler sonucunda özel okula devam eden öğrencilerinin yaşam doyum puan ortalamalarının ($\bar{X}=22.50$), devlet okuluna öğrencilerinin yaşam doyum puan ortalamalarından ($\bar{X}=21.26$) yüksek olduğu ve ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olduğu görülmüştür ($p<0.05$). Özel okul öğrencilerinin yaşam doyum puanlarının devlet okulu öğrencilerinin yaşam doyum puanlarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulgu, özel okul öğrencilerinin daha fazla uyaranla karşılaşma ihtimalinin daha yüksek olması ve imkânlarının daha iyi olması ile açıklanabilir (Uygun, 2003).

Yapılan analizlerin sonucuna göre; annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin ($\bar{X}=21.00$), annesi ortaokul mezunu olan öğrencilerin ($\bar{X}=22.16$), annesi lise ve dengi okul mezunu olan öğrencilerin ($\bar{X}=21.25$), annesi fakülte ya da yüksekokul mezunu olan öğrencilerin ($\bar{X}=22.83$) ve annesi herhangi bir eğitim almamış öğrencilerin ($\bar{X}=19.20$) yaşam doyumu puan ortalamaları arasındaki fark anlamlıdır ($p<0.05$). Annelerin eğitim düzeylerine göre oluşturulan bu grupların yaşam doyumu puan ortalamalarının en az ikisi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu gözlenmiştir. Bu fark annesi fakülte ya da yüksekokul mezunu olan öğrenciler ile annesi herhangi bir eğitim almamış olan öğrenciler arasındadır. Annesi fakülte ya da yüksekokul mezunu olan öğrencilerin yaşam doyum puanları, annesi herhangi bir eğitim almamış olan öğrencilerin yaşam doyum puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir. Bu sonuç Başer Şeker'in (2009) görüşleri ile tutarlılık göstermektedir.

Yapılan analizlerin sonucuna göre; babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin ($\bar{X}=20.32$), babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin ($\bar{X}=21.21$), babası lise ve dengi okul mezunu olan öğrencilerin ($\bar{X}=21.76$) ve babası fakülte ya da yüksekokul mezunu olan öğrencilerin ($\bar{X}=22.36$) yaşam doyumu puan ortalamaları arasındaki fark anlamlıdır ($p<0.05$). Babaların eğitim düzeylerine göre oluşturulan bu grupların yaşam doyumu puan ortalamalarının en az ikisi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu gözlenmiştir. Bu fark, babası fakülte ya da yüksekokul mezunu olan öğrenciler ile babası ilkokul mezunu olan öğrenciler arasındadır. Babası fakülte ya da yüksekokul mezunu olan öğrencilerin yaşam doyum puanları, babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin yaşam doyum puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir. Ünal'a (2011) göre anne ve babanın eğitim düzeyinin artması, ergenin özelliklerinin, yaşadığı ruhsal, fiziksel ve duygusal sıkıntıların, bağımsızlık ve özgürlük isteğinin ergen üzerinde yarattığı baskının anne ve baba tarafından daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. Anne ve babaların ergenlik dönemindeki çocukların olası gelişim sorunlarının farkında olması, ergenlerle uygun iletişime geçmeleri, ortaya çıkabilecek pek çok problemin önlenmesi ve çözülmesini kolaylaştıracaktır. Bu dönemde ailesi ile ilişkileri iyi olan ergenlerin hayata dair olumlu bakış açısı geliştirme olasılığı ve dolayısıyla yaşam doyumunun artması beklenebilir.

Yapılan bağımsız örneklem t-testi ve ANOVA sonucuna göre araştırmada, ergenlerin risk alma davranışlarının; cinsiyet ve kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur (bkz. Tablo 9).

4.2 Ergenlerin Yetişkinleri Algılamaları ile Anne Baba Tutumları, Risk Alma ve Yaşam Doyumu

4.2.1 Yetişkinleri Olumlu Algılama ve Anne Baba Tutumları

Ergenlerin yetişkinleri olumlu algılamalarına göre anne ve babalarının tutumlarının nasıl değiştiğine ilişkin analiz sonuçları Tablo 10'da yer almaktadır.

Tablo 10. Yetişkinleri Olumlu Algılama ve Anne Baba Tutumuna İlişkin ANOVA Sonuçları (N=905)

	Anne Baba Tutumu	n	$\bar{X}$	ss	Sd	F/t	P	Anlamlı Fark
Yetişkinlerin Olumlu Algılanması	Demokratik	186	23.05	5.97669	3	4.620	.003*	1-3
	Bir Ölçüde	342	22.57	6.06841	901			1-4
	Demokratik Olan							2-4
	Bir Ölçüde Demokratik Olmayan	289	21.49	6.54585	904			
	Otoriter	88	20.67	5.89315				

* $p < 0.05$

Tablo 10'da görüldüğü üzere yetişkinleri algılama puanlarına göre anne baba tutum puanları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını görmek için ANOVA kullanılmıştır.

Tablodan da anlaşılacağı üzere anne babalarını demokratik ($\bar{X}=23.05$) ve bir ölçüde demokratik olarak algılayan öğrenciler ($\bar{X}=22.57$), anne ve babalarını otoriter ($\bar{X}=20.67$) olarak algılayan öğrencilere göre yetişkinleri daha olumlu algılamaktadırlar. Benzer şekilde anne babalarını demokratik olarak algılayan öğrenciler ($\bar{X}=23.05$), anne babalarını bir ölçüde demokratik olmayan ($\bar{X}=21.49$) olarak algılayan öğrencilere göre yetişkinleri daha olumlu algılamaktadırlar. Bu gruplar arasındaki fark anlamlıdır ($p < 0.05$). Anne babanın aşırı otoriter ve gereğinden fazla korumacı olması ve tüm sorumluluğu kendi üzerlerine alması ergenin çevresindeki insanlarla iletişime geçmesine ve onları tanınmasına imkân vermiyor olabilir (Steinberg, 2007). Bu noktada korku unsuru devreye girebilir ki bu durum yetişkinlere yönelik algının daha az olumlu olması ile sonuçlanabilir. Giles ve diğ. (2003) yaptıkları çalışmada hiyerarşik ilişkilerin nesiller boyu etkili olan saygının yetişkinlere ilişkin algıyı etkilediğini belirtmektedirler. Çocuklar kendilerini yetişkinlere hürmet etmek zorunda hissetmektedirler. Bu durum çalışmaya katılmış olan öğrencilerin yetişkinleri daha olumlu algılamalarını açıklayabilir.

4.2.2 Yetişkinleri Olumsuz Algılama ve Anne Baba Tutumları

Ergenlerin yetişkinleri olumsuz algılamalarına göre anne ve babalarının tutumlarının nasıl değiştiğine ilişkin analiz sonuçları Tablo 11’de yer almaktadır.

Tablo 11. Yetişkinleri Olumsuz Algılama ve Anne Baba Tutumuna İlişkin ANOVA Sonuçları (N=905)

	Anne Baba Tutumu	n	$\bar{X}$	ss	Sd	F/t	P	Anlamlı Fark
Yetişkinlerin Olumsuz Algılanması	Demokratik	186	17.13	4.39678	3	.229	.876	-
	Bir Ölçüde	342	17.10	4.28193	901			
	Demokratik Olan	289	17.03	4.81017	904			
	Bir Ölçüde							
Demokratik Olmayan	88	17.48	4.92704					
Otoriter								

*p<0.05

Tablo 11’de görüldüğü üzere yetişkinleri algılama puanlarına göre anne baba tutum puanları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını görmek için ANOVA kullanılmıştır. Bu analiz sonucunda ergenlerin yetişkinleri olumsuz algılamalarının anne baba tutumuna göre farklılaşmadığı görülmüştür (p>0.05).

4.2.3 Yetişkinleri Olumlu Algılama ve Risk Alma

Öğrencilerin risk alma puanlarının yetişkinleri olumlu algılamalarına göre değişip değişmediğine ilişkin analiz sonuçları Tablo 12’de yer almaktadır.

Tablo 12. Ergenlerin Yetişkinleri Olumlu Algılamaları ve Risk Alma Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları (N=905)

	Yetişkinlerin Algılanması	n	$\bar{X}$	SS	Sd	t	p
Risk Alma	Y.D.Olumlu	383	41.99	14.86255	903	-1.744	.082
	D.D.Olumlu	522	43.81	15.93735			

*p<0.05

Tablo 12’ye bakıldığında yetişkinleri yüksek düzeyde olumlu algılayan öğrencilerinin risk alma puan ortalamalarının ($\bar{X}$ =41.99), yetişkinleri düşük düzeyde olumlu algılayan öğrencilerinin risk alma puan ortalamalarından ($\bar{X}$ =43.81) düşük olduğu bulunmuştur. Puanların ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olmadığı görülmüştür (p<0.05).

4.2.4 Yetişkinleri Olumsuz Algılama ve Risk Alma

Öğrencilerin risk alma puanlarının yetişkinleri olumsuz algılamalarına göre değişip değişmediğine ilişkin analiz sonuçları Tablo 13’de yer almaktadır.

Tablo 13. Yetişkinleri Olumsuz Algılama ve Risk Alma Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları (N=905)

	Yetişkinlerin Algılanması	n	$\bar{X}$	SS	Sd	t	p
Risk Alma	Y.D.Olumsuz	445	20.65	2.79023	903	-35.671	.000**
	D.D.Olumsuz	460	13.71	3.05066			

**p<0.01

Tablo 13’e bakıldığında yetişkinleri yüksek düzeyde olumsuz algılayan öğrencilerinin risk alma puan ortalamalarının ($\bar{X}$ =20.65), yetişkinleri düşük düzeyde olumsuz algılayan öğrencilerinin risk alma puan ortalamalarından ($\bar{X}$ =13.71) yüksek olduğu bulunmuştur. Puanların ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olduğu görülmüştür ($p<0.05$). Yani yetişkinleri daha olumsuz algılayan öğrenciler daha fazla riskli davranış göstermektedirler. Loukaitou-Sideris (2006), olumsuz duygular ve insanların olumsuz algıları ile risk alma arasında bir ilişki olduğunu ifade etmektedir. Yetişkinleri olumsuz olarak algılayan bireylerin risk alma davranışında bulunma sebebini bu yaşlarda tehlikeli bir durum içinde bulunmanın yarattığı duygunun merak edilmesi ve heyecan arayışı olması (Kıran Esen, 2003a) açıklayabilir. Bunlarla birlikte yetişkinleri daha olumsuz algılayan ergenlerin madde kullanımı ve trafikle ilgili risk alma davranışlarının artması beklenebilir. Yetişkinleri olumsuz algılayan ergenlerin çevrelerinden destek görememeleri, kendilerini dışlanmış ya da yalnız hissetmeleri (Aydın ve Demir, 1989) risk alma davranışının artmasının sebebi olabilir.

4.2.5 Yetişkinleri Olumlu Algılama ve Yaşam Doyumu

Öğrencilerin yaşam doyumu puanlarının yetişkinleri olumlu algılamalarına göre değişip değişmediğine ilişkin analiz sonuçları Tablo 14’de yer almaktadır.

Tablo 14. Yetişkinleri Olumlu Algılama Risk Alma Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları (N=905)

	Yetişkinlerin Algılanması	n	$\bar{X}$	SS	Sd	t	p
Yaşam Doyumu	Y.D.Olumlu	383	23.07	6.58014	862.416	5.541	.000**
	D.D.Olumlu	522	20.47	7.23107			

**p<0.01

Tablo 14'e bakıldığında yetişkinleri yüksek düzeyde olumlu algılayan öğrencilerin yaşam doyum puan ortalamalarının ($\bar{X}=23.07$), yetişkinleri düşük düzeyde olumlu algılayan öğrencilerinin yaşam doyum puan ortalamalarından ($\bar{X}=20.47$) düşük olduğu bulunmuştur. Bu farkın anlamlı olup olmadığının anlaşılması için Bağımsız Örneklem t Testi uygulanmış ve puanların ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olduğu görülmüştür. Yetişkinleri düşük düzeyde olumlu algılayan öğrencilerin yaşam doyum puanları, yetişkinleri yüksek düzeyde olumlu algılayan öğrencilerin yaşam doyum puanlarından anlamlı derecede düşüktür ($p<0.01$). Yani yetişkinleri daha olumlu algılayan öğrencilerin yaşam doyumunu daha yüksektir. Flanagan ve Faison (2001), ergenlerin diğer insanlarla iletişim ve etkileşim kurabilmesine olanak sağlayan okul, sosyal kurumlar ve toplum gibi gruplara katılmasının; benlik algısı, sosyal güven, bağlılık ve hayatı değerlendirmeleri olumlu yönde etkilediğini belirtmektedirler. Ergenlerin olumlu ve destekleyici bir çevre algısına sahip olmaları yaşamlarını olumlu değerlendirmelerine sebep olmuş olabilir. Çevresindeki insanlara ve kendine güvenen ergenlerin yaşam doyumlarının yüksektir (Özdemir ve Koruklu, 2013). Bu durum yetişkinleri daha olumlu algılayan ergenlerin yaşam doyumlarının yüksek olmasının sebebi olabilir.

4.2.6 Yetişkinleri Olumsuz Algılama ve Yaşam Doyumu

Öğrencilerin yaşam doyum puanlarının yetişkinleri olumsuz algılamalarına göre değişip değişmediğine ilişkin analiz sonuçları Tablo 15'de yer almaktadır.

Tablo 15. Yetişkinleri Olumlu Algılama ve Risk Alma Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları (N=905)

	Yetişkinlerin Algılanması	n	$\bar{X}$	SS	Sd	t	p
Yaşam Doyumu	Y.D.Olumsuz	445	21.01	7.14965	862.416	.552	.060
	D.D.Olumsuz	460	21.12	6.97985			

**p<0.01

Tablo 15'e bakıldığında yetişkinleri düşük düzeyde olumsuz algılayan öğrencilerin yaşam doyum puan ortalamalarının ($\bar{X}=21.01$), yetişkinleri yüksek olumsuz algılayan öğrencilerinin yaşam doyum puan ortalamalarından ($\bar{X}=20.47$) düşük olduğu bulunmuştur. Yapılan analiz sonucunda bu farkın anlamlı olmadığı görülmüştür ($p>0.05$).

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

5.1 Sonuçlar

Bu araştırmada öncelikle ergenlerin yetişkinlere yönelik algılarının nasıl olduğunu belirlemeye yönelik bir ölçek geliştirilmek istenmiştir. Ardından ergenlerin yetişkinleri algılamalarının cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, doğum sırası, sınıf, okul başarısı, okul türü ve anne baba eğitim düzeyi açılarından farklılık gösterip göstermedikleri incelenmek ve yine ergenlerin yetişkinleri olumlu ve olumsuz algılama düzeylerine göre algıladıkları anne baba tutumlarının, risk alma düzeylerin ve yaşam doyumlarının farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda, elde edilen veriler analiz edilmiş ve ortaya çıkan bulgulara dair sonuçlar ve bunlarla bağlantılı olarak çeşitli öneriler aşağıda sırasıyla sunulmuştur.

Ergenler İçin Yetişkinlere Yönelik algı ölçeği olumlu ve olumsuz olmak üzere iki faktörlüdür. Geçerlilik ve güvenilirliğe sahiptir.

Lise öğrencilerinin yaşlarına ve sınıf düzeylerine göre yetişkinleri olumlu algılamalarının anlamlı olarak farklılaştığı bulunmuştur. Yaş ve sınıf düzeyinin artması ile birlikte yetişkinler daha az olumlu algılanmaktadır. Ergenlerin cinsiyeti, doğum sırası, kardeş sayısı, okul başarısı, anne ve babalarının eğitim düzeyi ile devam ettikleri okul türüne göre yetişkinleri olumlu algılamalarına bakıldığında ise gruplar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir.

Ergenlerin sınıf düzeylerine, anne ve baba eğitim düzeylerine göre yetişkinleri olumsuz algılamalarının anlamlı olarak farklılaştığı bulunmuştur. 10.sınıf öğrencileri, 12.sınıf öğrencilerine göre yetişkinleri daha olumsuz algılamaktadırlar. Anne ve baba eğitim düzeyi yüksek olan ergenler yetişkinleri daha olumsuz algılamaktadırlar. Ergenlerin cinsiyeti, doğum sırası, kardeş sayısı, okul başarısı, anne ve babalarının eğitim düzeyi ile devam ettikleri okul türüne göre yetişkinleri olumlu algılamalarına bakıldığında ise gruplar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin anne ve baba tutumlarını algılamalarının; cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, okul başarısı ve okul türüne göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür. Buna göre kız öğrenciler anne babalarını erkek öğrencilere göre; 14 ve 15 yaşındaki ergenler diğer yaş gruplarına göre; 9. sınıfa devam etmekte olan öğrenciler 10. sınıf ve 12. sınıf öğrencilerine göre; derslerinde başarılı olan öğrenciler, derslerinde başarısız olan ve

herhangi bir başarı belgesi (Takdirname ya da Teşekkür) alamamış olan öğrencilere göre; devlet liselerine devam eden öğrenciler özel liselere devam eden öğrencilere göre anne babalarını daha demokratik algılamaktadırlar. Ergenlerin algıladıkları anne baba tutumları; anne ve babalarının eğitim düzeyine, kardeş sayısına ve doğum sırasına göre farklılaşmamaktadır.

Araştırmada ele alınan diğer bir değişken olan risk alma; ergenlerin cinsiyeti, yaşı, kardeş sayısı, sınıfı, okul başarısı, anne baba eğitim düzeyi ve devam ettiği okul türü değişkenine göre farklılaşmaktadır. Buna göre erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla risk aldıkları; 14 ve 15 yaşlarındaki öğrencilerin diğer yaşlardaki ergenlere göre daha az risk aldıkları, kardeş sayısı 1-3 arasında olan öğrencilerin daha fazla sayıda kardeşi olan öğrencilere göre daha çok risk aldığı görülmektedir. Ayrıca 9. sınıf öğrencilerinin 10. ve 12. sınıf öğrencilerine göre daha az risk aldıkları; derslerinde başarılı olan öğrencilerin derslerinden zayıfı olan öğrencilere göre daha az risk aldıkları; devlet okullarına devam eden öğrencilerin özel okullarda okuyan öğrencilere göre daha az risk aldıkları görülmektedir. Ergenlerin anne ve babalarının eğitim düzeyleri açısından bakıldığında; annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin annesi lise ve fakülte mezunu olan öğrencilerden daha az risk aldıkları; annesi ortaokul mezunu olan öğrencilerin, annesi fakülte mezunu olan öğrencilerden daha az risk aldıkları; annesi okuma yazma bilmeyen öğrencilerin ise annesi lise ve fakülte mezunu olan öğrencilere göre daha az risk aldıkları görülmektedir. Babası ilkokul mezunu olan öğrenciler, babası lise ve fakülte mezunu olan öğrencilere göre daha fazla risk almaktadırlar. Babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin, babası fakülte mezunu olan öğrencilere göre daha az risk aldığı görülmektedir. Ergenlerin risk almalarının doğum sıralarına göre bir farklılık göstermediği bulunmuştur.

Bu araştırmada ele alınan yaşam doyumu düzeyinin ergenlerin; yaş, doğum sırası, sınıf, okul başarısı, anne baba eğitim düzeyi ve devam ettikleri okul türüne göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir. Yani 14 ve 15 yaş gruplarındaki öğrencilerin yaşam doyumları 16 ve 17 yaş gruplarındaki öğrencilerden; ilk sırada doğan çocukların yaşam doyumu, ikinci sırada doğan çocuklardan; 9.sınıf öğrencilerinin yaşam doyumları 10. sınıf öğrencilerinden; derslerinde başarılı olan öğrencilerin yaşam doyumu derslerinden zayıfı bulunan öğrencilerden; annesi fakülte/yüksekokul mezunu olan öğrencilerin yaşam doyumları annesi okuma yazma bilmeyen öğrencilerden; babası fakülte/yüksekokul mezunu olan öğrencilerin yaşam doyumları babası ilkokul mezunu olan öğrencilerden daha

yüksektir. Ergenlerin yaşam doyumları; cinsiyete ve kardeş sayısına göre farklılaşmamaktadır.

Araştırmanın sonuçlarına göre ergenlerin algıladıkları anne baba tutumları, risk alma davranışları ve yaşam doyumu düzeyleri onların yetişkinleri olumlu algılama ve yetişkinleri olumsuz algılama düzeylerine göre farklılık göstermektedir. Yetişkinleri yüksek düzeyde olumlu algılayan ergenler anne babalarını demokratik algılamaktadırlar ve yaşam doyumları yüksektir. Yetişkinleri yüksek düzeyde olumsuz algılayan ergenler ise daha fazla riskli davranış göstermektedirler.

Bu çalışmada farklı sosyo-ekonomik düzeyden, kız ve erkek, lisenin her sınıf düzeyinden yaklaşık sayıda öğrenciye ulaşılmaya çalışılmıştır. Geçmiş çalışmalara bakıldığında ergenlerin yetişkinleri algılamalarını ölçmeyi amaçlayan bir ölçeğe rastlanmamış, ergenlerin yetişkinleri algılamalarına dair çalışmaların genellikle nitel desenlerle sınırlı olduğu görülmüştür. Ergenlerin çevrelerinde yer alan yetişkinleri nasıl algıladıkları ve bu algıların onların kişisel özelliklerine ilişkin değişkenlere göre nasıl farklılaştığı araştırılmıştır. Ayrıca literatürde rastlanmamış olan ergenlerin çevrelerinde yer alan yetişkinleri algılamaları ile anne baba tutumları, yaşam doyumu ve risk almalarının incelenmesi üzerinde durulmuştur. Araştırmanın sınırlılığı ise örneklemin sadece Malatya ilinin Battalgazi ilçesinde liseye devam eden öğrencilerden seçilmesidir. Ayrıca ergenlerin yetişkinleri algılamaları üzerine yapılan çalışmaların sınırlı olmasının da çalışmayı etkilediği kabul edilebilir. Sınırlılıklarına rağmen bu araştırmanın ergenlik döneminde olan çocukların yetişkinleri algılamalarının belirlenmesi ve bazı değişkenlere göre incelenmesiyle alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

5.2 Öneriler

Bu çalışmada ergenlerin yetişkinleri algılamalarını ölçmek amacıyla bir ölçek geliştirilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte lise öğrencilerinin; yetişkinleri algılamalarının, anne baba tutumları, yaşam doyumları ve risk almalarının yaş, cinsiyet, doğum sırası, kardeş sayısı, sınıf düzeyi, okul başarısı, anne eğitim düzeyi ve baba eğitim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş, ayrıca ergenlerin yetişkinleri algılamaları ile anne baba tutumu, yaşam doyumu ve risk alma davranışları ile bazı demografik değişkenlere göre fark olup olmadığı üzerinde çalışılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre öneriler şu şekilde sıralanabilir:

5.2.1 Okul Psikolojik Danışmanlarına ve Anne Babalara Öneriler

1- Araştırmada ergenlerin yetişkinleri olumlu algılamalarının yaşa ve sınıf düzeyine göre farklılaştığı bulunmuştur. Yaş ve sınıf düzeyi artışı ile birlikte ergenler yetişkinleri daha az olumlu algılamaktadırlar. Psikolojik danışmanlar ergenler ve çevresinde bulunan yetişkinlerle daha iyi iletişim kurmalarına yönelik çeşitli çalışmalar düzenleyebilirler.

2- Anne ve babalarının eğitim düzeyi arttıkça ergenlerin yetişkinlere yönelik algıları daha olumsuz yönde olmaktadır. Eğitim düzeyi yüksek olan anne babalarla yapılacak olan görüşmelerde onların çocuklarını korumaya yönelik kaygılarına dair çalışmalar yapılabilir.

3- Anne babaların çocuklara yönelik demokratik tutumları çocuklarının çevrelerinde yer alan diğer insanları olumlu algılamalarını sağlamaktadır. Bu nokta da anne babaların çocuklarına yönelik tutumlarında daha demokratik olmaları önerilebilir.

4- Yetişkinleri yüksek düzeyde olumsuz algılayan çocuklar daha fazla risk almaktadır. Bu konuda okul psikolojik danışmanları öğrencilerin günlük yaşam içinde yetişkinlerle ilişkilerinde kendi haklarını korumak ve gerektiğinde hayır diyebilmek gibi davranışlar kazandıracak rehberlik faaliyetleri düzenleyebilirler.

5- Yetişkinleri olumlu algılayan öğrencilerin yaşam doyumları daha yüksektir. Bu sebeple anne babaların olumlu aile ortamını oluşturmaları, rehber öğretmenlerin stres unsurlarına (sınav kaygısı, ders ve okul başarısı gibi) dair öğrencileri bilgilendirmesi yetişkinlere yönelik algının olumlu olmasını sağlayabilir ve öğrencilerin yaşam doyumlarını yükseltebilir.

6- Ergenlerin yaş, sınıf düzeyi arttıkça risk alma davranışları artmakta, anne babalar daha otoriter algılanmakta ve yaşam doyumları düşmektedir. Okul başarısı arttıkça anne babalar daha demokratik algılanmakta, risk alma davranışları azalmakta ve yaşam doyumları artmaktadır. Okul psikolojik danışmanları anne babalar ile yapacakları görüşmelerde gelişim özelliklerini dikkate alarak çocuklarına yönelik tutumlarını düzenlemelerini vurgulayabilirler.

7-Anne ve babanın eğitim düzeyi arttıkça ergen bireylerde risk alma davranışı artmaktadır. Okul psikolojik danışmanları, anne ve babaların çocukların davranışlarına sınırlamalar getirirken makul ölçülerde davranmalarının önemli olduğunu vurgulayabilirler.

5.2.2 Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- 1- Bu çalışmada 14 - 18 yaş arasındaki ergenlerin yetişkinlere yönelik algıları belirlenmek istenmiştir. Başka çalışmalarda 14 yaşından küçük öğrenciler ve 18 yaşından büyük bireylerin yetişkinleri algılamalarına yönelik çalışmalar yapılabilir.
- 2- Yapılacak başka çalışmalarda, ergenlerin yetişkinleri algılamalarını etkileyen ve bu çalışmada ele alınmayan bazı değişkenler (yalnızlık, benlik algısı vb.) ele alınabilir.
- 3- Bu çalışmada geliştirilmiş olan ergenlerin yetişkinleri algılamalarına yönelik ölçek 14-18 yaş arasındaki ergenler içindir. 14 yaşın altındaki öğrenciler ve ya 18 yaşın üzerindeki yetişkinler için uygun ölçekler geliştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Adler, A. (1992). *İnsanı tanıma sanatı* (Şipal, K. Çev.). İstanbul: Say Yayınevi.
- Adler, A. (2004). *İnsanın doğasını anlamak* (Başkaya, D. Çev.). İzmir: İlya İzmir Yayınevi.
- Arnett, J. (1992). Reckless behavior in adolescence: A developmental perspective. *Developmental review, 12*(4), 339-373.
- Arnett, J. J. (1994). Are college students adults? Their conceptions of the transition to adulthood. *Journal of adult development, 1*(4), 213-224.
- Arnett, J. J., ve Taber, S. (1994). Adolescence terminable and interminable: When does adolescence end?. *Journal of youth and adolescence, 23*(5), 517-537.
- Aronson, E., Wilson, T. D. ve Akert, R. M. (2012). *Sosyal Psikoloji* (Gündüz, O. Çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Barker, E. T. ve Galambos, N. L. (2005). Adolescents' Implicit Theories of Maturity Ages of Adulthood, Freedom, and Fun. *Journal of Adolescent Research, 20*(5), 557-576.
- Bandura, A. (1977). Social learning theory.
- Bandura, A. (2002). Social foundations of thought and action. *The health psychology reader, 94-106*.
- Başer-Şeker, G. (2009). Lise öğrencilerinin bağlanma stilleri ve yaşam doyumlarının incelenmesi. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara*.
- Beck, K. V., Miltenberger, R. G., ve Ninness, C. (2009). Evaluation of a commercially available program and in situ training by parents to teach abduction-prevention skills to children. *Journal of applied behavior analysis, 42*(4), 761-772.
- Bee, H. ve Boyd, D. (2009). *Çocuk gelişim psikolojisi* (Gündüz, O. Çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınevi.
- Berk, E. L. (2013). *Bebekler ve çocuklar- doğum öncesinden orta çocukluğa* (Işıkoğlu, E. Çev.). Ankara: Nobel Yayınları.
- Berkmen, B., ve Okray, Z. (2015). Çocuk İstismarı Ölçeği'ninTürkçe'ye Çevirisi, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal, 1*.

- Bernstein, A. D., Clarke-Stewart, A., Roy, J. E., Srull, K. T. ve Wickens, D. C. (1994). *Psychology*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Beyth-Marom, R., Austin, L., Fischhoff, B., Palmgren, C., ve Jacobs-Quadrel, M. (1993). Perceived consequences of risky behaviors: adults and adolescents. *Developmental psychology*, 29(3), 549.
- Bulut, F. (2010). Ergenlerde görülen kuraldışı davranışların aile işlevselliği, aile risk faktörü ve yaşam kalitesi açısından incelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana*.
- Büyüköztürk, Ş. (2005). *Veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Büyüköztürk Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Bowlby, J. (1958). The nature of the child's tie to his mother. *The International journal of psycho-analysis*, 39, 350.
- Bradley, R. H. ve Corwyn, R. F. (2002). Socioeconomic status and child development. *Annualreview of psychology*, 53(1), 371-399.
- Brody, G. H., Stoneman, Z., & McCoy, J. K. (1994). Forecasting sibling relationships in early adolescence from child temperaments and family processes in middle childhood. *Child development*, 65(3), 771-784.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development*. Cambridge: Harvard university press.
- Camras, L. A., Oster, H., Ujiie, T., Campos, J. J., Bakeman, R., ve Meng, Z. (2007). Do infants show distinct negative facial expressions for fear and anger? Emotional expression in 11-month-old European American, Chinese, and Japanese infants. *Infancy*, 11(2), 131-155.
- Can, A. (2014). *SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Carver, A., Salmon, J., Campbell, K., Baur, L., Garnett, S., ve Crawford, D. (2005). How do perceptions of local neighborhood relate to adolescents' walking and cycling?. *American Journal of Health Promotion*, 20(2), 139-147.

- Cüceloğlu, D. (2006). *İnsan ve davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cohn, L. D., Macfarlane, S., Yanez, C., ve Imai, W. K. (1995). Risk-perception: differences between adolescents and adults. *Health Psychology, 14*(3), 217.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. Ve Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Coleman, J. C., & Hendry, L. B. (1999). *The nature of adolescence*. Psychology Press.
- Davis, L. L. (1992). Instrument review: Getting the most from a panel of experts. *Applied nursing research, 5*(4), 194-197.
- Deniz, N. (2011). *Liseye devam eden ergenlerin risk alma davranışları ile mükemmeliyetçilik düzeyleri arasındaki ilişki*. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Diener, E. D., Emmons, R. A., Larsen, R. J. ve Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of personality assessment, 49*(1), 71-75.
- Dolgin, G. K. (2014). *Ergenlik psikolojisi gelişim, ilişkiler ve kültür* (Özen, D. Çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Dost, M. T. (2007). Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunun bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22*(2), 132-143.
- Dost, M. T., ve Keklik, İ. (2014). Sürekli kaygı, umutsuzluk ve benlik saygısının ergenlerin riskli davranışlarını yordama gücü. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 13*(51).
- Du Bois-Reymond, M. (1998). 'I don't want to commit myself yet': young people's life concepts. *Journal of youth studies, 1*(1), 63-79.
- Erikson, H. E. (2014). *İnsanın 8 evresi* (Akkaya, G. Çev.). İstanbul: Okyanus Yayınları.
- Esen, B. K. (2003a). Akran baskısı, akademik başarı ve yaş değişkenlerine göre lise öğrencilerinin risk alma davranışının yordanması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 24*(24).
- Esen, B. K. (2003b). Akran baskısı ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama, 2*(3), 65-76.
- Fabiansson, C. (2007). Young people's perception of being safe—globally and locally. *Social Indicators Research, 80*(1), 31-49.

- Finkelhor, D., Hotaling, G. T. ve Sedlack, A. J. (1992). The Abduction of Children by Strangers and Nonfamily Members Estimating the Incidence Using Multiple Methods. *Journal of Interpersonal Violence*, 7(2), 226-243.
- Finkelhor, D., Hotaling, G., ve Asdigian, N. (1995). Attempted non-family abductions. *Child Welfare*, 74(5), 941.
- Finkelhor, D., Hammer, H., ve Sedlack, A. J. (2002). Nonfamily Abducted Children: National Estimates and Characteristics. *NISMART Series Bulletin*.
- Fisher, B. S., ve Sloan III, J. J. (2003). Unraveling the fear of victimization among college women: Is the "shadow of sexual assault hypothesis" supported?. *Justice Quarterly*, 20(3), 633-659.
- Flanagan, C. A., & Faison, N. (2001). Youth civic development: Implications of research for social policy and programs. *Social policy report*, 15(1).
- Freud, A. (2004). *Ben ve savunma mekanizmaları* (Erim, Y. Çev.). İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Freud, S. (1989). *Cinsel yasaklar ve normal dışı davranışlar* (Sencer, M. Çev.). İstanbul: Ara Yayıncılık.
- Furman, W., & Buhrmester, D. (1985a). Children's perceptions of the qualities of sibling relationships. *Child development*, 448-461.
- Furman, W., & Buhrmester, D. (1985b). Children's perceptions of the personal relationships in their social networks. *Developmental psychology*, 21(6), 1016.
- Gallagher, B., Bradford, M., ve Pease, K. (2008). Attempted and completed incidents of stranger-perpetrated child sexual abuse and abduction. *Child abuse & neglect*, 32(5), 517-528.
- Gerrig, R., J. ve Zimbardo, P. G. (2013). *Psikoloji ve yaşam* (Sart, G. Çev.). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Giles, H., Noels, K. A., Williams, A., Ota, H., Lim, T. S., Ng, S. H., ... ve Somera, L. (2003). Intergenerational communication across cultures: young people's perceptions of conversations with family elders, non-family elders and same-age peers. *Journal of cross-cultural gerontology*, 18(1), 1-32.

- Goldbeck, L., Schmitz, T. G., Besier, T., Herschbach, P. ve Henrich, G. (2007). Life satisfaction decreases during adolescence. *Quality of Life Research*, 16(6), 969-979.
- Goodey, J. (1997). Boys Don't Cry Masculinities, Fear of Crime and Fearlessness. *British journal of criminology*, 37(3), 401-418.
- Green, E., Mitchell, W., ve Bunton, R. (2000). Contextualizing risk and danger: An analysis of young people's perceptions of risk. *Journal of youth studies*, 3(2), 109-126.
- Greene, A. L., Wheatley, S. M. ve Aldava, J. F. (1992). Stages on Life's Way Adolescents' Implicit Theories of the Life Course. *Journal of Adolescent Research*, 7(3), 364-381.
- Grolnick, W. S., Ryan, R. M., ve Deci, E. L. (1991). Inner resources for school achievement: Motivational mediators of children's perceptions of their parents. *Journal of educational psychology*, 83(4), 508.
- Gullone, E., Moore, S., Moss, S. ve Boyd, C. (2000). The Adolescent Risk-Taking Questionnaire Development and Psychometric Evaluation. *Journal of Adolescent Research*, 15(2), 231-250.
- Gündüz, B. (2013). Bağlanma stilleri, akılcı olmayan inançlar ve psikolojik belirtilerin bilişsel esnekliği yordamadaki katkıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(4), 2071-2085.
- Harold, G. T. ve Conger, R. D. (1997). Marital conflict and adolescent distress: The role of adolescent awareness. *Child development*, 68(2), 333-350.
- Hickey, T. ve Kalish, R. A. (1968). Young people's perceptions of adults. *Journal of Gerontology*, 23(2), 215-219.
- Huebner, E. S. (2004). Research on assessment of life satisfaction of children and adolescents. *Social Indicators Research*, 66(1-2), 3-33.
- İpek, C. (1999). Resmi liseler ile özel liselerde örgütsel kültür ve öğretmen-öğrenci ilişkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 5(3), 411-442.

- Johnson, R. J., McCaul, K. D., ve Klein, W. M. (2002). Risk involvement and risk perception among adolescents and young adults. *Journal of Behavioral Medicine*, 25(1), 67-82.
- Jussim, L. (1991). Social perception and social reality: A reflection-construction model. *Psychological review*, 98(1), 54.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). *Günümüzde insan ve insanlar sosyal psikolojiye giriş*. Evrim Yayınları: İstanbul.
- Kalaycı, Ş. (2008). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Ankara: Asil Yayınları.
- Kelly, G. (1991). *The psychology of personal constructs: volume one: a theory of personality*. Routledge.
- Kılıç, M. (2013a). *Gerçek yaşam tadında: Gelişim dönemleri 2, erinlik - ergenlik*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kılıç, M. (2013b). *Gerçek yaşam tadında: Gelişim dönemleri 3, yetişkinlik ve yaşlılık*. Ankara: Pegem Akademi.
- Lazarus, R. S. ve Lazarus, B. N. (1994). *Passion and reason: Making sense of our emotions*. USA: Oxford University Press,.
- Lazarus, R. S. (1995). Vexing research problems inherent in cognitive-mediational theories of emotion-and some solutions. *Psychological Inquiry*, 6(3), 183-196.
- Letiecq, B. L. Ve Koblinsky, S. A. (2004). Parenting in Violent Neighborhoods African American Fathers Share Strategies for Keeping Children Safe. *Journal of Family Issues*, 25(6), 715-734.
- Lewin, K. (1939). Field theory and experiment in social psychology: Concepts and methods. *American journal of sociology*, 868-896.
- Loukaitou-Sideris, A. (2006). Is it safe to walk? 1 neighborhood safety and security considerations and their effects on walking. *Journal of Planning Literature*, 20(3), 219-232.
- Maccoby, E.E. ,Martin J.A. (1983). Socialization in the con- text of the family: Parent-child interaction. P.H. Mussen & E.M. Hetherington (Eds.). *Handbook of Child Psycho- logy: Socialization, Personolity and Social Development (pp. 1-101)*.

- Mancini, J. A. ve Huebner, A. J. (2004). Adolescent risk behavior patterns: Effects of structured time-use, interpersonal connections, self-system characteristics, and socio-demographic influences. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 21(6), 647-668.
- Matthews, H. ve Limb, M. (1999). Defining an agenda for the geography of children: review and prospect. *Progress in humangeography*, 23(1), 61-90.
- McCoy, J. K., Brody, G. H., & Stoneman, Z. (1994). A longitudinal analysis of sibling relationships as mediators of the link between family processes and youths' best friendships. *Family Relations*, 400-408.
- McDonald, N. C., ve Aalborg, A. E. (2009). Why parents drive children to school: implications for safe routes to school programs. *Journal of the American Planning Association*, 75(3), 331-342.
- Mead, M. (1970). Culture and commitment: A study of the generation gap.
- Milevsky, A., Schlechter, M., Netter, S. ve Keehn, D. (2007). Maternal and paternal parenting styles in adolescents: Associations with self-esteem, depression and life-satisfaction. *Journal of Child and Family Studies*, 16(1), 39-47.
- Mischel, W. (1973). Toward a cognitive social learning reconceptualization of personality. *Psychological review*, 80(4), 252.
- Moses, R. (2010). Düşman Algısı: Psikolojik Bir Analiz (Çevik, S. Çev.). *Tarih Okulu Dergisi*, 2010(VII).
- Newcomb, M. D., & Bentler, P. M. (1988). *Consequences of adolescent drug use: Impact on the lives of young adults*. Sage Publications, Inc.
- Nurmi, J. E. (1993). Adolescent development in an age-graded context: The role of personal beliefs, goals, and strategies in the tackling of developmental tasks and standards. *International Journal of Behavioral Development*, 16(2), 169-189.
- Onur, B. (2011). *Gelişim psikolojisi, yetişkinlik-yaşlılık-ölüm*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Öztürk, Ö. (2009). Ev Kavramı Ve Çocuklarda Konut Çevresinin Algılanması. *Doktora tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi: İstanbul*.

- Özdemir, Y. ve Koruklu, N. (2013). İlk ergenlikte ana-babaya bağlanma, okula bağlanma ve yaşam doyumu. *İlköğretim Online*, 12(3).
- Palmore, E. (2005). Three decades of research on ageism. *Generations*, 29(3), 87-90.
- Pange, J. ve Talbot, M. (2003). Literature survey and children's perception on risk. *Zentralblattfür Didaktik der Mathematik*, 35(4), 182-186.
- Parkes, J. (2007). Tensions and troubles in young people's talk about safety and danger in a violent neighbourhood. *Journal of YouthStudies*, 10(1), 117-137.
- Pavot, W.G., Diener, E., Colvin, C.R. & Sandvik, E. (1991). Further validation of the Satisfaction with Life Scale: Evidence for the cross-method convergence of well-being measures. *Journal of Personality Assessment*, 57,149-161.
- Piaget, J. (1948). *The moral judgement of the child*. Illionis: The Free Press.
- Piaget, J. (1950). *Psychology of intelligence*. London: Routledge and Kegan Paul Ltd.
- Piaget, J. (1951). *Play, dreams and imitation in childhood*. London: Routledge and Kegan Paul Ltd.
- Piaget, J. (1972). Intellectual evolution from adolescence to adulthood. *Human development*, 15(1), 1-12.
- Piaget, J. (1999). *Çocukta zihinsel gelişim* (Portakal, H. Çev.). İstanbul: Cem yayınevi.
- Plotnik, R. (2009). *Psikoloji 'ye giriş* (Geniş, T. Çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Prezza, M.,Alparone, F. R., Cristallo, C., ve Luigi, S. (2005). Parental perception of social risk and of positive potentiality of outdoor autonomy for children: The development of two instruments. *Journal of EnvironmentalPsychology*, 25(4), 437-453.
- Proctor, C. L., Linley, P. A. ve Maltby, J. (2009). Youth life satisfaction: A review of the literature. *Journal of happiness studies*, 10(5), 583-630.
- Rask, K., Åstedt-Kurki, P. ve Laippala, P. (2002). Adolescent subjective well-being and realized values. *Journal of advanced nursing*, 38(3), 254-263.
- Razon, N. (1981). Çalışan anne ve çocuk. *Aile ve Çocuk Dergisi*. İstanbul: Akbank Yayınları.
- Reisenzein, R. (1983). The Schachter theory of emotion: two decades later. *Psychological bulletin*, 94(2), 239.

- Reitzle, M. (2007). The effects of work-and family-related transitions on young people's perception of being adult. *Journal of Vocational Behavior*, 70(1), 25-41.
- Salmon, J., Salmon, L., Crawford, D. A., Hume, C., ve Timperio, A. (2007). Associations among individual, social, and environmental barriers and children's walking or cycling to school. *American journal of health promotion*, 22(2), 107-113.
- Sampson, R. J., Raudenbush, S. W., ve Earls, F. (1997). Neighborhoods and violent crime: A multilevel study of collective efficacy. *Science*, 277(5328), 918-924.
- Santrock, J. W. (2011). *Yaşam boyu gelişim: Gelişim psikolojisi* (Yüksel, G. Çev.). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Santrock, J. W. (2012). *Ergenlik* (Siyez, M. D. Çev.). Ankara: Nobel Yayınları.
- Scheer, S. D. ve Palkovitz, R. (1994). Adolescent-to-adult transitions: Social status and cognitive factors. *Sociological studies of children*, 6(1), 125-40.
- Seçer, İ. (2015). *Psikolojik test geliştirme ve uyarlama süreci*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sezer, Ö. (2009). Ergenlerin kendilik algılarının anne baba tutumları ve bazı faktörlerle ilişkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 19(1), 1-19.
- Sezer, Ö. ve Oğuz, V. (2010). Üniversite Öğrencilerinde Kendilerini Değerlendirmelerinin Ana-Baba Tutumları ve Bazı Sosyo-Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(3), 743-758.
- Siegel, A. W., Cousins, J. H., Rubovits, D. S., Parsons, J. T., Lavery, B., ve Crowley, C. L. (1994). Adolescents' perceptions of the benefits and risks of their own risk taking. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 2(2), 89-98.
- Small, S. A., Silverberg, S. B., & Kerns, D. (1993). Adolescents' perceptions of the costs and benefits of engaging in health-compromising behaviors. *Journal of Youth and Adolescence*, 22(1), 73-87.
- Smith, E. E., Hoeksema, S. N., Fredrickson, B. ve Loftus, G. R. (2012). *Atkinson ve Hilgard, Psikolojiye giriş*. (Çev. Ö. Öncül ve D. Ferhatoğlu). Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Snyder, H. N. ve Sickmund, M. (2006). Juvenile offenders and victims: 2006 national report. *Office of juvenile justice and delinquency prevention*.

- Steinberg, L. (2004). Risk taking in adolescence: what changes, and why?. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1021(1), 51-58.
- Steinberg, L. (2007). *Ergenlik* (Çok, F. Çev.). İstanbul: İmge Yayınları
- Sweeney, S. M. Ve VonHagen, L. A. (2015). Middle School Students' Perceptions of Safety: A Mixed-Methods Study. *Journal of schoolhealth*, 85(10), 688-696.
- Şahin, D. ve Güvenç, G. B. (1996). Ergenlerde aile algısı ve benlik algısı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 11(38), 22-32.
- Şeker, H. ve Gençdoğan, B. (2014). *Psikolojide ve eğitimde ölçme aracı geliştirme*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Tabachnick, G. B. ve Fidell, S. L. (2001). *Using multivariate statistics, fourth edition*. Allynand Bacon, A Pearson Company.
- Tatar, M. (1998). Significant individuals in adolescence: Adolescent and adult perspectives. *Journal of Adolescence*, 21(6), 691-702.
- Tilton-Weaver, L. C., Vitunski, E. T., ve Galambos, N. L. (2001). Five images of maturity in adolescence: what does “grown up” mean?. *Journal of Adolescence*, 24(2), 143-158.
- Tümkiye, S., Çelik, M. ve Aybek, B. (2011). Lise öğrencilerinde boyun eğici davranışlar otomatik düşünceler umutsuzluk ve yaşam doyumunun incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(2).
- Uygun, S. (2003). Türkiye’de Düünden Bugüne Özel Okullara Bir Bakış (Gelişim ve Etkileri). *Ankara University, Journal of Faculty of Educational Sciences*, 36(1-2).
- Ünal, A. Ö. (2011). Lise öğrencilerinin yaşam doyumlarının bazı değişkenlere göre yordanması. *Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi: Trabzon*.
- Ünal, A. Ö. ve Şahin, M. (2013). Lise öğrencilerinin yaşam doyumlarının bazı değişkenlere göre yordanması. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 2(3).
- Veenhoven, R. (1991). Is happiness relative?. *Social indicators research*, 24(1), 1-34.

- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard university press.
- Weinstein, N. D. (1998). Accuracy of smokers' risk perceptions. *Annals of behavioral medicine*, 20(2), 135-140.
- Yetim, Ü. (1991). Kişisel projelerin organizasyonu ve örüntüsü açısından yaşam doyumu. *Yayımlanmamış doktora tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.*
- Yetim, Ü. (1993). Life satisfaction: A study based on the organization of personal projects. *Social Indicators Research*, 29(3), 277-289.
- Yetim, Ü. (2001). *Toplumdan bireye mutluluk resimleri*. İstanbul: Bağlam yayınları.
- Yetim, Ü. (2003). The impacts of individualism/collectivism, self-esteem, and feeling of mastery on life satisfaction among the Turkish university students and academicians. *Social Indicators Research*, 61(3), 297-317.
- Yılmaz, A. (2000). Anne-baba tutum ölçeğinin güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Çocuk ve gençlik ruh sağlığı dergisi*, 7(3), 160-172.
- Yılmaz, T. (2000). Ergenlerde risk alma davranışlarının incelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- Yılmaz, Y. (2011). Ortaöğretim öğrencilerinde görülen kuraldışı davranışların yordayıcılarının incelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- Ziervogel, C. F., Ahmed, N., Flisher, A. J., & Robertson, B. A. (1997). Alcohol misuse in South African male adolescents: A qualitative investigation. *International Quarterly of Community Health Education*, 17(1), 25-41.

EKLER

EK-1

T.C.
MALATYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 15098673-44-E.3861234
Konu : Anket Uygulama izni

05.04.2016

VALİLİK MAKAMINA

İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Ezgi SUMBAŞ' ın yürütmekte olduğu 'Ergenlerin Yetişkinlere İlişkin Algıları ve Bazı Değişkenlerle İlişkisi' konulu Anket -Tez çalışmasını İlimiz Battalgazi İlçesine bağlı Tüm Liselerde öğrenim gören öğrencilere uygulamayı 21/03/2016 tarihli dilekçesi ile talep etmektedir.

Adı geçenin " Ergenlerin Yetişkinlere İlişkin Algıları ve Bazı Değişkenlerle İlişkisi" konusu anket uygulamasını İlimiz Battalgazi İlçesine bağlı Tüm Liselerde yapması Araştırma Değerlendirme Komisyonumuzca uygun bulunmuş olup; Müdürlüğümüzce de uygun bulunmaktadır.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Yalçın TAŞPINAR
Müdür a.
İl Millî Eğitim Şube Müdürü

OLUR
05.04.2016

Ali TATLI
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

Adres:
Elektronik Ağ:
e-posta:

Ayrıntılı bilgi için:
Tel:
Faks:

EK-2

T.C.
MALATYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 15098673-44-E.3943569
Konu : Uygulama İzni

07.04.2016

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi: 21/03/2016 Tarih ve 1039-1599 sayılı yazınız.

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri ABD Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Ezgi SUMBAS 'ın " Ergenlerin Yetişkinlere İlişkin Algıları ve Bazı değişkenlerle ilgili ilişkisi" konulu tez çalışmasını Battalgazi ilçesindeki liselerde yapmasının uygun görüldüğüne ait Valilik Makamının 05.04.2016 tarih ve 3861234 sayılı onayı ekte gönderilmiştir.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

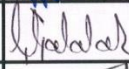
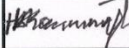
Ali TATLI
İl Millî Eğitim Müdürü

EKİ:1-Valilik Onayı

Adres: Ş.Hamik FENDOĞLU CAD.NO.MALATYA
Elektronik Ağ:
e-posta:

Ayrıntılı bilgi için:
Tel: 04223232505/110
Faks:

EK-3

T.C. İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU (Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu)		
Oturum Tarihi	Oturum Sayısı	Karar Sayısı
12.04.2016	3	2016/3-4
<p>Karar No: 2016/3-4: Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu 12.04.2016 tarihinde Rektör Yardımcıları Toplantı odasında toplandı. İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesinde Doç. Dr. Özcan SEZER'İN sorumlu araştırmacı olduğu, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesinde Arş. Gör. Ezgi SUMBAS'IN "Ergenlerin Yetişkinlere İlişkin Alguları ve Bazı Değişkenlerle İlişkisi" başlıklı çalışması Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi açısından uygun olup-olmadığının onayı ile ilgili raportör raporu görüşüldü. Çalışma Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi açısından değerlendirildiğinde çalışmada <u>herhangi bir etik kusur olmadığına</u>; oy birliği ile karar verildi.</p>		
<p>Prof. Dr. Cemal YURGA Etik Kurul Başkanı</p>		
Prof. Dr. Ahmet F. SİNANOĞLU Etik Kurul Başkan Yardımcısı		Prof. Dr. Mehmet GÜNGÖR Etik Kurul Üyesi
Prof. Dr. Süleyman ÇALDAK Etik Kurul Üyesi		Prof. Dr. Ahmet KARADAĞ Etik Kurul Üyesi
Prof. Dr. H. Bayram KAÇMAZOĞLU Etik Kurul Üyesi		Prof. Dr. H. Suphi ERDEM Etik Kurul Üyesi

EK-4

...../...../20....

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİK KURULU

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

BU DÖKÜMANI DİKKATLİCE OKUYUNUZ

Siz Özcan SEZER ve Ezgi SUMBAS tarafından yürütülen “Ergenlerin Yetişkinlere İlişkin Algıları ve Bazı Değişkenlerle İlişkisi” başlıklı **araştırmaya** davet ediyoruz. Bu araştırmaya katılıp katılmama kararını vermeden önce, araştırmanın neden ve nasıl yapılacağını bilmeniz gerekmektedir. Bu nedenle bu formun okunup anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Eğer anlayamadığımız ve sizin için açık olmayan şeyler varsa, ya da daha fazla bilgi isterseniz bize sorunuz.

Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmaya **katılmama** veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan **çıkma** hakkında sahibsiniz. 18 yaşının altındaki Katılımcı/Gönüllülerin, Velayet veya Vesayetindeki yasal temsilcilerine gerekli açıklamalar yapılarak bilgilendirildi, çalışma için gerekli İzin/Onam alındı. **Çalışmaya katılmanız, soruları yanıtlamanız, araştırmaya katılım için onam/onay verdiğiniz anlamına gelmektedir.** Size verilen formlardaki soruları yanıtlarken kimsenin baskısı veya telkini altında olmayın. Bu formlardan elde edilecek bilgiler tamamen **Araştırma amacı** ile kullanılacaktır. **İsminizi yazmayabilirsiniz/Kimlik bilgilerinizi açıklamak zorunda değilsiniz. İsminizi veya kimlik bilgilerinizi belirttiğiniz takdirde; Araştırma yayınlansa bile isminiz ve kimlik bilgileriniz kesinlikle gizli kalacak ve 3. bir şahısa verilmeyecektir.**

1. Araştırmayla İlgili Bilgiler:

- Araştırmanın Amacı: Bu çalışma ile ergenlerin yetişkinlere ilişkin algılarını ölçmek için bir ölçek geliştirmek ve çocukların yetişkinlere ilişkin algıları ile anne baba tutumları, risk alma davranışları, yaşam doyumları, okul başarıları, cinsiyetleri, anne ve babalarının eğitim durumu ve kardeş sayıları arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amaçlanmıştır.
- Araştırmanın İçeriği: Yapılan literatür taraması sonucunda ergenlerin yetişkinlere yönelik algılarını ölçen bir ölçme aracına ve 14-18 yaş aralığındaki çocukların yetişkinlere yönelik algılarının çeşitli değişkenlerle ilişkisine odaklanan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışma sonucunda hem geliştirilecek ölçek ile hem de bu yaş grubundaki çocukların yetişkinlere yönelik algılarını ortaya koyarak onların daha iyi tanınmalarına imkân vermek yoluyla alana katkı sağlanması

beklenmektedir. Bu nedenle bu alanda araştırma yapılmasına karar verilmiştir.

c. Araştırmanın Nedeni: Bilimsel araştırma Tez çalışması

d. Araştırmanın Öngörülen Süresi: 2 ay

e. Araştırmaya Katılması Beklenen Katılımcı/Gönüllü Sayısı: 900

f. Araştırmanın Yapılacağı Yer(ler):

- 1) Turgut Özal Anadolu Lisesi 14.04.2016 / 13.30
- 2) Cumhuriyet Anadolu Lisesi 15.04.2016 / 9.30
- 3) Malatya Ted Koleji 20.04.2016 / 11.30 – 06.05.2016 / 9.00
- 4) Doğa Koleji 25.04.2016 / 13.30 – 29.04.2016 / 10.30
- 5) Battalgazi Anadolu Lisesi 25.04.2016 / 14.20
- 6) Hacı Ahmet Akıncı Anadolu Lisesi 22.04.2016 / 15.00
- 7) Bahçebaşı Anadolu Lisesi 26.04.2016 / 13.30
- 8) Malatya Anadolu Lisesi 29.04.2016 / 11.00
- 9) Fatih Anadolu Lisesi 29.04.2016 / 11.30
- 10) Malatya Lisesi 29.04.2016 / 13.30
- 11) Metin Emiroğlu Anadolu Lisesi 29.04.2016 / 15.00
- 12) Malatya Koleji Anadolu Lisesi 02.05.2016 / 11.30

2. Çalışmaya Katılım Onayı (Katılımcı/Gönüllü):

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya/gönüllüye verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları tamamen anladım. **Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı tarafından yapıldı, soru sorma ve tartışma imkanı buldum ve tatmin edici yanıtlar aldım. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı.** Bu çalışmayı istediğim zaman ve herhangi bir neden belirtmek zorunda kalmadan bırakabileceğimi ve bıraktığım takdirde herhangi bir olumsuzluk ile karşılaşmayacağımı anladım.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcı (Reşit olanlar) için:

Adı-Soyadı: .....

İmzası:

Velayet ve vesayet altında bulunanlar için veli ve vasisinin:

Adı-Soyadı: .....

İmzası:

Araştırmacının Adı-Soyadı, Unvanı: Arş. Grv. Ezgi SUMBAS

İmzası:

Not: Bu form, iki nüsha halinde düzenlenir. Bu nüshalardan biri imza karşılığında gönüllü kişiye verilir, diğeri araştırmacı tarafından saklanır.

Not:

Eğer veriler okullarda, kurumlarda vb. ortamlarda aynı anda birden fazla kişiden grup uygulaması şeklinde toplanacaksa, yine tercihen tüm katılımcıların Bilgilendirilmiş Onam Formlarını bireysel olarak imzalamaları istenir. Ancak katılımcı sayısının fazlalığı ve bununla birlikte zamanın kısıtlılığı gibi durumlar söz konusu olduğunda araştırmacı tüm gruba Bilgilendirilmiş Onam Formundaki bilgileri tek seferde sözlü olarak okumayı ve bir imza listesi dolaştırarak katılımcıların araştırmaya katılmayı kabul ettiklerine dair bu listeye toplu olarak imza atmaları tercih edebilir.

1. Araştırmacıya Dahi Bilgiler

- a. Araştırmacı, formu bu yazıya ek edilmiş yetkililere ilişkin bilgilerle donatılmış olarak getirmeli ve çocukların yetkililere ilişkin bilgileri okumak, bilmek, kullanmak, yaymak, değiştirmek, yaymak veya başka bir amaçla kullanmak üzere onaylamamalıdır. Bu bilgilerin onaylanması, araştırmacının kişisel bilgilerini yaymak, değiştirmek, kullanmak, yaymak veya başka bir amaçla kullanmak üzere onaylamamasını gerektirir.
- b. Araştırmacı, İlgili Yazıya İlişkin İhtisat Komisyonu tarafından onaylanmış yetkililerin yasa ile görevlendirildiği ve 14-18 yaş aralığındaki çocukların yararlarına yönelik çalışmalarını desteklemek amacıyla onaylamamalıdır. Bu yetkililerin görevleri ilgili yetkililerle ilgili olarak yazıya ek edilmiş yetkililer ve yetkililere yönelik bilgilerden oluşur ve araştırmacı bu bilgileri yaymak, değiştirmek, kullanmak, yaymak veya başka bir amaçla kullanmak üzere onaylamamalıdır.

EK-5

KİŞİSEL BİLGİ FORMU**Sevgili Öğrenciler,**

Siz gençlerin günlük yaşamları hakkında daha fazla bilgi edinmek için bir çalışma planlanmıştır. Bu amaçla aşağıda bazı sorular ve anketler bulunmaktadır. Bunlar için size herhangi bir not vermek söz konusu değildir. Sadece bazı konulardaki düşünceleriniz öğrenilmek istenmektedir. Bizim için, tüm soruları okumanız ve samimiyetle işaretlemeniz önemlidir. Lütfen aşağıdaki tüm soruları dikkatle okuyup ve eksiksiz doldurmaya özen gösteriniz.

Katılımınız için çok teşekkür ederim.

Ezgi SUMBAS
İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ABD
Araştırma Görevlisi

1.Sınıfınız:

2. Cinsiyetiniz: ( ) Kız ( ) Erkek

3. Yaşınız:

4.Okuldaki Başarı Durumunuz:

- ( ) Zayıfım Var
( ) Zayıfım Yok Ama Başarı Belgesi Alamadım
( ) Teşekkür ya da Takdir Belgesi Aldım

5. Annenizin eğitim düzeyi:

- ( ) İlkokul
( ) Ortaokul
( ) Lise ve dengi okul
( ) Fakülte, yüksekokul
Varsa diğer (Lütfen belirtiniz).....

6. Babanızın eğitim düzeyi:

- ( ) İlkokul
( ) Ortaokul
( ) Lise ve dengi okul
( ) Fakülte, yüksekokul
Varsa diğer (Lütfen belirtiniz).....

7.Kaç kardeşiniz? .....

8. Siz kaçınıcı çocuksunuz? .....

EK-6

ANNE BABA TUTUM ÖLÇEĞİ

Lütfen aşağıdaki sorulara kendi anne ve babanızı düşünerek dikkatle okuyunuz. Aşağıdaki durumun anne ve babanızın davranışına ne kadar benzediğini düşünün.

Eğer **TAMAMEN BENZİYORSA** Aşağıdaki Cümlelerin Başındaki Kutunun İçine **4**;
BİRAZ BENZİYORSA **3**;
BENZEMİYORSA **2**;
HİÇ BENZEMİYORSA **1** Yazınız.

	1	-Herhangi bir sorunum olduğunda, eminim annem ve babam bana yardım ederler.
	2	-Annem ve babam büyüklerle tartışmamam gerektiğini söylerler.
	3	-Annem ve babam yaptığım her şeyin en iyisini yapmam için beni zorlarlar.
	4	-Annem ve babam herhangi bir tartışma sırasında başkalarını kızdırmamak için, susmam gerektiğini söylerler.
	5	-Annem ve babam bazı konularda “ sen kendin karar ver ” derler.
	6	-Derslerimden ne zaman düşük not alsam, annem ve babam kızar.
	7	-Ders çalışırken anlayamadığım bir şey olduğunda, annem ve babam bana yardım ederler.
	8	-Annem ve babam kendi görüşlerinin doğru olduğunu bu görüşleri onlarla tartışmamam gerektiğini söylerler.
	9	-Annem ve babam benden bir şey yapmamı istediklerinde, niçin bunu yapmam gerektiğini de açıklarlar.
	10	-Annem ve babamla her tartıştığымda bana “ büyüdüğün zaman anlarsın ” derler.
	11	-Derslerimden düşük not aldığımında, annem ve babam beni daha çok çalışmam için desteklerler.
	12	-Annem ve babam yapmak istediklerim konusunda kendi kendime karar vermeme izin verirler.
	13	-Annem ve babam arkadaşlarımı tanırlar.
	14	-Annem ve babam istemedikleri bir şey yaptığımında, bana karşı soğuk davranırlar ve küserler.
	15	-Annem ve babam sadece benimle konuşmak için zaman ayırırlar.
	16	-Derslerimden düşük notlar aldığımında, annem ve babam öyle davranırlar ki suçluluk duyar ve utanırım.
	17	-Ailemle birlikte hoşça vakit geçiririz.
	18	-Annemi ve babamı kızdıracak bir şey yaptığımında, onlarla birlikte yapmak istediğim şeyleri yapmama izin vermezler.

Aşağıdaki her ifadenin yanında bulunan kutulardan sadece size uygun olanın içine çarpı(X) işareti koyunuz.

19. Genel olarak annen ve baban okul zamanı hafta içinde gece arkadaşlarıyla bir yere gitmene izin verirler mi?

Evet

Hayır

Eğer cevabınız **Evet** ise, aşağıdaki soruyu cevaplayınız.

Hafta içinde en geç saat kaç kadar gece dışarıda kalmanıza izin verilir (Pazartesi-Cuma arası)?

8:00'den önce

8:00 – 8:59 arası

9:00 – 9:59 arası

10:00 – 10:59 arası

11:00 ya da daha geç

İstediğim saate kadar

20. Genel olarak annen ve baban hafta sonları gece arkadaşlarıyla bir yere gitmene izin verirler mi?

Evet

Hayır

Eğer cevabınız **Evet** ise, aşağıdaki soruyu cevaplayınız.

Haftanın Cuma ya da Cumartesi akşamları en geç saat kaç kadar gece dışarıda kalmanıza izin verilir?

8:00'den önce

8:00 – 8:59 arası

9:00 – 9:59 arası

10:00 – 10:59 arası

11:00 ya da daha geç

İstediğim saate kadar

Annen ve baban aşağıdakileri öğrenmek için ne kadar çaba gösterirler?

	Hiç çaba göstermez	Çok az çaba gösterir	Çok çaba Gösterir
21. Eğer gece bir yere gittiysen nereye gittiğini,			
22. Boş zamanlarımızda ne yaptığını,			
23. Okuldan çıktıktan sonra ne yaptığını,			

Annen ve babanın aşağıdakiler hakkında ne kadar bilgileri vardır?

	Bilgileri yoktur	Çok az bilgile vardır	Çok bilgileri vardır
24. Eğer gece bir yere gittiysen nereye gittiğin,			
25. Boş zamanlarımızda ne yaptığın,			
26. Okuldan çıktıktan sonra nereye gittiğin,			

EK-7

ERGENLERDE RİSK ALMA ÖLÇEĞİ

Aşağıda bazı insanların yaptığı davranışların listesi verilmiştir. Aşağıdaki her bir davranışı ifade eden maddeyi dikkatli okuyunuz ve sizin bu davranışı yapma sıklığını en iyi ifade eden şıkkı işaretleyiniz. Lütfen hiçbir soruyu boş bırakmayın. Bu bir sınav değildir. **Doğru veya yanlış cevap yoktur.**

	Hiç yapmam	Çok az yaparım	Bazen yaparım	Sık sık yaparım	Her zaman yaparım
1. Sigara içmek					
2. İçkili araba kullanmak					
3. Aşırı hız yapmak					
4. İçki içmek					
5. Geç saatlere kadar dışarıda kalmak					
6. Ehliyetsiz araba kullanmak					
7. Tanıdık olmayan kişilerle konuşmak					
8. Kopya çekmek					
9. Sarhoş olmak					
10. Tiner, bali veya uhu gibi bağımlılık yapan maddeleri					
11. Cinsel yaşantı geçirmek					
12. Okuldan kaçmak					
13. İnsanlara takılmak ve onları kızdırmak					
14. Uyuşturucu madde kullanmak					
15. Kesici ve delici aletler (Bıçak, kama vb) taşımak					
16. Yaya geçidini kullanmamak					
17. Kumar, atari vb. oynamak					
18. Otostop yapmak					
19. Arabada emniyet kemeri takmamak					
20. Sarhoş sürücüyle yolculuk yapmak					
21. Plansız ve gereksiz para harcamak					
22. Aileden habersiz gezmeye gitmek					
23. İnternette gizlice porno sitelere girmek					
24. Okul kurallarına uymamak					
25. Ailenin onaylamadığı kişilerle görüşmek					
26. Argo veya küfürlü konuşmak					

EK-8

YAŞAM DOYUMU ÖLÇEĞİ

Aşağıda genel olarak yaşamınızla ilgili çeşitli ifadeler vardır. Burada yer alan hiçbir ifadenin doğru veya yanlış cevabı yoktur. Bizim için önemli olan sizin duygu ve düşüncelerinizi dürüst ve içtenlikle dile getirmenizdir. Size uygun olan cevabı daire içine alınız.

Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Kararsızım	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	2	3	4	5	6	7

Maddeler

1.	Hayatım birçok yönden idealimdekine yakın	1	2	3	4	5	6	7
2.	Hayat şartlarım mükemmel	1	2	3	4	5	6	7
3.	Hayatımdan memnunum	1	2	3	4	5	6	7
4.	Hayattan şimdiye kadar istediğim önemli şeyleri elde ettim	1	2	3	4	5	6	7
5.	Eğer hayata yeniden başlasaydım hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim.	1	2	3	4	5	6	7

EK-9

ERGENLER İÇİN YETİŞKİNLERE YÖNELİK ALGI ÖLÇEĞİ

Hepimiz her gün ev, okul, sokak vb. gibi farklı ortamlarda bulunmak zorunda kalabiliriz. Bulduğumuz bu yerlerde farklı insanlarla karşılaşabilir ve iletişim kurmak durumunda kalabiliriz. Bu çalışma ile **sizlerin**, karşı karşıya kaldığınız, tanıdığınız ya da tanımadığınız 20 yaş civarı ve üzerindeki kişilere dair genel olarak düşünceleriniz öğrenilmek istenmektedir. Aşağıda bir takım ifadeler sıralanmıştır. Bu ifadeleri dikkatle okuyarak devamındaki size en uygun gelen yanıtı işaretleyiniz.

Maddeler	Hiçbir Zaman	Nadiren	Ara Sıra	Sık Sık	Her Zaman
1-Yetişkinleri bilgili bulurum.					
2-Yetişkinleri güvenilir bulurum.					
3-Yetişkinleri yardımsever bulurum.					
4-Bana yetişkinler sıkıcı gelir.					
5-Bana yetişkinler dürüst gelir.					
6-Yetişkinler kendilerini haklı bulurlar.					
7-Yetişkinleri bencil bulurum.					
8-Bana göre yetişkinler cesurdur.					
9-Yetişkinleri sabırsız bulurum.					
10-Bana göre yetişkinler katıdır.					
11-Yetişkinleri sevecen bulurum.					
12-Bana yetişkinler öfkeli/kızgın gelir.					
13-Yetişkinler diğer insanlara eşit davranırlar.					
14-Yetişkinler söyledikleriyle ve yaptıklarıyla tutarlıdır.					